

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_202339

UNIVERSAL
LIBRARY

OSMANIA UNIVERSITY LIBRARY

Call No. ¹⁵⁸²
R 33 KU Accession No. 15640

Author *Dr. B. S. Rao* . B .

Title *Bookbinding* 1923 .

This book should be returned on or before the date last marked below.

ಕರ್ನಾಟಕ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆ—೧೧೩

ಕರ್ನಾಟಕ

ಕ್ರಂದಮಾಲೆ

[ಮಹಾಕವಿ ದಿಜ್ಜಿಗವಿರಚಿತನಾದ ಸಂಸ್ಕೃತನಾಟಕದ
ಗದ್ಯಾನುವಾದ]

.....

ಅನುವಾದಕ:

ಬಿ. ರಾಮರಾವ್, ಎಂ. ಏ., ಎಲ್ ಎಲ್. ಬಿ.

.....

[ಪ್ರಥಮ ಮುದ್ರಣ-೫೦೦ ಪ್ರತಿಗಳು]

ಶ್ರೀನಿವಾಸ್ ಎಲೆಕ್ಟ್ರಿಕ್ ಪ್ರೆಸ್, ಮೈಸೂರು

೧೯೩೩

—

ಬೆಲೆ: ೧೨ ಆಣೆ]

[All Rights Reserved

ಮುನ್ನುಡಿ .

ಶ್ರೀಮದ್ರಾಮಾಯಣದ ಉತ್ತರಕಾಂಡದ ಕಥೆಯನ್ನವಲಂಬಿಸಿ ಈ ರೂಪ ಕದ ಮೂಲವು ಗೀರ್ವಾಣಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾಗಿರುವುದು. ಅವವಾದಭಯ ದಿಂದ ಪಂಚಕೃಷಾದ ಸೀತಾದೇವಿಯು ರಚಿಸಿದ್ದ ಕುಂದಮಾಲೆಯ ಗುರುತನ್ನು ಶ್ರೀಮಾತುಜಾದ್ರನು ಕಂಡುಹಿಡಿದು, ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯ ಇನ್ನೂ ಒದುಕಿರುವಳೆಂಬ ದಾಗಿ ಊಹಿಸಿದಂತೆ ಕವಿಯು ಕಥಾಭಾಗವನ್ನು ನೂತನವಾಗಿ ಕಲ್ಪಿಸಿ, ಇದಕ್ಕೆ " ಕುಂದಮಾಲೆ " ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವನು. ಈ ಉತ್ತರಕಾಂಡದ ಕಥೆಯನ್ನೇ (ಅವಲಂಬಿಸಿ) ಮಹಾಕವಿಯಾದ ಭವಭೂತಿಯು ತನ್ನ " ಉತ್ತರ ವಾಮಚರಿತ್ರ " ಎಂಬ ನಾಟಕವನ್ನು ಕ್ರೈಶಕದ ಆನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವನು. " ಕುಂದಮಾಲೆ " ಮಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಎಷ್ಟೋ ಕಲ್ಪನೆ ಗಳೂ ಸ್ವವೇಶಗಳೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಇನ್ನು ಕೆಲವು ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಗೋಚರಿಸು ತ್ತಿರುವುದು ವಿದ್ವಾಂಸರಿಗೆ ಗೊತ್ತೇ ಆರುವುದು.

" ಕುಂದಮಾಲೆ " ಯನ್ನು ಬೌದ್ಧಸ್ಥೈರ್ಯಶಾಲಿಯೆಂದೊಳಗೆ ಪ್ರಥಮ ಶ್ರೇಣಿಗೆ ಸೇರಿದವನೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಆರಾಂಜಲಪುರದ ದಿಬ್ಬಾಗನೆಂಬ ಕವಿಯು ಬರೆದಂತೆ ಮೈಸೂರು ಗುಟುಮಾ ಲೈಟ್ರಿಯ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಗಳ ಪ್ರಸ್ತಾವನಾಭಾಗದಿಂದ ತಿಳಿದುಬರ ತ್ತಿದೆ. ದಿಬ್ಬಾಗನು ಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾದ ಕಾಳಿ ದಾಸನ ಸಮಕಾಲಿಕನು. ಎಂದರೆ ಕ್ರೈಶಕದ ಆರನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಬದುಕಿ ದ್ದವನು. ತಂಜಾವೂರು ಅರಮನೆಯ ಸರಸ್ವತೀಭಂಡಾರದ ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿಯು ಪ್ರಸ್ತಾವನಾಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕವಿಯು ಹೆಸರೇ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದೂ, ಗ್ರಂಥಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ " ಅನೂಪುರಾದ " ದ " ಧೀರನಾಗ " ನು ಈ ನಾಟಕದ ಕರ್ತೃವೆಂದು ಲೇಖಕ (scribe) ದಿಂದ ಹೇಳಲಾಗಿದೆಯೆಂದೂ ಸಾಬದ್ದಕ್ಕೆ, ಮೈಸೂರು ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡ ' ದಧೀಚನಾಗ " ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಹೂಡದು " ದಿಬ್ಬಾಗ " ಎಂಬ ಹೆಸರು ತಿದ್ದಿ ಬರೆಯಲಾಗಿದೆಯೆಂದೂ ತಿಳಿಯಬರುತ್ತಿದೆ. ಈ ಮೂವರೊಳಗೆ ಕವಿಯು ಯಾರೇ ಆಗಿದ್ದರೂ, ಈ ಮೂರು ಹೆಸರುಗಳು ಬೌದ್ಧರವೇ ಆಗಿರುವುವೆಂದು ಊಹಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. ಶಠಾಪಿ, ಬೌದ್ಧಕವಿಗಳು ಗಜಾನನ ಸ್ತೋತ್ರದೊಂದಿಗೆ ನಾಟಕವನ್ನು ಆರಂಭಿಸುವರೆ? ಕವಿಯು ಬೌದ್ಧ ನಾಗಿದ್ದರೆ ಆ ಸಂಬಂಧವಾದ ಸ್ವಲ್ಪ ಸೂಚನೆಯಾದರೂ ಒಂದಲ್ಲ ಒಂದು ವಿಧ ವಾಗಿ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ತೋರಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೆ?—ಎಂಬೇ ವಿಷಯಗಳು ವಿಚಾರ ಣೀಯವಾಗಿವೆ. ಇದು ಕೇವಲಾದರೂ ಇಂತಿ. ಈ ನಾಟಕವು ಅನವಶ್ಯವಾದ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಅವಕಾಶಕೊಡದೆ, ಆಡುವವರಿಗೆ ಒಹಳ ಅನುಕೂಲವಾಗಿ ವಿಶೇಷ ವಾದ ಕೌಶಲದೊಡನೆ ನಿರ್ಮಿತವಾಗಿದೆಯೆಂಬುದು ತಜ್ಞರಿಗೆ ತಾನಾಗ ತಿಳಿದು ಬಾರದಿರಲಾರದು.

ಚಿರಕಾಲದಿಂದ ನಾಟಕಸಂಗೀತಾದಿ ಲಲಿತಕಲೆಗಳಿಗೆ ಮಾತೃಸ್ಥಾನವಾಗಿದ್ದ ನಮ್ಮ ಕರ್ಣಾಟದೇಶವು ಈಗಲಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ—ಬಹಳವಾಗಿ ಮುಂದುವರಿದ ಬಂಗಾಳ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರಾದಿ ದೇಶಗಳ ವಿಷಯವು ಹಾಗಿರಲಿ, ತಮಿಳು ತೆಲುಗುದೇಶಗಳಿಗಿಂತ ಕೂಡ—ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆಬಿದ್ದಿರುವುದೆಂದು ಅನೇಕರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಿರುವರು. ಹೀಗಾದುದರಿಂದ ಉತ್ತಮವರ್ಗದ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಸ್ವಂತವಾಗಿ ಬರೆದಾದರೂ, ಅನ್ಯಭಾಷೆಯಿಂದ ಕನ್ನಡಿಸಿಯಾದರೂ, ಕರ್ಣಾಟಕರಂಗಭೂಮಿಗೆ ಗೌರವವನ್ನು ತರಬೇಕಾದುದು ಯಾವತ್ತು ಕರ್ಣಾಟ ಭಾಷಾಭಿವಾಸಿಗಳ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿದೆ. ಈ ಧ್ಯೇಯವನ್ನು ಕಣ್ಣೆದಿಗಿಟ್ಟು ಕೊಂಡು, ಆದಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚು ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ರಚಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವಂತೆಯೂ, ಅವು ಹೆಂಗುಸರುಮಕ್ಕಳಿಗೂ ಕೂಡ ಓದಲಾಗುವಂತೆಯೂ, ತಮ್ಮ ಇಷ್ಟಾನುಸಾರ ಗದ್ಯರೂಪವಾಗಿಯೇ ಆಗಲಿ ಪದ್ಯಸಂಗೀತಗಳೊಂದಿಗೇ ಆಗಲಿ ನಟರು ಅಭಿನಯಿಸಲು ಅವಕಾಶವಿರುವಂತೆಯೂ, ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿ ಕಂಡು ಬಂದ ಅನ್ಯಭಾಷಾನಾಟಕಗಳನ್ನು ನಾನೂ ಗದ್ಯರೂಪವಾಗಿ ಕನ್ನಡಿಸುತ್ತಿರುವುದಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ, ನನ್ನ ಮಿತ್ರಮಂಡಲಿಯವರಿಗೂ ಹಾಗೆ ಮಾಡುವಂತೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುತ್ತಲೂ ಇರುವೆನು. ನಮ್ಮ ಈ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ಫಲವಾಗದಿರವೆಂದು ನಂಬಿಕೆಯಿದೆ.

ಮೂಲನಾಟಕವು ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಅಚ್ಚಾಗುವುದಕ್ಕೆ ವೊದಲೇ 'ಪೂರ್ಣ' ಪ್ರತಿಯನ್ನು ನನಗೆ ಕಳುಹಿಸಿ ಅದನ್ನು ಕನ್ನಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಡಿಸಿ ಲಿಖಿಸಿ, ಅದರ ಸಂಪಾದಕರಾದ ಶ್ರೀಯುತ ಎಂ. ರಾಮಕೃಷ್ಣಕವಿ ಎಂ. ಎ. ಅವರಿಗೂ ನಾಟಕವನ್ನು ನನ್ನೊಂದಿಗೆ ಓದಿ ಕನ್ನಡಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದ ಮದ್ರಾಸು ಗೌ. ಹಿ. ಮಾ. ಲೈಬ್ರರಿಯ ಅ. ಲೈಬ್ರೇರಿಯನ್ ಬ್ರಹ್ಮಶ್ರೀ "ಸಾಹಿತ್ಯರತ್ನ" ವಾಸ್ಯಂ ಸುಂದರಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳವರಿಗೂ, ಈ ಕನ್ನಡದ ಪರಿವರ್ತನಕ್ಕೆ ಅವೋಫವಾದ ತಮ್ಮ "ಕರ್ಣಾಟಕಗ್ರಂಥಮಾಲೆ" ಯಲ್ಲಿ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಟ್ಟ, ಏತತ್ಪತ್ರಿಕಾಧಿಕಾರಿಗಳಾದ ಶ್ರೀಯುತ ಬಿ. ಕೃಷ್ಣಪ್ಪ, ಎಂ. ಎ., ಅವರಿಗೂ ನಾನು ಕೃತಜ್ಞನಾಗಿರುವೆನು.

ಮದ್ರಾಸು :
ತಾರೀಖು ೧೨ನೆಯ ಡಿಸೆಂಬರು }
೧೯೨೩.

ಇಂತು ಸಕಲಸಜ್ಜನವಿಧೇಯ,
ಬಿ ರಾಮರಾವ್.



ಕ ಥಾ ನಂ ಗ್ರ ಹ .

ನೊದಲನೆಯ ಅಂಕ—ಅರಣ್ಯ ಸೀತಾಲಕ್ಷ್ಮಣರ ಪ್ರವೇಶ. ಭಾಗೀರಥೀಸ್ನಾನದ ಬಯಕೆಯಿಂದ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದುದಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದ ಸೀತೆಗೆ ವಾಸ್ತವಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ತಿಳಿಸುವುದು. ಆತ್ಮಹತ್ಯಾದಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರವರ್ತಿಸದಂತೆ ಗರ್ಭಿಣಿಯಾದ ಸೀತೆಯನ್ನು ವ್ಯಾಧಿಸಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಹೊರಟು ಹೋಗುವುದು. ಏಕಾಕಿನಿಯಾಗಿ ಪ್ರಲಾಪಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಸೀತೆಯನ್ನು ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಋಷಿಯು ತನ್ನ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುವುದು.

ಎರಡನೆಯ ಅಂಕ—[ಪ್ರವೇಶಕ—ಕುಶಲವರ ಜನನ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಾದಿಗಳ ಸಮಾಚಾರ. ರಾಮನು ಅತ್ತಮೇಧದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಕೈಕೊಂಡು ಮತ್ತು ರಾಮದೂತನು ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬಂದ, ಸಮಾಚಾರ] ವಿರಹವನ್ನು ತಾಳಲಾರದೆ ಆತ್ಮಹತೆಗೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಲಿದ್ದ ಸೀತೆಯನ್ನು ವೇದವತಿಯು ಸಂತೈಸುವುದು. ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ಪರಿವಾರಸಹಿತನಾಗಿ ರಾಮನ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಹೊರಡುವುದು.

ಮೂರನೆಯ ಅಂಕ—[ಪ್ರವೇಶಕ—ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ಆಶ್ರಮಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಯಜ್ಞಸ್ಥಲವಾದ ನೈಮಿಶಾರಣ್ಯಕ್ಕೆ ರಾಮನನ್ನು ಕರೆತರುವುದು.] ಗೋಮತೀತೀರದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರಿಗೆ ಅಲೆಗಳಿಂದ ಕೊಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಒಂದ ವಿಚಿತ್ರವಿಧವಿನ್ಯಸ್ತವಾದ ಕುಂದಮಾಲೆಯು ಏಕವಾದು ರಚನಾವಿಶೇಷದಿಂದ ಅದು ಸೀತೆಯಿಂದಲೇ ರಚಿತವಾದುದೆಂದು ರಾಮನು ಊಹಿಸುವುದು. ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ಆಶ್ರಮದ ಪರಿಸರ. ರಾಮನ ವಿರಹ ಸೀತೆಯ ಪುಷ್ಪಪಚಯಾರ್ಥವಾಗಿ ಒಂದು ಮರೆಯಾಗಿ ರಾಮನನ್ನು ಕಂಡು ಮರುಗುವುದು. ರಾಮ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ಸಂದರ್ಶನಾರ್ಥವಾಗಿ ತೆರಳುವುದು.

ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಂಕ—[ಪ್ರವೇಶಕ. ಅಪ್ಸರಸೆಯಾದ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯು ರಾಮನಿಗೆ ಸೀತೆಯಲ್ಲಿರುವ ಅನುರಾಗವನ್ನು ಪೀಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸೀತಾವೇಷದಿಂದ ರಾಮನನ್ನು ಮರುಳುಗೊಳಿಸಬೇಕೆಂದು ಉದ್ದೇಶಿಸಿರುವ ಸಮಾಚಾರ.] ರಾಮಕಣ್ವರ ಪ್ರವೇಶ. ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ಮಹಿಮೆಯಿಂದ ಅಧ್ಯಶೈಯಾಗಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಸೀತೆಯು ಪ್ರತಿಬಂಧವನ್ನು ತೀರದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದ ರಾಮನು ಸರೋವರದ ನೀರನಲ್ಲಿ ನೋಡುವುದು. ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಕಾರಣಗಳಿಂದ

ಸೀತೆಯು ಬದುಕಿರುವಳೆಂದು ರಾಮನು ಊಹಿಸುವುದು ತಿಲೋತ್ತಮೆಯ ರಹಸ್ಯೋದ್ಧೇಶವನ್ನು ವಿದೂಷಕನು ರಾಮನಿಗೆ ತಿಳಿಸುವುದು.

ಐದನೆಯ ಅಂಕ—ಸೈಮಿಶಾರಣ್ಯ ವಿದೂಷಕನ ಮಾತಿನಿಂದ, ಸೀತೆಯು ಬದುಕಿರುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ರಾಮನ ಮನಸ್ಸು ಚಂಚಲವಾಗುವುದು. ಕುಶಲವರು ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ಅನುಜ್ಞೆಯಂತೆ ರಾಮನ ಸಾಸ್ನಿಧ್ಯವನ್ನು ಸೇರುವುದು. ರಾಮಕುಶಲವರ ಸಂಭಾಷಣೆ.

ಆರನೆಯ ಅಂಕ—ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣಕುಶಲವರ ಪ್ರವೇಶ. ರಾಮನಾ ಯಣಗಾಣ. ಕಣ್ಣುಗಳು ಕಂಡು ಸೀತಾ ಪರಿತ್ಯಾಗಾಂತರದ ಸಮಾಚಾರವನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದು. ಕುಶಲವರು ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳೆಂದು ರಾಮನು ಕಂಡುಕೊಂಡು ಮೂರ್ಛಗೊಳ್ಳಲು ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ಸೀತಾವರ್ಮೀತನಾಗಿ ಬಂದು ಸಂಕೈಸುವುದು. ಸೀತೆಯ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯಂತೆ ಭೂದೇವಿಯು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಳಾಗಿ ಸೀತೆಯ ಪರಿ ತುಡ್ಧತೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸಲು. ರಾಮನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದು. ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯ ತಿಳಿಸಿ ಕುಶಲನಿಗೆ ಪಟ್ಟಿಗಟ್ಟುವುದು; ಅವನ ಯೌವ ರಾಜಾಭಿಷೇಕ. ಭರತವಾಕ್ಯ.



ಈ ನಟಕದಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವ ಪಾತ್ರಗಳು.

- ರಾಮ—ಕಥಾನಾಯಕ.
- ಲಕ್ಷ್ಮಣ—ರಾಮನ ತಮ್ಮ.
- ವಾಲ್ಮೀಕಿ—ಕುಲಸತಿಯಾದ ಮಹರ್ಷಿ.
- ಬಾಹರಾಯಣ—ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ಶಿಷ್ಯ.
- ಕಣ್ವ—ರಾಮನ ಸುಪಾತಿ. ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ಶಿಷ್ಯ.
- ವಿದೂಷಕ—ರಾಮನ ಸ್ತ್ರಿಯಮಿತ್ರ.
- ಕುಶಲವರು—ರಾಮನ ಸ್ವತರು.
- ಸೀತೆ—ರಾಮನ ಪತ್ನಿ.
- ವೇದವತಿ—ಸೀತೆಯ ಸಖಿಯಾದ ಮುನಿಕನ್ಯೆ.
- ಯಜ್ಞವೇದಿ—ಮುನಿಕನ್ಯೆ.
- ಸೃಧಿವೀದೇವಿ. ಕಂಚುಕಿ. ಸಾರಥಿ. ಸೇವಕರು ಇತ್ಯಾದಿ.

ಶ್ರೀಃ ಕುಂ ದ ಮೂ ಲ'

೨೫೬

ದೇವೇಂದ್ರನ ತಿರದಮೇಲಿರುವ ಮಂದಾರಮಾಲೆಯ ಮಕರಂದವನ್ನು ಚಂಚಿಸುವ, ಗಣಪತಿಯ ವಾದಧೂಳಿಯು ಅಂತರಾಯಸಮುದ್ರವನ್ನು ವಾಸ ಮಾಡಲಿ ! || ೧ ||

[ನಾಂದಿಯ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಸೂಕ್ತಧಾರನು ಪ್ರಕಾಶಿಸುವನು.]

ಸೂಕ್ತಧಾರ—ಕೃದಯ ದಲ್ಲಿ ಪರಿಪಕ್ವವಾಗಿರುವ ತವೋನ್ನಿಯ ಜ್ವಾಲೆಯೋ ಎಂಬಂತೆ ಮೇಲಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಪಿಸಿ, ವಲ್ಮೀಕಿಸಂಪತ್ತಿಯಂತೆ ಗಂಗಾತೋಯ ತರಂಗಸರ್ಪವಸ್ತಿಯೆಸಿಸಿ, ಸಂಜೆಯಂತೆ ಅದ್ರ್ಯವ್ಯುಣಾಳಕೋಮಲತನು ವೆಸಿಸಿದ ಚಂದ್ರಸಿಗೆ ಅನವರತವೂ ವಾಸವಾಳಿಸುವೆಸಿಸಿ, ಬಾಲಸೂರ್ಯನ ಕಿರಣಗಳಂತೆ ಕಪಿಲವರ್ಣದಿಂದ ಕಂಗೆಣಿಸುವ ತಿವನ ಜಟಾಂಕತತಿಯು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಸಲಹಲಿ ! || ೨ ||

.. ಆರಾರಾಲವುರದಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಡುವ ಪೂಜ್ಯನಾದ ದಿಬ್ಬಾಗನೆಂಬ ಕವಿಯು ಕುಂದಮಾಲೆಯಿಂದ ಕೃ ಯೊಂದಿರುವುದು ಅದನ್ನು ನೀನು ಪ್ರಯೋಗಿಸತಕ್ಕದ್ದು. — ಎಂದು ಹೇಳಿ ಪುನಃ ತಿರುಂದಿ ಅದಿಷ್ಟನಾಗಿರುವೆನು. ಅದುದರಿಂದ ಈ ಸಂದರ್ಭಕ್ಕೆ (ತಕ್ಕಂತೆ) ಪ್ರಯೋಗವಾಡುವುದರಲ್ಲ ಸಹಾಯಕಾರಿಣಿಯಾದ ಆರೈಯನ್ನು ಕರೆದು ರಂಗಭೂಮಿಯನ್ನು ಸೇರಿಸೆನು.

[ತೆರೆಯಲ್ಲಿ] ಆರೈಯು ಇತ್ತ, ಇತ್ತ, ಇಳಿಯೋಣಾಗಲಿ !

ಸೂಕ್ತ ಧಾರಾ! ಇವನಾರು? ಆರಾತ್ಮಕವನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸುವುದುಂದನನಗೆ ಸಹಾಯವನ್ನು ಸುಪಾದಿಸುವಂತಿರುವನು ? [ಸೋಡಿ.]

ಆಹಾ! ಕಷ್ಟವು! ಆಹಾ! ಕಷ್ಟವು! ವಿಶೇಷವಾದ ಅಸುಕಂಪವುಂಟಾಗುವುದು !

ಲಂಕೇಶ್ವರನ ಭವನದಲ್ಲಿ ಒಹಳಕಾಲವಿದ್ದಳೆಂದು ಲೋಕಾಸವಾದ ಭಯಪೀಡಿತನಾಗಿ ಶ್ರೀರಾಮನು ದೇಶದಿಂದಲೇ ಹೊರಡಿಸಿದ, ಗರ್ಭಭಾರವುಳ್ಳ ಸೀತೆಯನ್ನು ಈ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಕಾಡಿಗೆ ಒಯ್ಯುತ್ತಿರುವನು. || ೩ ||

[ಎಂದು ತರಲುವನು.]

ಇಂ ತಿ ದು ಸ್ಥಾ ಪ ನೆ.

[ಬಳಕೆ ರಥವನ್ನೇರಿದ ಸೀತೆಯೂ, ಸಾರಥಿಯೂ, ಲಕ್ಷ್ಮಣನೂ ಪ್ರವೇಶಿಸುವರು]

ಲಕ್ಷ್ಮಣ—ಅರೈಯು ಇತ್ತ, ಇತ್ತ, ಇಳಿಯೋಣಾಗಲಿ ! ಇವು, ದಟ್ಟವಾದ ಗಿಡ ಒಳ್ಳೆಗಳ ಸಮೂಹವು ಅಡ್ಡಗಿಸಿರುವುದರಿಂದ ರಥವನ್ನೇರತಕ್ಕ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದ ಭಾಗೀರಥೀತೀರವನಪ್ರದೇಶಗಳು ಆದುದರಿಂದ ಅರೈಯು ಇಳಿಯಬೇಕು.

ಸೀ—ವತ್ಸ ! ಲಕ್ಷ್ಮಣ ! ಬಹಳವಾಗಿ ಓಡಿದ ಕುದುರೆಗಳ ವೇಗದಿಂದ ಮೈಯೆಲ್ಲವೂ ನಡುಕಹತ್ತಿ ನಿಲ್ಲುವುದಕ್ಕೇ ನನಗೆ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲದಿರುವಾಗ, ಇಳಿಯುವುದಾದರೂ ಹೇಗೆ ?

ಲ—ಸುಮಂತ್ರ ! ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ತಡೆ ಸುಲಂ ಯತ್ನಮಾಡಬಾರದೆ ?

ಸು—ಗಾಂಧರ್ವಪ್ರಿಯಗಳಾದ ವಾಜಿಗಳು ನನ್ನ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನೂ ವಿಾರಿರುವುವು. ಅಂತೆಯೇ ಸರಿ :—

ಕಿವಿಗಳಲ್ಲಿ ದಟ್ಟವಾಗಿ ಬೀಳುತ್ತಿರುವ ಕಲಹಂಸವಾದಗಳಿಂದ ಆಕೃಷ್ಟವಾದ ಕುದುರೆಗಳು ಕಡಿವಾಣವನ್ನು ಬಿಗಿಹಿಡಿದರೂ ಲಕ್ಷ್ಮಿಸದೆ ಮತ್ತಷ್ಟು ವೇಗವಾಗಿ ಓಡುತ್ತಿರುವುವು. || ೪ ||

ಲ—ಸುಮಂತ್ರ ! ವೇಗವು ಬಹಳವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಹಳ್ಳತಿಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸದೆ, ಕುದುರೆಗಳು ರಥವನ್ನು ಗಂಗೆಯ ಮಡುವಿನಲ್ಲಿ ಕಡಹಬಹುದು ! ಆದುದರಿಂದ ಸರ್ವಪ್ರಕಾರದಿಂದಲೂ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡು.

ಸು—[ಕಡಿವಾಣವನ್ನು ಬಿಗಿಹಿಡಿಯುವುದನ್ನು ಅಭಿನಯಿಸುವನು]

ಲ—ಇದೋ ರಥವು ನಿಂತಿತು ! ಆದುದರಿಂದ ದೇವಿಯು ಇಳಿಯಬಹುದು.

ಸೀ—[ಇಳಿದು ಸುತ್ತಲೂ ಸಂಚರಿಸುವಳು]

ಲ—ಸುಮಂತ್ರ ! ದೂರದಾರಿ ನಡೆದುದರಿಂದ ಕುದುರೆಗಳು ಒಳಿರುವುವು ! ಆದುದರಿಂದ ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ವಿಶ್ರಾಂತಿಗೊಳಿಸು.

ಸು—ಸ್ವಾಮಿಯ ಅಪ್ಪಣೆ ! [ರಥವನ್ನೇರಿ ತೆರಳಿದನು.]

ಲ—[ಸುತ್ತಲೂನೋಡಿ ಆಶ್ಚರ್ಯಂ] ಆರೈನು—ಅಥವಾ ಸ್ವಾಮಿಯು—
“ವತ್ಸ, ಲಕ್ಷ್ಮಣ ! ದೇವಿಯಾದ ಸೀತೆಯು ರಾವಣನ ಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದುದರಿಂದ ಈಕೆಯ ನಡವಳಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಿಮರ್ಶಿಸತೊಡಗಿದ ಪುರಜನರ ಪ್ರಶಂಸೆಗಳು ಬೇರೆ ತೆರನಾಗಿರುವುವು. ಒಬ್ಬ ಸೀತೆಯ ಸುಲುವಾಗಿ, ಶರಚ್ಚಂದ್ರನಿರ್ಮಲವೆನಿಸಿದ ಇಕಲ್ಪಾಕುವಂತಕ್ಕೆ ಕಲಂಕವನ್ನುಂಟುಮಾಡಲೊಡ್ಡೆನು.

ನೀತೆಯೂ ಕೂಡ ಗರ್ಭಣೀಭಾವಸುಲಭವಾದ ಬಯಕೆಯಿಂದ ಭಾಗೀರಥೀ ದರ್ಶನವನ್ನು ಬೇಡಿರುವಳು. ಆದರಿಂದ ಇದೇ ಗುಗಾಕಮನವ್ಯಾಜದಿಂದಲೇ ಸುವಂತ್ರಾಧಿಷ್ಠಿತವಾದ ರಥದಲ್ಲಿ (ನೀತೆಯನ್ನು) ಕರೆದುಯ್ದು, ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಅಡವಿಯಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟು ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬಾ " ಎಂದು, ಅಪ್ಪಣೆ ಮಾಡಿರುವನು. ಆದರಿಂದ ನಾನೂ ಸಾಕಿದ ಹುಲ್ಲೆಯನ್ನು ವಧ್ಯಭೂಮಿಗೆ ಒಯ್ಯುವಂತೆ ಸ್ವಜನವೆಂಬ ಭವಸೆಯಿಂದ ತಂಕಲಿಲ್ಲದಿರುವ ದೇವಿಯನ್ನು ಕರೆತರುತ್ತಿರುವೆನು.

ನೀ—ವತ್ಸ, ಲಕ್ಷ್ಮಣ! ಅತಿಶಯಿತವಾದ ಗರ್ಭಭಾರವನ್ನು ಹೊತ್ತು ಬಳಿರುವ ನನ್ನ ಕಾಲುಗಳು ಕುಸಿಯುತ್ತಿರುವುವು. ಆದುದರಿಂದ ನೀನು ಮುಂದೆ ಹೋಗಿ ನೋಡಿ ಭಗವತಿಯಾದ ಭಾಗೀರಥಿಯು ಇನ್ನೆಷ್ಟು ದೂರದಲ್ಲಿರುವುದೆಂದು ತಿಳಿಸು.

ಲ. ಭಗವತಿಯಾದ ಭಾಗೀರಥಿಯು ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವುದಷ್ಟೆ! ಚಿಂತಿಸದಿರು. ನಾವು ಒಂದೆ-ಒಂದೆವು. ನೋಡು :

ಗುಗಾಣಿವು ನಿನ್ನನ್ನು ಇದಿರ-ಗೊಂಡು ಮನ್ನಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿಯೋ ಎಂಬಂತೆ ಪಂಕಜವನದಿಂದ ಮಕರಂದಗಂಧವನ್ನೂ ಅತ್ಯಂತಮಧುರವಾದ ಕಲಹಂಸನಾದಗಳನ್ನೂ ಒಳಕೊಂಡು ತುವಾದ ತುಂತುರುಗಳನ್ನು ಎರಚುತ್ತಾ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಬಳಿಸಾರುತ್ತಿರುವುದು || ೫ ||

ನೀ—[ಸ್ವರ್ಶಸುಖವನ್ನು ಅಭಿನಯಿಸಿ] ಈಗ ಜನನೀಕರಸ್ವರ್ತದಂತೆ ಸುಖ ತೀತಲವಾದ ಗುಗಾಕರಂಗಮಾರುತಸ್ವರ್ತದಿಂದ ಪರಿಶ್ರಮದೊಡನೆ ವಾಪವೂ ಕ್ಷೀಣವಾಯಿತು. ಆದರೂ ರೋಹದಕುತೂಹಲವು ಗುಗಾವಗಾಹನದಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನು ಉತ್ಸಾಹಗೊಳಿಸುತ್ತಿರುವುದು. ಆದುದರಿಂದ ಈ ಮಡುವಿನಲ್ಲಿಯೇ ಆಯಾಸವಿಲ್ಲದೆ ಹೇಗೆ ಇಳಿಯಬಹುದೋ ಆ ರೀತಿ ದಾರಿಯನ್ನು ತೋರು.

ಲ—[ಸುತ್ತಲೂ ನೋಡಿ] ಇಲ್ಲಿ ಜನಸಂಚಾರವು ಬಹಳ ವಿರಳವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ತಟಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಇಳಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದರಿಂದ ಮುಮ್ಮಡಿಯನ್ನು ಜೆನ್ನಾಗಿ ಊರಿ —

ಎಡಗೈಯಿಂದ ನೀವಾರಲತೆಯನ್ನೂ, ಒಲಗೈಯಿಂದ ಮೋಣಕಾಲನ್ನೂ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು, ಅಡಿಗಡೆಗೂ ನನ್ನ ಹಜ್ಜಿಯನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸಿ ಆರೈಯು ಮುಹೂರ್ತದವರೆಗೆ ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಬರಬೇಕು || ೬ ||

ಸೀ— [ಅದೇ ಮೇರೆಗೆ ರಚಿಸಿದ] ವತ್ಸ! ತುಂಬ ಒಳಿತಿರುವೆನು ಈ ಮರದ ನೆಳಲಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಗಳಿಗೆ ಕುಳಿತು ದಣಿವಾರಸಿಕೊಳ್ಳುವೆನು.

ಲ— ದೇವಿಯ ಇಷ್ಟದಂತಾಗಲಿ!

ಸೀ— [ಕುಳಿತು ವಿಶ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಅಭಿನಯಿಸುವಳು]

ಲ— ಆಹಾ! ಸುಕೃತಿಗನು ಎಲ್ಲಿ ಹೋದರೂ ಪರಿವಾರವೆಲ್ಲವೂ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಒದಗುವುದು ಅಂತೆಯೇ ಸರಿ:—

ತರಂಗಗನು ತಂಬಿಲರಿಂದ ಕೂಡಿದ ತುಂತುರುಗಳನ್ನು ಬೀಸುವುವು! ಕಲಹಂಸಗಳು ಇಂಚರದಿಂದ ಸಂಗೀತವನ್ನು ಸಡೆಯಿಸುವುವು! ಈ ಮರದ ನೆಳಲು ಗೇತಿಯಂತೆ ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಅಂತರಂಗವನ್ನು ಸೂತೋಷವಡಿಸುವುದು! ಶೂನ್ಯವಾದ ಈ ಅಡವಿಯಲ್ಲಿಯೂ ದೇವಿಯು ಪರಿಜನಪರವೈತೆಯಂತಿರುವಳು! ||೨||

ಸೀ— ಕುಮಾರನು ಹೇಳಿದಂತೆಯೇ (ಸರಿ.) ನನ್ನ ಅಂತರಂಗವು ಸುಪ್ಪತ್ತಿಗಿಯ ನಡುವೆ ಇರುವಂತೆ ಸುರುವಾಗಿರುವುದು

ಲ— [ಸ್ವಗತಂ] ದೇವಿಯ ವಿಶ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ಸುಖಾಸೀನೆಯಾಗಿರುವಳು: ಯಥಾಸ್ಥಿತಿವಸ್ತು ಸಾಕೆವಾಡಲು ಇದೇ ತಕ್ಕ ಸಮಯವು. [ಪ್ರಕಾಶಂ ತಟ್ಟನೆ ಕಾಲ್ಪರಗ] ಜನವರಾಧಿಗಳ ವಾರಸದ ಒಂಭಾಗಿಯೆನಿಸಿ, ಲಕ್ಷಣಹೀನನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಜನ್ಮವಿಸುವುದು ಹೃದಯವನ್ನು ಸ್ಫುರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು:

ಸೀ^೨— [ಸ ಛೇಮದಿಂದ] ಆರ್ಯನು ಕ್ರಿಸಿಗೆ ಕುಶಲವಷ್ಟೆ?

ಲ— [ವನವನ್ನು ತೋರಿ] ರೀತಿಯು ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಆರ್ಯನಿಗೆ ಕುಶಲವು ಎಂತಹುದು?

ಸೀ ಜನನಿಯಾದ ಕೃಕೆಯು ಮರಳಿ ವನವಾಸವನ್ನು ನಿಯಮಿಸಿರುವಳೇನು?

ಲ— ವನವಾಸವೇನೋ ನಿಯಮಿತವಾಗಿರುವುದು; ಆದರೆ ಜನನಿಯಿಂದಲ್ಲ.

ಸೀ— ಹಾಗಾದರೆ ಮತ್ತಾರು ಎಧಿಸಿರುವರು?

ಲ— ಆರ್ಯನು.

ಸೀ— ಹೇಗೆ ಎಧಿಸಲಾಯಿತು?

ಲ—[ಕಣ್ಣೀರನ್ನು ತೆವೆದು] ಆರಸ ಆಜ್ಞೆಯಿಂತಲೇ ಪ್ರಯತ್ನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಹೇಳಲೇಬೇಕು. ಆದರೂ ಮಾತು ನನ್ನ ಹೃದಯವನ್ನು ಹೊಕ್ಕು ಗ್ರಂಥಿಯನ್ನು ಜಿಗಿಯುತ್ತಿರುವುದು. || ೮ ||

ಸೀ—ಏನು? ನನಗೆ ವನವಾಸವು ನಿರೂಪಿತವಾಗಿರುವುದೇ?

ಲ—ನಿನಗೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ. ಶನಗೂ.

ಸೀ—ಅದು ಹೇಗೆ?

ಲ—ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲದಿಂದ ಮಿತ್ರವರ್ಗಕ್ಕೆ ಭೋಗ್ಯವೆನಿಸಿ, ಆಧಾನವಾದುದಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಗಳಿಂಜೊಪ್ಪಿ ವಸೂಹರವಾಗಿರುವ ಭವನದಲ್ಲಿ ಆರಸನು ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ, ನಿನ್ನ ಪ್ರವಾಸವು ಆತನಿಗೆ ವನವಾಸವೇ ಸರಿ || ೯ ||

ಸೀ—ನನ್ನ! ಸ್ವಪ್ನವಾಗಿ ಹೇಳು. ಈಗೇನು, ನನಗೆ ವನವಾಸವೋ, ಆರಸನಿಗೆ ವನವಾಸವೋ?

ಲ—ಮಂದಭಾಗ್ಯನಾದ ನಾನನ್ನೂ ಏನೆಂದು ಹೇಳಲಿ?

ಚಾರಿತ್ರಗುಣಶಾಲಿಯಾದ ಆರಸನು ನಿನ್ನನ್ನು ಪರಿತ್ಯಜಿಸಿದನಲ್ಲವೆ? ನಿನ್ನನ್ನು ಈ ಅಡುಯಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟು ನಾನೂ ಹೊರಟುಹೋಗತಕ್ಕವನೇ ಸರಿ || ೧೦ ||

ಸೀ—ಹಾ! ತಾತ! ಆರಸ! ಕೋಸಲಾಧಿಪ! ಈಗ ನೀನು ಸತ್ತಿರುವೆ!

[ಎಂದು ಮೂರ್ಛಹೋಗುವಳು]

ಲ—[ಸುಭ್ರಮದಿಂದ] ಅಯ್ಯೋ! ಕಷ್ಟವು! ಅಯ್ಯೋ! ಕಷ್ಟವು! ಸುಡಲ ಒಡಿತದಂತೆ ದಾರುಣವಾದ ಈ ಪರಿತ್ಯಾಗವಾರ್ತಾಶ್ರವಣದಿಂದ ದೇವಿಯು ದಿಟವಾಗಿ ಮೂ ಸಿಶ್ಚೇತನೆಯಾಗಿರುವಳು [ಚಿನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿ] ದೈವಯೋಗದಿಂದ ಉಸಿರಾಡುವುದು; ಈಗ ಮರಳಿ ಜೀತರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಉಪಾಯವಾವುದು? [ಎಂದು ಚಿಂತಿಸಿ] ಆಶ್ಚರ್ಯವು! ಆಶ್ಚರ್ಯವು!!

ಭಾಗೀರಥೀಶೀಕರಶೀತಲವಾದ ಮಂದಾಸಿಲದಿಂದ ಸಂವೇಶನ್ನು ಕೈಕೊಂಡು, ನನ್ನ ಭಾಗ್ಯಶೇಷದಿಂದ ರಾಜವೃತ್ತಿಯು ಹೇಗೋ ಜೀತರಿಸಿಕೊಂಡಳು. || ೧೧ ||

ಸೀ—ನನ್ನ! ಲಕ್ಷ್ಮಣ! ಏನು? ಹೊರಟುಹೋದೆಯೇ?

ಲ—ಅಪ್ಪಣೆಯಾಗಲಿ. ಈ ಮಂದಭಾಗ್ಯನು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವನು.

ಸೀ—ಸಿಂದೆಯಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಪರಿತ್ಯಜಿಸಿದನೇನು?

೮—ದೇವಿಗೆ ಇಷ್ಟು ಮಾತ್ರವೂ ಪ್ರಾಭವವಿಲ್ಲವೆ?

ಸೀ—ಆತನಿಗೆ ಈ ರೀತಿಯಾಗಿಯೂ ಬಿನ್ನವಿಸು. ನಿರಪರಾಧನಿ ಯಾದ ಈ ಜನವನ್ನು ಒಡನೆಯೇ ಅಂತರಂಗದಿಂದ ತೊಲಗಿಸಿದುದೆಂದು ಅಯುಕ್ತವು; ಇಂತಿರಲು ದೇಶದಿಂದ ಹೊರತಕ್ಕುವುದು ಮತ್ತೇನು? "

೮—ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಉಚಿತವಾದ ದನ್ನೇ ಆರೈಯು ಹೇಳಿಕಳು ಹಿಸಿರುವಳು. ಪ್ರಸನ್ನ ಪ್ರಸನ್ನವನ್ನು ಹೃದಯದಿಂದ ತೊಲಗಿಸಿದುದೆಂದಮೇಲೆ ಅದೇನು ಮನೆಯೆಸಿಕೊಂಡ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಮನೆಯಾಗುವುದೇ? ಅಥವಾ ದೇಶ ವೆಸಿಕೊಂಡಮಾತ್ರದಿಂದ ದೇಶವಾಗುವುದೇ? || ೧೫ ||

ಸೀ—ಆ ತಪೋವನವಾಸಿನಿಯು ಸರ್ವಪ್ರಕಾರದಿಂದಲೂ ಅಂಜಲಿ ಯನ್ನು ಬೈತಲೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟು —ತಾನು ಗುಣಿಸಿದೆಯಾಗಿದ್ದರೂ, ಬರಬಾರಿತಿ ಯಿಂದಾಗಲಿ, ಅನಾಥೆಯಿಂದಾಗಲಿ, ಸೀತೆಯಿಂದಾಗಲಿ ಸ್ಮರಣಮಾತ್ರದಿಂದಲಾದರೂ ಅನುಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಡಲು ತಕ್ಕವಳೆಂದು ಬಿನ್ನವಿಸಿದಳು ಎಂಬುದಾಗಿ ನಾನು ಹೇಳಿದೆ ನೆಂದು ಆತನಿಗೆ ತಿಳಿಸು.

೮—ಹುಣ್ಣಿಗೆ ಉಪ್ಪು ನೀರು ಸೋಕಿದರೆ ಹೇಗೆ ಅತಿವಾಗುವುದೋ ಹಾಗೆ, ಈ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆಯೇ ಆದ್ಯನು ದುರ್ಭರವಾದ ಶೋಕಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗುವನುಬಂದು ದಿಟ. || ೧೬ ||

ಸೀ—ಅತಿಮಹಿಮಾವಾದ ಬಂಧುಗಳಿಗೇ ಸಮುದಾಯವಿದ್ದರೂ, ಕಷ್ಟ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಮಾಯಮಾಡುವ ಸ್ತ್ರೀಯರಾರಾದರೂ ಇರುವರೇ? " ಈಗ ನಾನೂ ಇಲ್ಲದಕಾರಣ ನೀನೊಬ್ಬನೇ ಆತನ ಯೋಗಕ್ಷೇಮವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಅಣ್ಣನ ಶರೀರವಿಷಯವು ನೀನು ಜಾಗರೂಕನಾಗಿರು.

೮—ಇದೀಗ ಮಹಾನುಭಾವತೆಗೆ ತಕ್ಕುದು.

ಸೀ—ವತ್ಸ, ಲಕ್ಷ್ಮಣ! ನೀನು ನನ್ನ ಪರವಾಗಿ ರಾಘವಕುಲ ರಾಜ ಧಾನಿಯೆನಿಸಿದ ಭಗವತಿಯಾದ ಅಯೋಧ್ಯೆಗೆ (ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷತಃ) ನಮಸ್ಕರಿಸಬೇಕು; ಪ್ರತಿವಾಗತನಾದ ಮಹಾರಾಜನನ್ನು ಶುಶ್ರೂಷಮಾಡಬೇಕು; ಅತ್ತೆಯರ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಗೌರವಿಸಬೇಕು; ಪ್ರಿಯಂವದೆಯರಾದ ನನ್ನ ಸಖಿಗಳನ್ನು ಸಂತೈ ಸಬೇಕು. ಈ ಮಂದಭಾಗಿನಿಯನ್ನು ಸರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಡಬೇಕು.

[ಎಂದು ಅಳುವಳು.]

ಲ— [ದುಃಖದಿಂದ] ಲಂಕಾಸಮರದಲ್ಲಿ ಅನಾಯಾಸವಾಗಿ ಮಡಿದಿದ್ದ ನನ್ನನ್ನು, ಕಯ್ಯಾಕೆ ಆರೈಕೆಯನ್ನು ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಬಿಡುವ ಸಲುವಾಗಿಯೂ, ಆಕೆಯ ಮೊರೆಯನ್ನು ಕೇಳುವ ಸಲುವಾಗಿಯೂ ಮಾರುತಿಯು ಬದುಕಿಸಿದನಲ್ಲವೆ? ಅಯ್ಯೋ! ಆತನಿಗೆ ನನ್ನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೊಂದು ವೈರವು! || ೧೭ ||

[ಸುತ್ತಲೂ ನೋಡಿ] ದೇವಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಇಲ್ಲಿರುವ ಬೆಂಕಿಗಳು ಹಸಿರು ಹುಲ್ಲನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ರೋದನಮಾಡುತ್ತಿರುವುವು; ತೋಕದಿಂದ ಕಂಗೆಟ್ಟ ಹಂಸ ಗಳು ಕನಿಕರದಿಂದ ಮರುಗುತ್ತಿರುವುವು. ನವಿಲುಗಳು ನರ್ತನವನ್ನು ಪರಿತ್ಯಜಿಸಿರುವುವು ಈ ಮತ್ಸ್ಯರಿಗಿಂತಲೂ ತಿರ್ಯಗ್ಜಂತುಗಳೇ ಮೇಲು. || ೧೮ ||

ಸೀ—ವತ್ಸ! ಲಕ್ಷ್ಮಣ! ಸೂರ್ಯನು ಮುಳುಗುವ ಹೊತ್ತಾಯಿತು. ಮನುಷ್ಯಸಂಚಾರವು ಬಹಳ ದೂರದಲ್ಲಿರುವುದು. ಹಕ್ಕಿಗಳು ಹಾರಿಹೋಗಿ ದುವು. ಕ್ರೂರವೃಗಗಳು ಸಂಚರಿಸತೊಡಗಿದುವು. ಹೊರಡು. ಸಾವಕಾಶ ಮಾಡುವುದು ಯುಕ್ತವಲ್ಲ.

ಲ— [ಶೈಮುಗಿ] ಇಡು ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಕಟ್ಟಕಡೆಯ ನಮಸ್ಕಾರವು. ಅದರಿಂದ ಸಾವಧಾನವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು.

ಸೀ—ನಾನು ಅನವಶ್ಯವೂ ಅವಹಿತಿಯಾಗಿರಬೇಡಿ. ಇರುವೆನಷ್ಟೆ!

ಲ—ದೇವಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಬಿನ್ನವಿಸುವೆನು—

ಆರ್ಯನನ್ನಾಗಲಿ, ಮಿತ್ರರನ್ನಾಗಲಿ, ಬಂಧುಬಳಗವನ್ನಾಗಲಿ ಸ್ಮರಿಸಿ ದುಃಖದಿಂದ ದೇಹವನ್ನು ಮೃತ್ಯುವಿಗೆ ತುತ್ತಾಗಿಸಬಾರದು. ಇಕ್ಕಾಪ್ಪಕ್ಕುವಂತಾದ ಸಂತಾನವು ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಂಡಿರುವುದು. ದೇವಿಯು ಪ್ರಯತ್ನವೂರ್ವಕವಾಗಿ ಇದನ್ನು ಕಾವಾಡಬೇಕು || ೧೯ ||

ಸೀ—ಸೌಮಿತ್ರಿಯ ಮಾತಿಗೆ ತಡೆಯಿಲ್ಲವಲ್ಲಾ?

ಲ—ಇಡು ಮತ್ತೊಂದು ಬಿನ್ನಹವು.

ಸೀ—(ಆ) ಮತ್ತೊಂದಾವುದು?

ಲ—ಅಣ್ಣನ ಆಪ್ತನೆಯಂತೆ ಕರೆತಂದು ಈಗ ಈ ನಿರ್ಜನವಾದ ಅಡವಿಯಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟಿರುವೆನು. ದೇವಿ! ನನ್ನ ಈ ಒಂದು ಅಪರಾಧವನ್ನು ಮನ್ನಿಸು. || ೨೦ ||

ಸೀ—[ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ] ನೀನು ಹಿರಿಯವನ ಅಂಕಮುಲ್ಲೀರುವನೆಂದು ಸಂತೋಷಪಡುವಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಯಾರು ತಾನೇ ದೋಷವನ್ನೆಣಿಸುವರು?

ಲ—[ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ: ಮಾಡಿ, ಶೈಮುಗಿಹು, ತೆಳುವಸು]

ಸೀ— [ರೋದಿಸುವಳು]

ಲ— [ದಿಕ್ಕುಗಳನ್ನು ನೋಡಿ] ಓ! ಓ! ಲೋಕಪಾಲಕೆ! ನೀವು

ಲಾಲಿಸಿರಿ;— ಈಕೆಯು ಮಹಾರಥನಿನಿಸಿದ ದಶರಥನ ಸೊಸೆ.....

ಸೀ— ಅತಿ ಶ್ಲಾಘನೀಯಗಳಾದ ಅಕ್ಷರಗಳು ಕೇಳುವುದು ವ್ಯವ.

ಲ—.....ರಾಮನೆಂಬ ಹೆ ರಿನ ಮಧುಸೂದನನ ಗೃಹಿಣಿಯು.....

ಸೀ— ನನಗೆ ಅಂತಹ ಭಾಗ್ಯವು ಎಲ್ಲರದ್ದು?

ಲ—..... ಪತಿಗೃಹದಿಂದ ನಿವಾರಿಸತೆಯಾಗಿರುವಳು.....

ಸೀ— [ಕಿವಿಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುವಳು]

ಲ—..... ನಿರ್ಜನವಾದ ಈ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಬದುಕುವುದು ವಾಸ ಮಾಡುವಳು. ಈಕೆಯನ್ನು ಕಾವಾಡಿರಿ! ಕಾವಾಡಿರಿ! || ೨೧ ||

ಸೀ— [ಗರ್ಭವನ್ನು ತೋರುವಳು]

ಲ— ಆರೈಯ ಸುಲುವಾಗಿ ಭಗವತಿಯಾದ ಈ ಗಂಗೆಗೂ ವಿಜ್ಞಾನವು ಬೆನು. ಎಲೆ ಭಾಗೀರಥಿಯೆ! ಬಲಿರವ ಈಕೆಯನ್ನು, ಕಮಲಗಂಧವನ್ನು ಹೀರುವ ಶರಂಗವಾಹಗಳಿಂದ ಆಗಾಗ ನೋಡಿ ಅನುಕ್ರಮಿಸು; ದೇವಿಯು ಕಾಲತ್ರಯದಲ್ಲಿಯೂ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ವಿಷಯವು ದಕ್ಕ ಬಂದಾಗ, ಬಂದು ನಿಮಿಷ ನೀರಿನ ವೇಗವನ್ನು ಕಡಿಮೆಮಾಡು. || ೨೨ ||

ಈ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುವ ಮುನಿಗಳೆಲ್ಲರಿಗೂ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಬೇಡಿ ಕೊಳ್ಳುವೆನು:—ಅಬಲೆಯೆಂತಲೂ, ಪರಿತ್ಯಕ್ತೆಯೆಂತಲೂ, ಅಶಂಕೆಯೆಂತಲೂ, ಸತ್ಕುಲಸಂಭೂತೆಯೆಂತಲೂ, ದೇವಿಯು ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅನವರತಪೂ ಕನಿಕರವನ್ನು ತೋರಿಸಿ. || ೨೩ ||

ವನದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಇದೋ ನಮಸ್ಕಾರವು. ನೀವು ಕ್ಷಣಕಾಲ ಕಿವಿ ಗೊಟ್ಟು ನನ್ನ ಬಿನ್ನಹವನ್ನು ಲಾಲಿಸಿರಿ. ಮುಗಿದವಿಗಳೂ, ಪ್ರಮಾದಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾದಾಗಲೂ ಸಂಕಟಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿದಾಗಲೂ, ನೀವು ಈಕೆಯನ್ನು ಪ್ರಯತ್ನ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು || ೨೪ ||

ಎಲೈ! ಘಾತುಕಮೃಗಗಳೇ! ಈ ಭಗವತಿಯನ್ನು ಇಂದಿಸಿಂದ ನೀವು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗತಕ್ಕದ್ದು; ಇತರರು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸತಕ್ಕದ್ದವು. ಹರಿಣಿ ಹುರೆ! ಹರಿಣಿಯರೆ! ಪ್ರವಾಸಬಂಧುಗಳೆನಿಸಿದ ನೀವು ಬಂದು ನಿಮಿಷವಾದರೂ ಈಕೆಯನ್ನು ಅಗಲಬಾರದು. || ೨೫ ||

ಸವಿಯಿಸಿದ ಸದಿಗಳೆ! ಪೂಜ್ಞರಾದ ಲೋಕವಾಲರೆ! ಮಾತೆಯಾಚೆ
 ಗಂಗೆಯೆ! ಸೋದರನಿಸಿದ ಪರ್ವತರಾಚರೆ! ಬಾರಬಾರಿಗೂ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು
 ಬಿಡಿಸಿಬಿಟ್ಟವನು ರಾಜವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಚಾಗರೂಕತೆಯಿಂದ ಕಾವಾಡಬೇಕು,
 ನಾನು ತೆರಳಿದೆನು

|| ೨೬ ||

[ಎಂದು ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಹೋಗುವನು.]

ಸೀ—ಎನು? ದಿಟವಾಗಿಯೂ ನನ್ನನ್ನು ಒಬ್ಬಳನ್ನೇ ದಿಟ್ಟು ಹೊರಟು
 ಹೋದನೆ? [ಗುಡಲೂ ಸೋಡಿ] ಹಾ! ಹಾ! ಕಟ್ಟಿನು! ಕಟ್ಟಿನು! ಸೂರ್ಯನೂ
 ಮುಳುಗಿದನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಬಿಡಿಸಿಬಿಟ್ಟನಲ್ಲವಲ್ಲ! ಹುಲ್ಲೆಗಳೂ ತಮ್ಮತಮ್ಮ
 ವಾಸವೂವಿ ಗೆ ತೆರೆಯುತ್ತಿವೆ. ಹಕ್ಕಿಗಳೂ ಹಾರಿಹೋದುವು. ಕ್ರೂರಮೃಗಗಳು
 ಸಂಚರಿಸತೊಡಗಿದುವು. ಅರ್ಧಕಾಲವು ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಕವಿಯುತ್ತಿದೆ. ಮಹಾ
 ರಣ್ಯವು ನಿವಾರಿಸುವವಾಗಿರ ವುದು ಮಂದಭಾಗ್ಯೆಯಾದ ನಾನು ಏನು
 ಮಾಡಲಿ? ಒಂಟಿಯಾಗಿ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವುದಾದರೂ ಹೇಗೆ?.....
 ನಾನಂತಹ ವಾಠವನ್ನು ಮಾಡಬೇಡೋ? ಈಗ ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ವಿರಹವನ್ನು
 ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿರುವೆನಲ್ಲ! ಕೇಗೆ.....ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಯೋಗವನ್ನು
 ಕೈಕೊಂಡ ವನದೇವತೆಗಳಾಗಲಿ.....ರಘುಕುಲ ವಾರಂಪರ್ಮ
 ವಾಂ. ಒಂದ ದೃಷ್ಟಿ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ನಂತರದ, ಮಹಾವಿಮಲಮರೆನಿಸಿದ, ಮಹ
 ಷಿಗಳೂ ಈಗ ಕೇಗೆ ನನ್ನನ್ನು ಪರಿತ್ಯಜಿಸಿ..... [ಎಂದು ಮೂರ್ಛ
 ಯನ್ನೈದುವಳು.]

[ಬಳಿಕ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ಪ್ರವೇಶಿಸುವನು]

ವಾ—[ಸಂಭವವಾದ] ಸುಜೆಯಲ್ಲಿ ವಿಯಯವ ಸಲುವಾಗಿ ಗಂಗೆಗೆ
 ಒಂದಿದ್ದ ಮುನಿಕುಮಾರರ ಮೂಲಕ, ಒಬ್ಬೊಂಟಿಗಳೂ ಅನಾಥೆಯೂ,
 ಗರ್ಭಭಾರವೀಡಿತೆಮೂ ಆಗಿರುವ ಯಾವಳೋ ಒಬ್ಬ ಹೆಂಗಸು ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ
 ಗೋಳಾಡುತ್ತಿರುವಳೆಂದು ಕೇಳಿ ನಾನಿಲ್ಲಿಗೆ ಬೇಗನೆ ಬಂದೆನು. || ೨೭ ||

ಅದುದರಿಂದ ಅಕೆಮನ್ನು ಹುಡುಕಿ ನೋಡುವೆನು. [ಎಂದು ಹುಡುಕುವಳು]

ಸೀ— [ಮೂರ್ಛೆಯಿಂದವೃತ್ತಿ] ಇವನಾವನು? ನನ್ನನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿರು
 ವನು? [ಸೋಡಿ] ಯಾರೂ ಅಲ್ಲ ಅಜ್ಞಾಕಾರಿಯಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ದಿವ್ಯಹ
 ದಂತೆ.....ಭಗವತಿಯಾದ ಭಾಗೀರಥಿಯು ತರಂಗಗಳಿಂದ ನನ್ನನ್ನು
 ಅನುಗ್ರಹಿಸುತ್ತಿರುವಳು.

ವಾ — ಕತ್ತಲೆಯು ಕವಿದಿರುವುದರಿಂದ ಕಣ್ಣು ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ ಆದುದರಿಂದ ಕೂಗಿ ನೋಡುವೆನು, ನಾನು ! ನಾನು !

ಸೀ — [ಹರ್ಷದಿಂದ] ವತ್ಸ, ಲಕ್ಷ್ಮಣ ! ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬಂದೆಯಾ ?

ವಾ — ನಾನು ! ಲಕ್ಷ್ಮಣನಲ್ಲ.

ಸೀ — [ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ] ಏನು ? ಅವನು ಧರಿಸುವನು ! ಅವನು ವನೋ ಪರವುರುಷನು ! ಈ ಮಹಾವಿಪತ್ಯನ್ನು ನಾನೆಂತು ದಾಟುವೆನು ! [ಯೋಚಿಸಿ] ಇರಲಿ ನಾನು, ಹೆಂಗುಸು, ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುವೆನು.

ವಾ — ಇದೋ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವೆನು. ತಂಗಿ ! ಪರವುರುಷನೆಂದು ಸಂದೇಹಪಡಬೇಡ. ಸಂಜೆಯಲ್ಲಿ ವಾಯುವ ಸಲುವಾಗಿ ಗಂಗೆಗೆ ಬಂದಿದ್ದ ಸುಷಿಮಾರಕರಿಂದ, ನಿನ್ನ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಅರಿತು, ತಪೋಧನನಾದ ನಾನು ಮಾನ್ಯೆಯಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ವಿಚಾರಿಸುವ ಉಪಾಯವೇ ಬಂದಿರುವೆನು. ಮಾನ್ಯೆಯಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡುವೆನು. ಜಿತಸಂಗ್ರಾಮನಿಸಿದ ರಾಮನು ಧರ್ಮಮಾರ್ಗದಿಂದ ಮೇದಿಸಿಯನ್ನು ಶಾಸನಮಾಡುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ, ಈ ವಿಪತ್ಯು ನಿನ್ನಿಗೆ ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂದಿತು ? ಹೇಳು. ಹೇಳು.

ಸೀ — ಆ ಹೆಣ್ಣಿಯೇ ಚಂದ್ರಸಿಂದಲೇ ನನಗೆ ವಜ್ರವಾತವು !

ವಾ — ಹಾಗಾದರೆ, ರಾಮನಿಂದಲೇ ನೀನು ಈ ವಿಪತ್ಯಿಗೆ ಗುರಿಯಾಗಿರುವೆಯಾ ?

ಸೀ — ಮತ್ತೇನು ?

ವಾ — ವರ್ಣಾಶ್ರಮವ್ಯವಸ್ಥಾಭೂತನಾದ ಮಹಾರಾಜನಾದ ರಾಮನೇ ನಿನ್ನನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿದ್ದಲ್ಲಿ, ನಿನ್ನಿಗೆ ಶುಭವಾಗಲಿ ! ನಾನಿನ್ನು ತಿರಳುವೆನು.

[ಎಂದು ಹೊರಡುವನು.]

ಸೀ — ನಾನು ವಿಚ್ಛೇದಿಸುವೆನಲ್ಲವೆ ?

ವಾ — ಹೇಳು.

ಸೀ — ರಘುವರನಿಂದ ಹೊರಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟೆನೆಂದು ನಿಮ್ಮ ಕನಿಕರವು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಪ್ರಸರಿಸದಿದ್ದರೂ, ಗರ್ಭಗತವಾದುದು, ರಘು, ಸಗಂ, ದಿಲೀಪ ದಶರಥ ಮೊದಲಾದ ಅಂತಹವರ ಸಂತತಿಯಿಂದಾದರೂ, ಶಾಪಾಡಲು ತಕ್ಕದಾಗಿರುವುದಲ್ಲವೆ ?

ವಾ—[ಹಿಂದಿರುಗಿ] ಏನಿದು? ಇತ್ಯಾದಿ ಕುವಂತವನ್ನೇ ಉದಾಹರಿಸು
ತ್ತಿರುವಳು? ಕೇಳಿ ನೋಡುವೆನು. ವತ್ಸೆ! ನೀನೇನು ದತ್ತರಥನ ಸೂಸೆಯೊ?

ಸೀ—ಭಗವಂತನ ಅಪ್ಪಣೆ.

ವಾ—ಮತ್ತೆ, ವಿವೇಹಾಧಿಪತಿಯಾದ ಜನಕನ ಮಗಳೊ?

ಸೀ—ಹೌದು.

ವಾ—ಹಾಗಾದರೆ, ಸೀತೆಯೊ?

ಸೀ—ಭಗವತ್! ಸೀತೆಯಲ್ಲ. ನಿರ್ಭಾಗ್ಯೆ.

ವಾ—ಛೀ! ಛೀ! ನಾನೆಂತಹ ನಿರ್ಭಾಗ್ಯನು! ಪೂಜ್ಯೆಯನ್ನು ಉಪ್ಪು
ರಿಗೆಯಿಂದ ಕೆಳಕ್ಕೆ ಇಳಿಸಿದುದು ಏನು ಕಾರಣವೊ?

ಸೀ—[ನಾಚಿಕೆಯಿಂದ ಸುಮ್ಮನಿರುವಳು]

ವಾ—ಅದೇನು? ನಾಚುವಳು! ಇರಲಿ. ಯೋಗದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ
ನಾನೇ ನೋಡುವೆನು. [ಧ್ಯಾನವನ್ನು ಅಭಿನಯಿಸಿ] ವತ್ಸೆ! ಜನಾಪವಾದಭಯ
ದಿಂದ ಮಾತ್ರವೇ ರಾಮನು ನಿನ್ನನ್ನು ಪರಿತ್ಯಜಿಸಿರುವನಲ್ಲದೆ, ವನವಾಸಾರ್ಥಕ
ವಾಗಿ, ಅಲ್ಲ. ನಿರಪರಾಧಿನಿಯಾದ ನಿನ್ನನ್ನು ನಾವು ಬಿಡುವುದು ಯುಕ್ತವಲ್ಲ.
ಬಾ. ಆತ್ರಮಕ್ಕೆ ಹೋಗುವೆ!

ಸೀ—ತಾವು ಯಾರು?

ವಾ—ಕೇಳು:—ನಾನು ನಿನ್ನ ಜನಕನಾದ ಜನಕರಾಜನ ಪುರಾತನ
ಮಿತ್ರನು. ನಿಮ್ಮ ಮಾವನಾದ ದತ್ತರಥನ ಬಾಲ್ಯಸ್ನೇಹಿತನು. ನಾನು
ವಾಲ್ಮೀಕಿ. ಹೆರರೊಬ್ಬ ಶಂಕೆಯನ್ನು ಬಿಡು. ನಾನು ನಿನ್ನ ತಂದೆಯೂ
ಮಾವನೂ ಆಲ್ಲದೆ ಬೇರೆಯಲ್ಲ. || ೨೯ ||

ಸೀ—ಭಗವತ್! ವಂದಿಸುವೆನು.

ವಾ—ವೀರವಾತೆಯೆನಿಸು! ಮರಳಿ ಪತಿಯ ದರ್ಶನವನ್ನು ಪಡೆ!

ಸೀ—ತಾವು ಲೋಕಕ್ಕೆ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಮರ್ಹಿಗಳು; ನನಗಾದರೊ,
ತಂದೆಯೇ ಸರಿ. ಅದರಿಂದ ತಮ್ಮ ಆತ್ರಮಕ್ಕೆ ನಡೆಯಿರಿ. [ಗಂಗೆಯನ್ನು ನೋಡಿ
ಕೈಮುಗಿದು] ಭಗವತಿ! ಭಗೀಂದಿ! ನಾನು ಸುಖದಿಂದ ಪ್ರವವಿಸಿದರೆ ಅನು
ದಿನವೂ ಅಂದವಾಗಿ ರಚಿಸಿದ “ಕುಂದವಾಲೆ” ಯಿಂದ (ನಿನ್ನನ್ನು)
ಸ್ತುತಿಸುವೆನು,

ವಾ—[ಸೀತೆಯನ್ನು ಕುರಿತು] ಈ ದಾರಿಯು ಒಹಳ ದುರ್ಗಮವಾದುದು. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ನಿನಗೆ ಇದು ಮತ್ತಷ್ಟು ದುರ್ಗಮವಾಗಿರುವುದು. ಅದರಿಂದ ನಾನು ಹೇಗೆಹೇಗೆ ವರ್ತನೆಯನ್ನು ತೋರುವೆನೋ; ಹಾಗೆಹಾಗೆಯೇ ನಡೆದು ಬರಬೇಕು. [ನಡೆಸುಂಟು]

ಇಲ್ಲಿ ನೋಡಿಯ ಹಲ್ಲಿನ ಕೂಳಿಗಳು ಕಾಲಿಗೆ ಒತ್ತಿಕೊಳ್ಳುವುವು; ಮೆಲ್ಲ ಮೆಲ್ಲನೆ ಅಡಿಗಳನ್ನು ಊರಿಸಬೇಕು. ಇತ್ಯ ಮರದ ಕೊಂಬೆಯು ಬಾಗಿರುವುದು; ತಲೆಯನ್ನು ಬಗ್ಗಿಸಿ ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಸರಿಸಬೇಕು. ನಿನ್ನ ಎಡೆ ದೊಡ್ಡ ಹಳವಿರಬಹುದು; ಅದರಾದ ಬಲಗಡೆಯಿರುವ ವೇಳೆಬಿಡುವುದನ್ನು ಭದ್ರವಾಗಿ ಹಿಡಿದು ನಡೆದುಬಾ ಸಿರಬಹುದು. ಈ ತರ್ಕವೆಂದು ಕೂಳದಲ್ಲಿ ಕಾಲುಗಳನ್ನು ತೊಳೆದುಕೊಳ್ಳಿ. || ೩೦ ||

ಸೀ—[ಹಾಗೆಯೇ ನಡೆದುಬರುವಳು]

ವಾ—[ಸೀತೆಯನ್ನು ಕುರಿತು] ಇಕ್ಕಟ್ಟುಕುಮಂಟಪಿಯರಿಗೆಲ್ಲಾ ಪುಂಸವನಮುಂತಾದ ಸುವ್ಯಾಸಗಳೆಲ್ಲಾ ಸಮೃದ್ಧಿವಲ್ಲೇ ನಡೆಸುತ್ತಿರುವು ಅದುದರಿಂದ ನಿನ್ನ ಗರ್ಭದ ವಿಷಮದಲ್ಲಿ ನೀನು ಚಿಂತಿಸಬೇಡ || ೩೧ ||

ಇಲ್ಲಿರುವ ವೃದ್ಧವಸಿತಿಯರ ಸೇವೆಯ ಮೂಲಕ ಕೌಸಲ್ಯಿಯ ವಾದ ಶುಶ್ರೂಷೆಯ ಸೌಖ್ಯವನ್ನು ಪಡೆಯುವೆಯಂತೆ! ಇತ್ಯ ಸೋಡು. ಈ ತಾರವನ ಕಣ್ಣೆಯರೆಲ್ಲರೂ ನಿನ್ನ ಒಪ್ಪನಾಡಿಗಳೂ ಸೋದರಿಯರೂ ಆಗುವರು. || ೩೨ ||

[ಎಂದಲ್ಲರೂ ತಿಳಿಯುವರು]

ಇಂತಿದು ಬಂದನೆಯ ಅಂಶವು.



ಪುರಾಣಿಯ ಅಂಕವು.

[ಬಲಕೆಟ್ಟುರು ಮುನಿಕಣ್ಣೆಯರು ಪವನಿಸುವರು]

ಬಂದನೆಯವಳು—ನೀನಿ ವೇದವತಿ! ದೈವಯೋಗದಿಂದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿರುವೆ ನೀನು ಪ್ರಿಯವತಿ! ನಾನು ನೀನಿಗೆ ರಾಮನಂತೆ ಸುಂದರರಾದ ಇಬ್ಬರು ಪುತ್ರರುಂಟುಸಿದೆಯೆ.

ವೇದವತಿ—ನನಗೆ ಒಹಳ ಸಂತೋಷ! ನನಗೆ ಒಹಳ ಸಂತೋಷ!

ಅವರ ಹೆಸರೇನು?

ಒಂದನೆ — ಈಗ, ಮಹಾಮಹಿಮೆನು ಹಿರಿಯವನನ್ನು ಕುತನಂತಲೂ, ಮನವನ್ನು ಲವನೆಂತಲೂ ಕರೆದಿರುವನು.

ವೇ—ಓಡಾಸು ಶುಭ್ಯ ಸಮರ್ಥರಾಗಿರುವರೇನು ?

ಒಂದನೆ—ಏನು ಸಮರ್ಥರೆಂದು ಹೇಳಿ ? ನೋಟವನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಿರುವರು. ಹುಲ್ಲೆಗಳೊಳಗಿಂದಿ ಓಡುವರು ; ಸಿಂಹದ ಮರಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಮಲ್ಲವಿರುವರು ; ಪ್ರಿಯದಶನರಾದ ಆ ಯಮಕರು ತಪಸ್ವಿಸಿಮರ ನೋಟವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಿಬಿಟ್ಟಿರುವರು ; ಮುನಿಜನರ ತೊಡೆಯಿಂದ ತೊಡೆಗೆ ಸಡೆಯುವರು ; ವಾಲ್ಮೀಕಿ ನಿಜಜಿವಾದ ರಾಮಾಯಣವನ್ನು ಪತನವಾಹುತ್ವಿರುವರು.

ವೇ—ಈ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಕೇಳಿ, ಓದಿರುವರೇ ಸೀತೆಯು ವುಣ್ಯ ಶ್ವಿನಿಯೆಂದು ಊಹಿಸುವೆನು.

ಒಂದನೆ—ಓದಿ ಸಂಪಾದಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದುದು ಬಳೈಸು. ಸೈಮಿಶಾರಣ್ಯಾತ್ಮಾಂತವಾದರೂ ಏನು ?

ವೇ—ಮಹಾರಾಜನು ನಲುವಾಗಿ ಮಜ್ಜಿಂಪಕರಣಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸಜ್ಜುಗಳಿಸಿರುವರು. ತಪೋಧಾರ ಸಮೂಹಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಆನುಕ್ರಮಿಸುತ್ತಿರುವರು.

ಒಂದನೆ—ಭಗವಂತನಾದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯೂ ಆನುಕ್ರಮಿಸುತ್ತಿರುವನೇನು ?

ವೇದವತಿ—ರಾಮನೂತನು ವಾಲ್ಮೀಕಿತಪೋವನಕ್ಕೂ ಬಂದಿರುವುದು ಕೇಳಿದನು. ಈಗ ನಾನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಎಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು ?

ಒಂದನೆ—“ಕಾಲವನ್ನು ಕಳೆಯುವುದು ಹೇಗೆ ?” ಎಂದು ಚಿಂತಿತಾ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಸಾಧಿಸುವುದೆ ನೆರಳಿನಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವಳು.

[ನಂದಿಬ್ಬರೂ ತರಳವರು]

[ಬಳಿಕ ನಂದಿಮಾಲಿಕೆ ಕುಂಟೆ ಚಿಂತಾಮಗ್ನಿಯೆಂದ ಸೀತೆಯು ಪ್ರಸೇಶಿಸುವಳು]

ಸೀ—[ನಿಟ್ಟುಸಿರುಬಿಟ್ಟು] ಆಹಾ ! ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಕಠಿನವ್ಯಭಾವ ಲ್ಯ ಗಂಡಸರ ಅಂತರಂಗವನ್ನು ನಂಬಲೇ ಬಹುದು ! ಕಂಬದಲ್ಲಿ ಕೆತ್ತುವು ಕ್ಷೇ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಸ್ವೇ ಹುಂದೊಪ್ಪುವ ದುಃಖಗಳ ಪ್ರಸ್ತಾವದಲ್ಲಿ, ಸ್ವರ್ಗ ವೀಕದಲ್ಲಿ ಉನಾವ ವಾಕ್ಯವಂತಲೂ, ಭೂಮಿಯು ಸೀತಾರಾಮರೆಂತಲೂ ಕೀವವಾದ ಪ್ರಖ್ಯಾತಿಗಳನ್ನು ಆರೋಪಿಸಿ, ನಿರಪರಾಧಿನಿಯಾದ ನನ್ನನ್ನು ಅಂತಹ ದುರ್ದಶೆಗೆ ಗುಂಪಿಸಿಡಿದನಲ್ಲಾ ! ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ನಾನು ಅಧ್ಯವೃತ್ತಿ ಯನ್ನು ಬಿಡುವೆನು ನಿಂದಿಸಬೇಕು ? ಈ ರೀತಿ ಹಿಂದೆ ಅಧ್ಯವೃತ್ತಿಗಳು.....

ವಾ—[ಸೀತೆಯನ್ನು ಕುರಿತು] ಈ ದಾರಿಯು ಒಹಳ ದುರ್ಗವೆನಿಸಿದುದು. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ನಿನಗೆ ಇದು ಮತ್ತಷ್ಟು ದುರ್ಗವೆನಿಸುವುದು. ಅದರಿಂದ ನಾನು ಹೇಗೆಹೇಗೆ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ತೋರುವೆನೋ ಹಾಗೆಹಾಗೆಯೇ ನಡೆದು ಬರಬೇಕು. [ನಡೆಸಿದು]

ಇಲ್ಲಿ ನೋಡಿಯ ಹಲ್ಲಿನ ಕೂಳಿಗಳು ಕಾಲಿಗೆ ಒತ್ತಿಕೊಳ್ಳುವುವು; ಮೆಲ್ಲ ಮೆಲ್ಲನೆ ಅಡಿಗಳನ್ನು ಉಡಿಸಬೇಕು. ಇತ್ತ ಮರದ ಕೊಂಬೆಯು ಬಾಗಿರುವುದು; ತಲೆಯನ್ನು ಬಗ್ಗಿಸಿ ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ನಡೆಸಬೇಕು. ನಿನ್ನ ಎಡೆಹೆಡೆ ದೊಡ್ಡ ಹಳವಿರುವುದು; ಅದರಾದ ಬಲಗಡೆಯಿರುವೆನೋಟುಮರವನ್ನು ಭದ್ರವಾಗಿ ಹಿಡಿದು ನಡೆದುಬಾ ನಿರ್ಮಲವಾದ ಈ ತಾವಳಿಯ ಕೊಳದಲ್ಲಿ ಕಾಲುಗಳನ್ನು ತೊಳೆದುಕೊಳ್ಳು. || ೩೦ ||

ಸೀ—[ಹಾಗೆಯೇ ನಡೆದುಬರುವಳು]

ವಾ—[ಸೀತೆಯನ್ನು ಕುರಿತು] ಇಕ್ಕಷ್ಟ್ವಿಕ್ಕುಮುಲೆಯರಿಗೆಲ್ಲಾ ಪುಂಸವನ ಮುಂತಾದ ಸುಸ್ವಾರಗಳೆಲ್ಲವೂ ನಮ್ಮೊಂದಿಗೇ ನಡೆಯತಕ್ಕವು ಆದುದರಿಂದ ನಿನ್ನ ಗರ್ಭದ ವಿಷಮದಲ್ಲಿ ನೀನು ಚಿಂತಿಸಬೇಡ || ೩೧ ||

ಇಲ್ಲಿರುವ ವೃದ್ಧವನಿತೆಯರ ಸೇವೆಯ ಮೂಲಕ ಕೌಸಲ್ಯಿಯ ವಾದ ಶುಶ್ರೂಷೆಯ ಸೌಖ್ಯವನ್ನು ಪಡೆಯುವೆಯಂತೆ! ಇಗ್ಗ ಸೋಡು. ಈ ತಾವಳಿ ಕಣ್ಣೆಯರೆಲ್ಲರೂ ನಿನ್ನ ಒಡನಾಡಿಗೂ ಸೋದರಿಯರೂ ಆಗುವರು. || ೩೨ ||

[ಎಂದೆಲ್ಲರೂ ತಿಳುವರು]

ಇಂತಿದು ಬಂದನೆಯು ಅಂಕವು.



ವಿವರಣೆಯ ಅಂಕವು.

[ಬಳಿಕೆ ಇಬ್ಬರು ಮುನಿಕನೈಯರು ಪವನಿಸುವರು]

ಬಂದನೆಯವಳು—ಸೆವಿ ವೇದವತಿ! ದೈವಯೋಗದಿಂದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿರುವೆ ನಿನಗೆ ಪ್ರಿಯನವಿ ಗಾಢ ಸೀತೆಗೆ ರಾಮನಂತೆ ಸುಂದರರಾದ ಇಬ್ಬರು ಪುತ್ರರು ಹೊಸಿದರು.

ವೇದವತಿ—ನನಗೆ ಒಹಳ ಸಂತೋಷ! ನನಗೆ ಒಹಳ ಸಂತೋಷ!

ಅವರ ಹೆಸರೇನು ?

ಬಂದನೆ — ಈಗ, ವಾಹಾಮಹಿಮೆನು ಹಿರಿಯವನನ್ನು ಕುತನಿಂತಲೂ, ಕಿರಿಯವನನ್ನು ಲವನಿಂತಲೂ ಕರೆದಿರುವನು.

ವೇ — ಓಡಾಸು ಶಿಷ್ಯ ಸಮರ್ಥರಾಗ್ಗಿರುವರೇನು ?

ಬಂದನೆ — ಏನು ಸಮರ್ಥರೆಂದು ಹೇಳಲಿ ? ನೋಟವನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಿ ಜಿಟ್ಟಿರುವರು. ಹುಲ್ಲೆಗಳೊಗೆಂದಿ ಓಡುವನು; ಸಿಂಹದ ಮರಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಮಲ್ಲ ರೆನಿಸಿರುವನು; ಪ್ರಿಯದಶಾನರಾದ ಆ ಯಮುಕರು ತಪಸ್ವಿಯಿರ ನೋಟವನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಿಜಿಟ್ಟಿರುವರು; ಮುನಿಜನರ ತೊಡೆಯಿಂದ ತೊಡೆಗೆ ನಡೆಯುವನು ಈಗ, ವಾಲ್ಮೀಕಿ ವಿಂಜಿತನಾದ ರಾಮಾಯಣವನ್ನು ಪಠನವಾಡುತ್ತಿರುವನು.

ವೇ — ಈ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಕೇಳಿ, ಓದಿರುವಲೇ ಸೀತೆಯು ವುಣ್ಯ ಶಾಲಿನಿಯೆಂದು ಊಹಿಸುವನು.

ಬಂದನೆ — ಓದು ಸಂಪಾದಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯನಾದುದು ಒಳ್ಳೆ ಯದು. ಸೈಮಿಶಾರಣ್ಯವೃತ್ತಾಂತವಾದರೂ ಏನು ?

ವೇ — ಮಹಾರಾಜನು ಸಲುವಾಗಿ ಯಜ್ಞೋಪಕರಣಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ನಷ್ಟು ಗೊಳಿಸಿರುವನು. ತಪೋಧಾರಿ ಸಮೂಹಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಆಸುಂತ್ಯನನಾಡಿರುವನು.

ಬಂದನೆ — ಭಗವಂತನಾದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯೂ ಆಸುಂತ್ಯನಾಗಿರುವನೇನು?

ವೇದವತಿ — ರಾಮನೂತನು ವಾಲ್ಮೀಕಿತಪೋವನಕ್ಕೂ ಬಂದಿರುವ ನೆಂದು ಕೇಳಿದೆನು. ಈಗ ನಾನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಎಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು ?

ಬಂದನೆ — "ಕಾಲನ್ನು ಕಳೆಯುವುದು ಕೇಗೆ?" ಎಂದು ಚಿಂತಿ ಸುತ್ತಾ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಸಾಂಪ್ರದ ನೆರಳಿನಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವಳು.

[ಎಂದಿಬ್ಬರೂ ತಂಗಳಂ]

[ಬಳಿಕ ನೊಡಮೇಲೆ ಕುಂಟು ಚಿಂತಾಮಗ್ನಿಯಾದ ಸೀತೆಯು ಪ್ರಸೇಶಿಸುವಳು]

ಸೀ — [ನಿಟ್ಟುಸಿರುಬಿಟ್ಟು] ಆಹಾ! ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಕಠಿನವೃಥಾವ ವುಳ್ಳ ಗಂಡನರ ಅಂತರಂಗವನ್ನು ನಂಬಲೇ ಬಾರದು! ಕಂಬದಲ್ಲಿ ಕೆತ್ತುವುದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯನಾದ ನ್ನು ಹೊಂದೊಪ್ಪುವ ದುಕತಿಗಳ ಪ್ರಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ, ಸ್ವರ್ಗ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಉನಾವ ವಾಪ್ಪರಂತಲೂ, ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಸೀತಾರಾಮರೆಂತಲೂ ವಿಶೇಷವಾದ ಪ್ರಖ್ಯಾತಿಗಳನ್ನು ಆರೋಪಿಸಿ, ನಿರಸರಾಧಿನಿಯಾದ ನನ್ನನ್ನು ಇಂತಹ ದುರ್ದಶೆಗೆ ಗುರಿಮಾಡಿದನಲ್ಲಾ! ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ನಾನು ಆಯ್ದವುಗಳ ನನ್ನು ಏನೆಂದು ನಿಂದಿಸಬೇಕು? ಈ ರೀತಿ ಹಿಂದೆ ಅಡ್ಡವುಕ್ತನು.....

ಈಗ ಅನೇಕ ಯೋಜನ ದೋಡಲ್ವಿರುವಾಗ.....ನಿಷ್ಕಾರಣವಾಗಿ
ವಿಶೇಷದುಃಖಕಾರಿಣಿಯಾದೆನು. ಆತನೊಡಗೂಡಿ
 ನೋಡಿದ ಜಂದ್ರೋದಯವನ್ನೂ, ಆತನೊಂದಿಗೆ ಕೇಳಿದ ಕೋಕಿಮುಧುರಾ
 ಲಾಪವನ್ನೂ, ಆತನಿಂದ ಕೂಡಿ ಅನುಭವಿಸಿದ ವಲಯಮಾರುತವೃಶ್ವವನ್ನೂ
 ಈಗ ನಾನು ನೋಡಿ, ಕೇಳಿ, ಅನುಭವಿಸಿದೆನು. ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ಬಿಡುವೆನೆಂ
 ದರೆ ನನ್ನಂತಹ ಅಹಲೆಯರಿಂದ ಅದು ಸರ್ವಾತ್ಮನಾ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಹಿಂದೆ
 ನಾನು ಸ್ವಾಮಿಯ ಪ್ರೀತಿಗೆ ಪಾತ್ರಳಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ವಿಧಿಲೆಸು ಜನರಿಗೆಲ್ಲಾ
 ಪ್ರಾರ್ಥನೀಯಳೆನಿಸಿದ್ದು, ಈಗಲಾದರೋ ಇಂತು ಶೋಷನೀಯಳೆನಿಸಿದೆನಾಗಿ
 ಪರಿತ್ಯಾಗದುಃಖಜನಿತವಾದ ಲಜ್ಜೆಯು ನನ್ನನ್ನು ಒಳವಾಗಿ ಪೀಡಿಸುತ್ತಿರು
 ವುದು. ಈಗ ಇಬ್ಬರು ಮಕ್ಕಳು ಹುಟ್ಟಿದರು. ಅವರನ್ನೂ ಸಾಕಿ, ಸಲಹಿ, ಬಳೆ
 ಸಿದೆನು. ಭಗವಂತನಾದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯೂ ಆದುದಿಂದುವನು ಆದುದರಿಂದ
 ನಾನು ಹುಗೆ. ತಪೋವನವಾಸವಿರುದ್ಧವಾದ ರೀತಿಯಿಂದ ನಿಟ್ಟುಸಿರು
 ಬಿಡುತ್ತಾ ಕಾಳಕಳೆಯುವುದು ಉಚಿತವಲ್ಲ. ಆದರೆ ಪ್ರಿಯಸಖಿಯಾದ ವೇದ
 ವತಿಗೆ ಹೇಳಬೇಡು ಆಕೆಯ ಸಂಗಡ ಯೋಚಿಸಬೇಡು ಅನುಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಡೆ
 ಯಬೇಡು ಇರುವೆನಾಗಿ ಇದೇ ನನ್ನ ಮರಣವ್ಯವಸಾಯಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಬಂಧವು.

[ಬಳಿಕ ವೇದವತಿಯು ಪ್ರವೇಶಿಸುವಳು]

ವೇದ.....ತಪೋಧನರನ್ನು ನಮಸ್ಕರಿಸಿ, ಮನ್ನಣೆಮಾಡಿ, ಅತಿಥಿಗಳಿಗೆ
 ತಕ್ಕ ಉಪಚಾರವನ್ನೂ ಮಾಡಿದುದಾಯಿತು. ಆದುದರಿಂದ ಇತ್ತ ಸಾಲವೃಕ್ಷ
 ವನ್ನು ಸವಿಾಪಿಸಿ ಪ್ರಿಯಸಖಿಯನ್ನು ಮನ್ನಿಸುವೆನು. [ನಡೆಂದು ನೋಡಿ]
 ಈ ವಿದೇಹಂತಾಜನಂದಿನಿಯು ಗ್ರೀಷ್ಮಕಾಲದ ಲತೆಯಂತೆ, ಬತ್ತಿ, ಬೆಳವೇರಿದ
 ಅವಸ್ಥೆಯಿಂದ ನೋಟಕರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನೋಯಿಸುತ್ತಾ ಸಾಲಮೂಡಲ್ಲಿ
 ಕುಳಿತಿರುವಳು ಆದುದರಿಂದ ಅವಳ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಹೋಗುವೆನು [ಎಂದುಬಳಸಿರಿ]
 ಈಕೆಯು ವೋರೆಯನ್ನು ತಗ್ಗಿಸಿ, ಜೋಲಾಡುವ ಮುಂಗುರುಳುಗಳಿಂದ ಮುಚ್ಚಿದ
 ಕಣ್ಣುಳ್ಳವಳಾಗಿ, ದೈರ್ಯವನ್ನು ಹೊರಪಡಿಸುವ ನೋಟದಿಂದ ಚಿಂತಾಪವಂತೆಯಾ
 ಗಿರುವಂತಿರುವಳು ಕೂಗಿ ನೋಡುವೆನು. ಸಖಿ! ವೈದೇಹಿ! [ಎಂದು ಕರೆಯುವಳು]

ನೀ... [ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ನೋಡಿ] ನನಗೆ ಸಂತೋಷವು. ನನಗೆ ಪ್ರಿಯವು.
 ಪ್ರಿಯಸಖಿಯಾದ ವೇದವತಿಯು ಬಂದಿರುವಳು.

ಪ್ರಿಯಸಖಿಗೆ ಸುಖಾಗುವನವೆ? [ಎಂದು ಅಲಿಂಗಿಸಿ ಕುಳ್ಳಿಂಸುರಳು]

ವೇ—ಕುಶಲವರು ಕುಶಲದಿಂದಿರುವರೆ?

ಸೀ—ವನವಾಸಿಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕಹಾಗೆ.

ವೇ—ನಿನ್ನ ವೃತ್ತಾಂತವು ಯಾವ ಒಗೆಯಾಗಿರುವುದು?

ಸೀ—[ವೇಣಿಯನ್ನು ತೋರಿ] ಅದು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿರುವುದು.

ವೇ—[ಸ್ವಗತಂ] ಈ ವಿಭಾಗ್ನಿಯು ಬಹಳವಾಗಿ ಸಂತಾಪಪಡುತ್ತಿರುವಳು. ರಾಮನ ಸಮಾಚಾರವನ್ನು ಹೇಳಿ ತಡೆಯುವೆನು.

[ಪ್ರಕಾಶಂ] ಎಲೇ, ಅಪಂಚಿತೆ! ಅಂತಹ ಮನುತಾಶೂನ್ಯನೂ ಮರುಕವಿಲ್ಲದವನೂ ಎನಿಸಿದ ಅವನು ಸಲುವಾಗಿ, ನೀನು ಕೃಷ್ಣಪಕ್ಷದ ಚಂದ್ರಲೇಚೆಯಂತೆ ದಿನದಿನಕ್ಕೂ ಕ್ಷಯಿಸುತ್ತಿರುವೆಯಲ್ಲ?

ಸೀ—ಆತನು ಮರುಕವಿಲ್ಲದವನೆಂಬುದು ಹೇಗೆ?

ವೇ—ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದ ಪರಿತ್ಯಕ್ತಳಾಗಿರುವೆಯೋ ಅದರಿಂದ—

ಸೀ—ಏನು? ನಾನು ಪರಿತ್ಯಕ್ತಳಾಗಿರುವೆನೆ?

ವೇ—[ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ನಗುತ್ತಾ ಜಡೆಯನ್ನು ಸವರುತ್ತಾ] ಲೋಕವು ಈ ರೀತಿ ಹೇಳುವುದು. ಸತ್ಯವಾಗಿಯೂ ನೀನು ಪರಿತ್ಯಕ್ತೆಯಲ್ಲವೇನು?

ಸೀ—ಶರೀರದಿಂದಲೇ ಹೊರತು ಹೃದಯದಿಂದ ಅಲ್ಲವಲ್ಲ!

ವೇ—ಹೆರರ ಅಂತರಂಗವನ್ನು ನೀನು ಹೇಗೆ ಬಲ್ಲೆ?

ಸೀ—ಆತನ ಹೃದಯವು ಸೀತೆಗೂ ಪರಿಕೀಯವಾಗುವುದು ಹೇಗೆ?

ವೇ—ಆಹಾ! ಅಪರಿತ್ಯಕ್ತೆಯೆಂದು ಎಣ್ಣೆಂದು ಅನುರಾಗವು?

ಸೀ—ಅಧಸ್ತೆಯಾದ ನನ್ನ ಸಲುವಾಗಿ ಅಧ್ಯವೃತ್ತನು ಸೇತುಬಂಧವೇ ಮೊದಲಾದ ಶ್ರಮವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದನೆಂಬುದು ಅತ್ಯಂತ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವಲ್ಲಿ, ಆತನು ನನ್ನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅನುರಾಗಶೂನ್ಯನೆಂದು ಹೇಳುವುದಾದರೂ ಹೇಗೆ?

ವೇ!—ಎಲೇ, ಆತ್ಮಶ್ಲಾಘನಿಯೆ! ಇದು ರಾಮನವೇಲಿನ ರೋಷದ ಸಲುವಾಗಿ ಮಾಡಿದುದೇ ಅಲ್ಲದೆ, ಸೀತೆನು ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅನುರಾಗದ ಸಲುವಾಗಿ ಅಲ್ಲ. ಇದು ಕ್ಷತ್ರಿಯರಿಗೆ ತಕ್ಕುದು ಕಂಡೆಯಾ?

ಸೀ—ಹಾಗಾದರೆ ಇದೊಂದು ಬೇರೆ ವಿಷಯವನ್ನು ನೀನು ಯೋಚಿಸಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ?

ವೇ—ಅದಾವುದು ? ಮತ್ತೊಂದು ?

ಸೀ—ಇದು—

ವೇ—ಏನು—ಇದು ?

ಸೀ—[ಲಕ್ಷಯಿಂದ] ಸವತಿಯರ ನಿಟ್ಟುಸಿರಿನಿಂದ ದೂಷಿತವಲ್ಲದ ರಾಮನ ವಕ್ಷಸ್ಥಲದಲ್ಲಿ ಚಿರಕಾಲ ಉಳಿತೆಯಾಗಿರುವೆನಲ್ಲ !

ವೇ—ಸಖಿ ! ಮರುಗಬೇಡ. ರಾಮನ ಯಜ್ಞದೀಕ್ಷಾ ಸಮಯವು ಹತ್ತಿರವಾಗುತ್ತ ಬಂದಿತು.

ಸೀ—ಆದರೆ ಏನು ?

ವೇ—ಅಲ್ಲಿ ಕುದುರೆಗೆ—ಸಹ ಧರ್ಮಚಾರಣಿಯೊಂದಿಗೆ ಮದುವೆಯು ನಡೆಯಬೇಕು.

ಸೀ—ಆದ್ಯವುತ್ರನ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಅಧಿಕಾರವಿರುವುದಲ್ಲದೆ, ಹಸ್ತದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಾನು ಒಡತಿಯಲ್ಲ.

ವೇ—[ಆತ್ಮಗಂಭೀರ] ಆಹಾ ! ಇವಳ ದೃಢವಾದ ಅನುರಾಗವು ಕ್ಲಾಘ್ನನೀಯವೇ ಸರಿ. [ಶ್ರೀಕಾಶಂ] ಸಖೀ ! ವುತ್ರಮುಖಸಂದರ್ಶನದಿಂದಲಾದರೂ ನಿನ್ನ ಪ್ರವಾಸಶೋಕವು ತೊಲಗಲಿಲ್ಲವೆ ?

ಸೀ—ಶೋಕವನ್ನು ದೂರಮಾಡುವ ವಸ್ತುವಿಳಿವೆಂದಲೂ ಶೋಕವು ವೃದ್ಧಿಯಾಗುವುದು.

ವೇ—ಅದು ಹೇಗೆ ?

ಸೀ—ತರಳರಿಬ್ಬರೂ ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಮೊಳೆತಿರುವ ಹಲ್ಲುಗಳಿಂದ ಕೋಮಲವಾದ ಮೋರೆಯಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ಕಂಡು, ಅಕಾರಣಹಾಸ್ಯವನ್ನು ಬೀರಿದಹಾಗೆಲ್ಲಾ, ಅತ್ಯಂತ ಕೋಮಲವಾದ ತೊದಲುನುಡಿಯಿಂದ ಆ ರೀತಿ ನನ್ನನ್ನು ಕರೆದು ಮಾತನಾಡಿದಹಾಗೆಲ್ಲಾ, ಆತನ ಸೌಂದರ್ಯದಲ್ಲಿ ನಾನು ಮುಳುಗುತ್ತಿರುವೆನೆಂದು ತಿಳಿಯುವೆನು. ಈಗಲಾದರೋ ಕಾಲವತದಿಂದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನೆಮ್ಮದಿ ಬಾಲಭಾವವನ್ನುಳಿದು, ಕೌಮಾರಾವಸ್ಥೆಯನ್ನು ತಳೆದುಹರಿದ ನನಗೆ ಶೋಕವು ಅಧಿಕತರವಾಗಿ ಬಾಧೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಿರುವುದು.

ವೇ—ಎಳೆಯಮಕ್ಕಳ ತಾಯಿಯಾದ ಸೀತೆಯೂ ಇಂತಹ ಕಷ್ಟವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿರುವಳೆಂದಮೇಲೆ ಆತನ ನಿಷ್ಕಾರುಣ್ಯವನ್ನು ಏನೆಂದು ಹೇಳಲಿ ?

ಸೀ—ಸಖಿ, ವೇದವತಿ! ನಾನು—[ಎಂದು ಲಜ್ಜೆಯಿಂದ ಸುಮ್ಮನಿರುವಳು]
 ವೇ—ನಾಚಿಕೆಪಡಬೇಡ, ಹೇಳು. “ಆರ್ಯವೃತ್ತನನ್ನು ನೋಡುವೆನೇ?”
 ಎಂದ..

ಸೀ—[ಸ್ವಗತಂ] ಲಜ್ಜಾವೇಶದಿಂದ ಫಲವಿಲ್ಲ. ಈ ರೀತಿ ಹೇಳುವೆನು.
 [ಪ್ರಕಾಶಂ] “ಕುಶಲವರ ತಂದೆಯು ದರ್ಶನದಿಂದ ನನ್ನ ಜನ್ಮವು ಸಾರ್ಥಕವಾಗುವುದೇ?” ಎಂದು—

ವೇ—ನಿಮಗೆ ರಾಜದರ್ಶನವು ಒದಗಿಯೇ ಇರುವುದಲ್ಲ?

ಸೀ—ಹೇಗೆ?

[ತರೆಯಲ್ಲಿ ಮುಷಿಗಳು]

ಎಲೈ! ಎಲೈ! ಆಶ್ರಮನಿವಾಸಿಗಳೆ! ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಕೇಳಿರಿ:—ಇಲ್ಲಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರದಲ್ಲಿ ಮಹಾಕ್ರತುವೆನಿಸಿದ ಅಶ್ವಮೇಧವು ನಡೆಯುವುದು. ಯಜ್ಞೋಪಕರಣಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವುವು. ನಾನಾದೇಶದ ಆಶ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಸಮಾಡುವ ವಸಿಷ್ಠ, ಅತ್ರಿ ಮುಂತಾದ ಮಹಾಮುನಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಬಂದು ಸೇರಿರುವರು. ಮಹಾರಾಜನು ಭಗವಂತನಾದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ಆಗಮನವನ್ನೇ ಇದಿರು ನೋಡುತ್ತಾ ಇನ್ನೂ ಯಜ್ಞದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳದಿರುವನು. ವಾಲ್ಮೀಕಿತಪೋವನವಾಸಿಗಳನ್ನೂ ಕರೆಯುವ ಸಲುವಾಗಿ, ರಾಮನ ಕಡೆಯಿಂದ ದೂತನೂ ಬಂದಿರುವನು. ಆದುದರಿಂದ ನೀವು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಸಾವಕಾಶಮಾಡಬಾರದು.

ಸಾಕಾಗುವಷ್ಟು ತೀರ್ಥೋದಕವನ್ನೂ, ಸಮಿಧೆಗಳನ್ನೂ ತುಂಡಾಗದಿರುವ ದರ್ಭೆಯ ಹುಲ್ಲಿನ ವೊಳಕೆಗಳನ್ನೂ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ತಾಪಸರೆಲ್ಲರೂ ಈಗಲೇ ಮುಂದೆ ಹೊರಡಲಿ. ಮುನಿಕಸೈಯರು ಪರ್ಣತಾಲೆಗಳ ಅಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಮಂಗಗಳಾರ್ಥವಾದ ಬಲಿಯನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಲಿ. || ೩೪ ||

ಸೀ— ತ್ವರೆಮಾಡುವೆನು. ತ್ವರೆಮಾಡುವೆನು. ಆರ್ಯಕಾಶ್ಯಪನು ಹೊರಟ ಬೇಕೆಂದು ಸಾರಿಹೇಳಿದ ಒಡನೆಯೇ ಯಜ್ಞೋಪಕರಣಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಆಗಲೇ ಮುಂದೆ ಹೊರಟಿರುವನು. ನಾನೂ ಕುಶಲವರ ಸಲುವಾಗಿ ಪ್ರಯಾಣಮಂಗಳವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸುವೆನು.

[ಎಂದು ಎಲ್ಲರೂ ತರಳುವರು]

ಇಂತಿದು ಎರಡನೆಯ ಅಂಕವು.



ಮೂರನೆಯ ಅಂಕವು.

[ಬಳಕೆ ಸಲಕರಣೆಗಳೊಂದಿಗೆ ದಾರಿ ನಡೆದು, ಬಳಲಿವೆ ತಾಪನನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವನು]

ತಾ—[ಆಯಾಸವನ್ನು ಅಭಿನಯಿಸಿ] ಅಬ್ಬಬ್ಬ! ಸಂತಾಪಕರವಾದ ಗ್ರೀಷ್ಮ ಕಾಲದ ಬಿಸಿಲಿನಿಂದ ಬಹಳವಾಗಿ ಒಳಲಿರುವೆನು. ದಾರಿನಡೆದು ಬಳಲಿದ ಹಿಮ್ಮಡಿಗಳನ್ನು ಚಾಚಿ ಮುದುಡುವುದಕ್ಕೂ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲದಿರುವುದು. ಬಿಸಿಲಿನಿಂದ ಕಂದಿದ ನನ್ನ ಅಂಗಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ಬಿಡುಕುಗಳೂ ಎದ್ದಿರುವುವು. ಮತ್ತೂ ಏನೆಂದರೆ;—ಅಂತಹ ಕೋವುಲಗಾತ್ರಿಯುಂಟು ಸ್ವತಿಯೂ ಆ ರೀತಿ ಸುಕುಮಾರ ಕಾಡ ಕುಶಲವರೂ ಕೂಡ ತಾಪನನಮುದಾರಿಯೊಂದಿಗೆ ಸೂರ್ಯನು ಮುಳುಗುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆಯೇ ಸ್ವೈಮಶಾರಣ್ಯವನ್ನು ಸೇರಿದರು. ನಾನನ್ನೂ ಅಡವಿಯ ದಿಕ್ಕಿನಕೊನೆಯನ್ನೇ ಸೇರಿದಿರುವೆನು. [ಚಿಂತಿಸಿ] ಈಗ ನನಗೆ ಸ್ವೈಮ ಶಾರಣ್ಯದ ಹಾದಿಯನ್ನು ಹೇಳುವವರಾದರೂ ಯಾರು? [ಮುಂದೆ ನೋಡಿ] ಲಕ್ಷ್ಮಣಸಹಾಯನಾದ ರಾಮನು ಸ್ವೈಮಶಾರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಒಂದನೆಂಬುದು ದಿಟ. ಆದುದರಿಂದ ನಾನೂ ಅವರ ಹಾದಿಯನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸುವೆನು [ಎಂದು ತೆರಳುವನು]

ಇಂತಿದು ಸ್ವಪ್ನೇಶಕವು.

[ಬಳಕೆ ಶೋಕಪೀಡಿತನಾದ ರಾಮನೂ ಮುಂದೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೂ ಪ್ರವೇಶಿಸುವರು]

ಲಕ್ಷ್ಮಣ—ಆರ್ಯನೆ! ಇತ್ತ, ಇತ್ತ [ಎಂದು ನಡೆತಂದು] ಮೊದಲು ನಿರಪ ರಾಧಿನಿಯಾದ ದೇವಿಯನ್ನು ಸೆಳೆದುಕೊಂಡು ಗುಣನವಾದ ಈ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಬಿಡುಹ ಸಲುವಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದೆನು; ಈಗ ಮರಳಿ ಕುಲಶೇಷನೂ ಸ್ವಾಮಿಯೂ ಎನಿಸಿದ ರಾಮನನ್ನು ಕರೆತಂದಿರುವೆನು. ನಂಬಿಗೆಗೆ ವಿಪತ್ತನ್ನು ಒದವಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥನೆನಿಸಿ ಅಧರ್ಯನಾದ ನಾನು ಮತ್ತೆಲ್ಲಿ ಹೋಗುವೆನು? || ೩೫ ||

“ ಪ್ರಮಾದವು ಸಂಪದವನ್ನು ತೊಲಗಿಸುವುದು; ಸರ್ವವು ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ನೀಗಿಸುವುದು; ವ್ಯಸನವು ವಿನಯವನ್ನು ಕಳೆಯುವುದು; ಶೋಕವು ಧೈರ್ಯವನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸುವುದು ” ಎಂಬ ಲೋಕಲೋಕ್ತಿಯು ಯುಕ್ತವಾಗಿಯೇ ಇರುವುದಲ್ಲ! || ೩೬ ||

ಹಾಗೆಯೇ ಸರಿ—ಮಂದರಮಹೀಧರಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾದ ಧೈರ್ಯದಿಂದೊಪ್ಪುವ ಈತನು, ಮಹಾಮಹಿಮನೆನಿಸಿದ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ಮುನಿಯ ಆಗಮನವಾತೇ

ಯನ್ನು ತಿಳಿದು, ಆತನನ್ನು ಸಂದರ್ಶಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಗೋಮತೀ ತೀರದಲ್ಲಿರುವ ಆಶ್ರಮವನ್ನು ಕುರಿತು ಹೊರಟಿರುವನು. ಈಗಲಾದರೂ ಆ ದಿಕ್ಕನ್ನೇ ಬಿಟ್ಟು ಶೋಕಾವೇಗದಿಂದ ಪೀಡಿತವಾದ ಹೃದಯದೊಡಗೂಡಿದ ಮಹಾರಣ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತು ತಿರಳಿರುವನು. ಅದರಿಂದ ಈತನನ್ನು ಈಗ ತಕ್ಕ ರೀತಿಯಿಂದ ಎಚ್ಚರಗೊಳಿಸಲೆ? ಅಥವಾ— ಈತನನ್ನೇಕೆ ಅಡ್ಡಿಪಡಿಸಬೇಕು? ಹೇಗಾದರೆ, ಮೈವೇಲೆ ಳಿವಳಿಕೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಕಡೆಗೆ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ಆಶ್ರಮನ್ನೇ ಸೇರುವನೋ, ಆ ರೀತಿ ಈತನು ಓಡಿಹೋದರೆ ದಾರಿಯೆಂದು ಹೇಳಿ ಹಾಗೆಯೇ ನಾನೂ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ತೋರುವೆನು. ಆದ್ದನೆ! ಇತ್ತ, ಇತ್ತ ಬರಬೇಕು.

ರಾಮ — [ನಿಟ್ಟುಸುಬಿಟ್ಟು] ಮೊಸಳೆಗಳಿಗೆ ನೆಲೆಯಾದ ಕಡಲಿನಲ್ಲಿ ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಕಟ್ಟಿದ ಸೇತುವೆಯೂ ನಿಷ್ಫಲವಾಯಿತು; ಶುದ್ಧಿಯ ಸಲುವಾಗಿ ಸಾಕ್ಷೀಭಾವದಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮುಕ್ತನಾದ ಅಗ್ನಿ ದೇವನನ್ನೂ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಸಲ್ಲಿ; ಇಕ್ಕಾಸ್ತುಕು ವಂಶದ ಲೋಕಮಾನ್ಯರೆಸಿದ ಸಂತತಿಯನ್ನೂ ನಾನು ಗಣನೆಗೆ ತಾರದೆ ಹೋದೆನು. ಆ ಮೃಢಿಲಿಯನ್ನು ಅಟ್ಟಿಬಿಟ್ಟು ನಾನು ಹೆಡ್ಡತನದಿಂದ ಎನೇನು ತಾನೇ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ? || ೩೭ ||

[ಮುಂಚೆ ನಡೆದು] ಅಯ್ಯೋ! ಅಯ್ಯೋ! ಕಷ್ಟವು! ತಪಸ್ವಿನಿಯ ಪ್ರವಾಸವು ಬಹಳ ನಿರಾಲಂಬವಾಗಿರುವುದಲ್ಲ! |

ಆಕೆಯು ಯಾವೆಡೆಯಲ್ಲಿ ನೋಟವನ್ನು ನಟ್ಟು ಸುಖಿಸುವಳು? ಯಾರ ಒತ್ತಾಸೆಯನ್ನು ಪಡೆದು ಅಂತರಂಗವನ್ನು ಸಮಾಧಾನಗೊಳಿಸುವಳು? ಘಾಸುಕ ಜಂతుಗಳಿಗೆ ತವರಮನೆಯಾದ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿರಾಶಳಾದ ಸೀತೆಯು ಓದುಕಿರುವುದಾದರೂ ಎಂತು? || ೩೮ ||

ಲಕ್ಷ್ಮಣ — [ಸ್ತಗಿತಂ] ಈತನು ಆರೈಯ ಪ್ರವಾಸವನ್ನೂ ಮಕ್ಕಳ ಕೂಲಿಯನ್ನೂ ನೆನಪಿಗೆ ತಂದುಕೊಂಡು ಬಹಳವಾಗಿ ಸಂತಾಪಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿರುವನು. ಆದುದರಿಂದ ಬೇರೊಂದು ಪ್ರಸ್ತಾವವನ್ನು ತೆಗೆದು ದೇವಿಯ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಮರೆಯಿಸುವೆನು.

[ಪ್ರಕಾಶಂ] ಆದ್ಯನು ಇತ್ತ ನೋಡಬೇಕು.

ನರಶ್ರೇಷ್ಠನೆ! ಮರಕತಮಣಿಯಂತೆ ಹಸುರಾದ ನೀರಿಗೆ ಆಶ್ರಯಸ್ಥಾನವೆನಿಸಿ, ಮದಿಸಿದ ರಾಜಹಂಸಗಳ ಗೀತಧ್ವನಿಯಿಂದ ಮನೋಹರವಾಗಿ

ಕಂಗಳೊಳಿಸುವ ದಡಗಳಿಂದೊಪ್ಪಿ, ಕಮಲವನದ ಪರಿಮಳವನ್ನು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬಿರುವ ಈ ಗೌತಮಿಯು ನಿನ್ನ ಇದಿರಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿರುವುದು. ||೩೯||

ರಾಮ—[ಸ್ವರ್ಕಸುಖವನ್ನು ಅಭಿನಯಿಸಿ] ನೀತೆಯನ್ನು ಅಗಲಿದಂದಿನಿಂದ ಮುತ್ತಿನಸರಗಳೂ, ಮಲಯಪಾರುತವೂ, ಚಂದನವೂ, ಚಂದ್ರಕಿರಣಗಳೂ ನನಗೆ ಬಹಳವಾಗಿ ತಾಪವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಿರುವುವು. ಇಂದು ಈ ಗೌತಮಾ ತೀರದಲ್ಲಿ ಬೀಸುವ ಗಾಳಿಯು ನನ್ನ ಅಂತರಂಗವನ್ನು ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಉಲ್ಲಾಸಗೊಳಿಸುತ್ತಿರುವುದು ! ಪ್ರವಾಸವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿರುವ ವರಾಕಿಯು ಅದೇ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿಯೇ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿರಬಹುದು. ದಿಟ. || ೪೦ ||

ಲಕ್ಷ್ಮಿ—ಈ ನದಿಯನ್ನು ಇಳಿಯುವುದು ಬಹಳ ಕಷ್ಟ. ಅದರಿಂದ ಜಾಗರೂಕತೆಯಿಂದ ಇಳಿಯಬೇಕು. [ಇಬ್ಬರೂ ಇಳಿದು ಬಂದು ನೋಡಿ] ಇಲ್ಲಿಯ ಮರಳು ದಿಣ್ಣೆಯಲ್ಲಿ ಹಜ್ಜಿಗಳು ದಟ್ಟವಾಗಿರುವುವು ; ದಡದಲ್ಲಿರುವ ಬಳ್ಳಿಗಳು ತೊಟ್ಟಿನಿಂದ ಮಾತ್ರವೇ ಮಿಕ್ಕಿರುವ ಕಾರಣ ಹೂಗಳನ್ನು ಯಾರೋ ಕೊಯ್ದಿರುವಂತೆ ತೋರುವುವು ; ಚಿಗುರುಗಳನ್ನು ಕೊಯ್ದಿರುವುದರಿಂದ ಮರಗಳ ನೆಳಲು ವಿರಳವಾಗಿರುವುದು. ಅದರಿಂದ ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿಯೇ ಮನುಷ್ಯರು ವಾಸ ಮಾಡುತ್ತಿರಬಹುದೆಂದು ತಿಳಿಯುವೆನು. ಅಂತೆಯೇ ಸರಿ:—

ಮಳಲ ದಿಣ್ಣೆಗಳ ಮೇಲೆ ಡೇವತಾಪೂಜೆಯನ್ನು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಬಳೆವ ಹೂಗಳಿಂದ ಈಗತಾನೇ ನೆರವೇರಿಸಿರುವಂತೆ ಕಾಣುವುದು ; ಅಲೆಗಳ ನಡುವೆ ಕೊಚ್ಚಿ ಬರುತ್ತಿರುವ ಈ ಕುಂದಮಾಲೆಯು ಸರ್ಪಿಣಿಯಂತೆ ಲೀಲೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿರುವುದು. || ೪೧ ||

ರಾಮ—ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯರು ವಾಸಮಾಡುವುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ; ತೀರದಲ್ಲಿ ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಮನುಷ್ಯಾಧಿವಾಸಗಳಿರಬಹುದೆಂದು ಊಹಿಸುವೆನು.

ಲಕ್ಷ್ಮಿ—ಆಶ್ಚರ್ಯವು ! ಆಶ್ಚರ್ಯವು ! ಈ ಕುಂದಮಾಲೆಯು ಸಮುದ್ರಗಾಮಿನಿಯಾದ ತರಂಗಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಸ್ವಾಮಿಯ ಚರಣಸೇವೆಯನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳುವ ಸಲುವಾಗಿಯೋ ಎಂಬಂತೆ ಕ್ರಮಕ್ರಮವಾಗಿ ಸ್ವಾಮಿಯ ಚರಣ ಸಾಮಾನ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿತು ಇದರ ರಚನಾಕೃತಿಗಳು ಜಾಗರೂಕತೆಯಿಂದ ನೋಡತಕ್ಕದಾಗಿರುವುದು. ಅದರಿಂದ ಆರ್ಯನು ಅವಲೋಕಿಸಬೇಕು. [ಎಂದು ತೆಗೆದು ಕೈಗೆ ಕೊಡುವನು]

ರಾಮ—[ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿ ಫಲಕಿಶಾಗಾತ್ರನಾಗಿ] ವತ್ಸ! ಈ ಕುಸುಮರಚನಾ ವಿನ್ಯಾಸಕೌಶಲವನ್ನು ಹಿಂದೆ ನೋಡಿರುವೆನು.

ಲ—ಎಲ್ಲಿ ನೋಡೋಣವಾಯಿತು ?

ರಾ—ಇಂತಹ ಕೌಶಲವು ಮತ್ತೆಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಇರುವುದೆಂದರೇನು ?

ಲ—ಏನು ? ದೇವಿಯಲ್ಲಿಯೇ ?

ರಾ—ಮತ್ತೇನು ?

ಲ—ದುರ್ವಿಧಗೃಹನಾದ ವಿಧಿಯು ಹೇಗೆ ಹೇಗೆ ಕ್ರೀಡಿಸುವನೆಂದು ತಿಳಿದವರಾದರೂ ಯಾರು ? ಆರ್ಯನು ಮುಂದೆ ನಡೆಯೋಣವಾಗಲಿ. ಈ ಕುಂದಮಾಲೆಯ ಉತ್ಪತ್ತಿಸ್ಥಾನವು ದೊರೆಯುವವರೆಗೂ ಪ್ರವಾಹದ ಒಡ್ಡಿನಲ್ಲಿಯೇ ನಡೆದು ಹೋಗುವ !

ರಾ—ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಸ್ತುವನ್ನು ಮತ್ತೊಂದು ಹೋಲುವುದೆಂಬುದು ಸುಲಭವಾದುದು. ನಮ್ಮ ಅದೃಷ್ಟವೂ ಅಷ್ಟರಮಟ್ಟಿನದೇ ? ಇಲ್ಲಿಗೆ ಎಷ್ಟೋ ದೂರದಲ್ಲಿ ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟ ಸೀತೆಯ ಆಗಮನವು ಅಸಂಭವನೀಯವಾದುದು. ಆದರೂ, ಮುಂದೆ ದಾಂ ತೋರಿಸು, ನಡೆ. ನೀರಿನ ಒಡ್ಡನ್ನು ಬಿಡದೆಯೇ ನೆಲೆಯನ್ನು ಕಂಡು ಹಿಡಿಯುವ !

ಲ—ಈ ನದಿಯ ಒಡ್ಡು ಮುಳ್ಳು, ಕಲ್ಲು, ಕಪ್ಪೆಯಚಿವ್ವುಗಳಿಂದ ಸಂಚಾರಕ್ಕೆ ಕಷ್ಟವಾಗಿರುವುದು. ಅದರಿಂದ ನಾನು ದಾಂ ತೋರಿದಂತೆಯೇ ಆರ್ಯನು ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲಗೆ ಬರಬೇಕು.

ರಾ—ಹಾಗೆಯೇ ಮಾಡಬಹುದು. ಈ ಕುಂದಮಾಲೆಯು ನನಗೆ ಅಭಿಮತವಾಗಿದ್ದರೂ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಕಾಣಿಕೆಯಾಗಿ ಅರ್ಪಿತವಾದುದೆಂಬ ತಂಕಿಯಿಂದ ಇದನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವುದು ತರವಲ್ಲ [ಎಂದು ನೀರಿನಲ್ಲಿಯೇ ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡುವನು].

ಲ—ಈ ಬೆತ್ತದ ಬಳ್ಳಿಯನ್ನು ದಾಟಿಕೊಂಡು ನಡೆಯಬೇಕು; ಇಲ್ಲಿ ಕಪ್ಪೆಯಚಿವ್ವುಗಳಿರುವುವು; ಇಲ್ಲಿ ಕಾಲೂರಬಾರದು. ಮುಂದೆ ಮರವು ಬಹಳವಾಗಿ ಬಾಗಿರುವ ಕಾರಣ, ತಲೆಯನ್ನು ಜಾಗರೂಕತೆಯಿಂದ ತಗ್ಗಿಸಬೇಕು. ಅಡ್ಡವಾಗಿರುವ ಈ ಕೊಂಬೆಯನ್ನು ಬಿಲ್ಲಿನ ತುದಿಯಿಂದ ಎಳೆದು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಬಿಡಬೇಕು; ಇಲ್ಲಿ ಕ್ರೂತಜಂತುಗಳು ಬಹಳವಾಗಿ ಹೆಡರಿರುವುವು; ಧೈರ್ಯದಿಂದ ನಡೆತರಬೇಕು.

ರಾ— [ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಹೇಳಿದಂತೆಯೇ ನಡೆದು ಬಂದು] ವತ್ಸ! ಭಗವಂತನಾದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮುನಿಯ ಆಶ್ರಮಪ್ರದೇಶವು ಇರುವುದು ಇಲ್ಲಿಯೇ ?

ಲ— ಆರ್ಯನಿಂದ ನೋಡೋಣವಾಯಿತೇನು ?

ರಾಮ— ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿರುವ ಕಾರಣ, ಜಾಗರಣಕತೆಯಿಂದ ಕಂಡು ಹಿಡಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಾದ ಧೂಮರೇಖೆಯು ದಿಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಹರಡಿರುವುದು. ವಂದಮಾರುತದೊಡಗೂಡಿದ ಸಾಮಾನ್ಯವು ಕಿವಿಗಳನ್ನು ಒಲಾತ್ತಾರದಿಂದ ಆಕರ್ಷಿಸಿ ಮೋಹಗೊಳಿಸುತ್ತಿರುವುದು || ೪೩ ||

ಲ— ಆರ್ಯನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿದುದಾಯಿತು. ನಾನೂ ಮುಂದೆ ಹೋಗಿ ನೋಡಿ ತಿಳಿಯುವೆನು. [ಎಂದು ನಡೆತಂದು ಕಂಪನ ತಿನ್ನುತ್ತ] ಇದೇನು ? ಈ ಎಡೆಯಲ್ಲಿ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಅಡಿಯಿಡಲಾಗದಿರುವುದು ? ನನಗೆ ಹೃದಯವು ತಲ್ಲಣಗೊಂಡಿರುವುದು ? ತೊಡೆಗಳು ಸ್ತಂಭಿತಗಳಾದುವು ! ಅಡಿಯನ್ನು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಇಡುವುದಕ್ಕೇ ಉತ್ಸಾಹವಿಲ್ಲದಿರುವುದು ಇದೇಸಿರಬಹುದು ? [ಸ್ವಲ್ಪ ಯೋಚಿಸಿ] ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯರು ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿರಬಹುದು ದಿವ ! ಇಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯರ ಹಜ್ಜಿಗಳೂ ಕಾಣುವಂತಿವೆ ! [ಎಂದು ಭೂಮಿಯಮೇಲೆ ದೃಷ್ಟಿಸಿ ನೋಡುವನು]

ರಾ— ವತ್ಸನು ಭೂಮಿಯನ್ನು ಎವೆ ಇಕ್ಕದೆ ನೋಡುವಷ್ಟು ಆದರವುಂಟಾಗಲು ಕಾರಣವೇನು ?

ಲ— ಇವು ಅತ್ಯಂತ ಮನೋಹರವಾಗಿರುವ ಆಡಿಯ ಸುಕುಮಾರತೆಯಿಂದೊಪ್ಪುವ ಲಲಿತಪದವಿನಾರ್ಯನಿಂದ ಹಂಗುಸರ ಹಜ್ಜಿಗಳೆಂದು ಊಹಿಸತಕ್ಕವುಗಳಾಗಿ, ಮಳಲದಿಣ್ಣೆಯಮೇಲೆ ಆಡಿಯ ಗುಣತುಗಳು ಕಾಣುತ್ತಿವೆ, ಆರ್ಯನು ಅವಲೋಕಿಸಬೇಕು

ವಿಲಾಸವಶದಿಂದಲೋ, ಇಲ್ಲವೇ ಬಳಲಿಕೆಯಿಂದಲೋ, ಅಥವಾ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೋ ಬಹಳ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿರುವ, ಯಾವಳೋ ಒಬ್ಬಾಕೆಯ ಅಂಗಾಲಿನ ಗುರುತುಗಳು ಮಳಲಿನ ಮೇಲೆ ಕಲಹಂಸವಿಧ್ರಮವನ್ನು ತಳೆದಿರುವವು ! || ೪೪ ||

ರಾಮ— [ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿ ಸಂತೋಷದಿಂದ] ವತ್ಸ! ಯಾವಳೋ ಒಬ್ಬಾಕೆಯ ಹಜ್ಜಿಗಳೆಂದು ಹೇಳುವುದೇತಕ್ಕು ? " ಸೀತೆಯ-ಹಜ್ಜಿಗಳು " ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕಲ್ಲವೆ ! ನೋಡು :—

ಸಾಧನಾತ್ಮಕವು ಒಂದೇ ಸಮನಾಗಿರುವುದು ; ಗಾಂಭೀರ್ಯಲಾಲಿತ್ಯ ಗಾಂಧೀವ್ಯವ ರಚನಾವಿಶೇಷವೂ ಅದೇ ರೀತಿಯಾದುದು ; ಕಮಲ ತಿಲಕ ಮುಂತಾದ ರಮ್ಯರೇಖಾವಿನಾ ಸವೂ ಹಾಗೆಯೇ ಇರುವುದು. ಶೋಕವಿಧುರ ವಾದ ನನ್ನ ಅಂತರಂಗವು ಇವುಗಳನ್ನು ನೋಡಿದಕೂಡಲೆ, ಪರವಶವಾಗುವಂತೆ, ದೇವಿಯು ಅಡಿಗಳನ್ನು ಊರಿ ಈಗಲೇ ನಡೆದಿರುವಳು ! || ೪೫ ||

ಲ—[ಹರ್ಷದೊಡನೆ] ಹಾಗಾದರೆ ಈ ಹಜ್ಜಿಗಳನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸಿ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ಆಶ್ರಮವನ್ನು ಸೇರುವೆ ! ಇಲ್ಲಿ ಅಡಿಗಳ ಗುರುತುಗಳು ಹೊಸತಾಗಿರುವ ಕಾರಣ, ದೇವಿಯು ಸಮಾಪವುದೇಶದಲ್ಲಿಯೇ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿರುವಳೆಂದು ಭಾವಿಸುವೆನು.

[ಬಳಕ ಸೀತೆಯು ಪ್ರವೇಶಿಸುವಳು]

ಸೀ—ಸವನವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿದೆನು ; ಸಂಧ್ಯೆಯೂ ನಿರ್ವರ್ತಿತವಾಯಿತು ; ಅಗ್ನಿ ದೇವನ ಹೋಮವೂ ನಡೆಯಿತು ; ಭಗವತಿಯಾದ ಭಾಗೀರಥಿಯಲ್ಲಿ ಮಿಂದಿರುವೆನು ; ಭಗವತಿಯಾದ ಭಾಗೀರಥಿಗೆ.... ಸ್ವಹಸ್ತಗ್ರಥಿತವಾದ ಕುಂದಮಾಲೆಯನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಿದೆನು ಇನ್ನು, ಎತ್ತರವಾಗಿ ಬೆಳೆದಿರುವ ಕಾರಣ ತಪಾಗಿರುವ ಬಳ್ಳಿಯ ಮೊದರನ್ನು ಹೊಕ್ಕು ಅತಿಥಿಜನಸತ್ಕಾರೋಚಿತವಾದ ಹೂಗಳನ್ನು ಕೊಯ್ದು ತರುವೆನು. [ಎಂದು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಪುಷ್ಪಾಪಚಯವನ್ನು ಅಭಿನಯಿಸುವಳು]

ಲ—ಈ ಪದಪಚ್ಚಿಯು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಮಳಲದಾರಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ನೆಲವನ್ನು ಹಿಡಿದಿರುವುದು ಈಗ ಕಂಡುಹಿಡಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ಕಾಣಬರುವ ಮನೋಹರಗಂಭೀರವಾದ ಮೊದರನ್ನು ಹೊಕ್ಕು ಬಳಲಿಕೆಯನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಿಕೊಂಡು ಒಳಿಕೆ, ಮಹನೀಯನೆನಿಸಿದ ವಾ, ಚೇತಸನ ಸಮಾಪವನ್ನು ಸೇರುವೆ !

ರಾ—ನಿನ್ನ ಇಷ್ಟದಂತಾಗಲಿ [ಎಂದು ನಡೆತಂದು ಇಬ್ಬರೂ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವರು]

ರಾ—[ನಿಟ್ಟುಸಿರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕಂಬನಿಯೊಂದಿಗೆ] ವತ್ಸ ! ವತ್ಸ !—

ಸೀ—[ಕ್ರಿಯೆಗೊಟ್ಟು ಕೇಳಿ] ಈತನು ಯಾರು ? ಕಾರ್ಮುಗಲಿನ ಗುಡುಗಿನಂತೆ ಗಂಭೀರವಾದ ಸ್ವರವಿಶೇಷದಿಂದ, ಅತ್ಯಂತ ದುಃಖಭಾಜನವೆನಿಸಿದ ನನ್ನ ಒಡಲನ್ನು ರೋಮಾಂಚಮುಕ್ತವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಿರುವನು ! ಇರಲಿ. ಈತನಾರೆಂದು ನೋಡುವೆನು ಅಥವಾ ವಾಸ್ತವಾಂತವನ್ನು ಅರಿಯದೆ ಯಾವುದೋ ಒಂದೆಡೆಯಲ್ಲಿ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಬೀರುವುದು ನನಗೆ ತಕ್ಕುದಲ್ಲ. ಅಥವಾ, ಈ ವಿಷಯ

ದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯಬೇಕಾದುದಾದರೂ ಎಸರುವುದು? ಪರವುರುಷನ ಕಂಕವು
 ಲೋಮಾಂಶದಿಂದ ನನ್ನ ಶರೀರವನ್ನು ಬಂಧಿಸಲಾರದು. ಮರುಕವಿಲ್ಲದ ಆತನೇ
 ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿರುವನೆಂಬುದೇ ದಿಟ. ಇವಳಿ ಒಮ್ಮೆ ಕಣ್ಣಾರನೋಡುವೆನು.
 ಚಿ: | ಚಿ: | ಅಂತು ಪರಾಭ್ಯುಖನಾದವನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಅಭಿಮುಖಿ
 ಯಾಗುವೆನೆಂಬರೆ, ದಿಟವಾಗಿಯೂ ನನಗೆ ನಾನೇ ನಾಡುವೆನು. ಆದುದರಿಂದ
 ನೋಡಲಾರೆನು. [ಎಂದು ಮುಖವನ್ನು ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿಸಿ] ಎನುಮಾಡಲಿ ?
 ನನ್ನ ಮೇಲಣ ಅಧಿಕಾರವು ನನಗೇ ಇಲ್ಲವಲ್ಲ! ನನ್ನ ನೋಟವು ಒಲಾ
 ತ್ಯಾರದಿಂದ ಅತ್ತಕಡೆಗೇ ಆಕೃಷ್ಟವಾಗಿರುವುದು. ನಾನು ಮತ್ತೇನನ್ನು ತಾನೇ
 ಮಾಡಬಲ್ಲೆನು? ನಾನು ಅರಸನ ಕಟ್ಟಳೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟವಳಾದುದರಿಂದ ಇದೂ
 ಅರಸನ ಅಪ್ಪಣೆಯೇ! [ಎಂದು ಎವೆಯಿಕ್ಕದೆ ನೋಡುವಳು] ಆಹಾ! ನೋಡಿದೆ
 ನೆಂದು ಸಂತೋಷವು ; ಚಿರಪ್ರವಾಸವೆಂದು ಕೋಪವು ; ಕೃತನಾಗಿರುವನೆಂದು
 ಉದ್ವೇಗವು ! ಕನಿಕರವಿಲ್ಲದವನೆಂದು ಸ್ವಾಭಿಮಾನವು ; ಚಿರಕಂಚಿತನೆಂದು
 ಅನುರಾಗವು ; ಮನೋಹರನೆಂದು ಉತ್ತಂಥೆಯು ; ಸ್ವಾಮಿಯೆಂದು ಒಡು
 ಮಾನವು ; ಕುಶಲವರ ಜನಕನೆಂದು ಪಾತಿವ್ರತ್ಯಾರ್ಥಮವು ; ಅಪರಾಧಕ್ಕೆ ಎಡೆ
 ಯಾಗುವೆನೆಂದು ಲಜ್ಜೆಯು. ಆಹಾ ! ಆರ್ಯವೃತ್ತಸಂದರ್ಶನದಿಂದ ಎಂತಹ ಅವ
 ಸ್ಥೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿರುವೆನೆಂಬುದು ನನಗೇ ತಿಳಿಯದು.

ಲ—ಆರ್ಯನು ನನ್ನನ್ನು ಆದರದಿಂದ ಕರೆದು ತಟ್ಟನೆ ಕಂಬನಿಸುರಿಸುತ್ತಾ
 ಪೋರಿಯನ್ನು ತಗ್ಗಿಸಿ ಸುಮ್ಮನಾನಲ್ಲ! ಕಾರಣವೇನಿರಬಹುದು? [ಎಂದು ರಾಮ
 ಕಮ್ಮ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡುವನು]

ರಾ—ಜನಸಂಚಾರತೋಷ್ಯವಾದ ಈ ಅರಣ್ಯವನ್ನೂ, ದಡದಲ್ಲಿ ಬಳಿದಿರು
 ವ ಮರಗಳ ನೆಳಲಿನಿಂದ ದಟ್ಟವಾದ ಮಳಲ ದಿಣ್ಣೆಗಳಿಂದೊಪ್ಪಿ, ಸಿದ್ಧಲೋ
 ದಕಪ್ರವಾಹಯುಕ್ತವೆನಿಸಿ, ಸಮುದ್ರಗಾವಿನಿಯಾದ ಈ ನದಿಯನ್ನೂ ನೋಡಿ
 ಹಂಪಕಾರಣ್ಯವಾಸವು ನೆನಪಿಗೆ ಬಂದುದರಿಂದ ನಾನು ಈ ರೀತಿ ಎಕ್ಲಬನಾ
 ಗಿರುವೆನು.

ಸೀ—ಆರ್ಯವೃತ್ತ! ವನವಾಸವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಸ್ಮರಿಸುವೆಯಲ್ಲದೆ ವನವಾಸಿ
 ನಿಯನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುವುದಿಲ್ಲವಲ್ಲ ?

ಲ—ದುಃಖಕ್ಕೆ ನೆಲೆಯಾಗಿಟ್ಟ ಆ ವನವಾಸದಲ್ಲಿ ಸ್ಮರಣಯೋಗ್ಯವಾ
 ದುಪಾದತೂ ಯಾವುದು ?

ರಾ—...ಕ್ಕೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣ! ಇದೇಕೆ? ಹೀಗೆ ಹೇಳುವೆ? ದುಃಖೈಕವಾಸ
ವಾದ ವನವಾಸದಲ್ಲಿ ಸ್ಮರಿಸತಕ್ಕುದಾದರೂ ಯಾವುದೆಂದು ಹೇಳುವೆಯಾ?
ನೋಡು—ನೋಡು:—

ಸಾಯಂಕಾಲಸಮಯದಲ್ಲಿ ದೇವಿಯ ಕಿಸುಯಕೋಮಲವಾದ ಕಯ್ಯನ್ನು
ಹಿಡಿದು ಬಗೆಬಗೆಯಾದ ಸೌಖ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಸಲ್ಲಾಪಮಾಡುತ್ತಾ,
ಅಲೆಯ ನೀರಿನಿಂದ ಒದ್ದೆಯಾದ ನದೀತೀರದ ಮಳಲ ದಿಣ್ಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಟೀಗನೆ
ನಡೆಯಲಾರದೆ ಸುಳಿದಾಡುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುವೆನು. || ೪೬ ||

ಸೀ—... ಎಲೈ ದುಃಖಶೂನ್ಯನೆ! ಮೊದಲೇ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿ ರಕ್ಷಕ
ರಿಲ್ಲದ ಜನವನ್ನು ಈ ರೀತಿಯ ಸಲ್ಲಾಪದಿಂದ, ಮತ್ತಷ್ಟು ನೋಯಿಸುತ್ತಿರುವೆ
ಯಲ್ಲಾ!

ಲ—ಆರ್ಯ! ದುಃಖದಿಂದ ಫಲವಿಲ್ಲ.

ರಾ—ಸಿರ್ಫಾಗ್ಯನಾದ ನಾನು ದುಃಖಿಸದಿರುವುದು ಹೇಗೆ? ನೋಡು,
ನೋಡು:—

ಮೊದಲು ವನವಾಸವು; ಬಳಿಕ ಲುಕೆಯು; ಆಮೇಲೆ ಈ ಪ್ರವಾಸವು; :
ಅಧಸ್ಯನಾದ ನನ್ನ ಕೈಹಿಡಿದು ಸೀತೆಯು ದುಃಖವನ್ನೇ ಪಡೆದಳಲ್ಲ!

ಸೀ—ಆರ್ಯವೃತ್ತ! ನಿರ್ವಾಸಿತೆಯಾದವಳೆ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ (ಇದು)
ತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

ರಾ—ಹಾ! ಜನಕರಾಜವೃತ್ತಿ!

ಸೀ—ಅಲ್ಪವೃಣ್ಯಭಾಗಿನಿಯ ವಿಷಯವು ವರ್ಜನೀಯವು.

ರಾ—ಹಾ! ವನವಾಸಸಹಾಯಿನಿ!

ಸೀ—ಇದೂ ಯುಕ್ತವಾದುದಲ್ಲವಲ್ಲಾ!

ರಾ—ಹಾ! ಎಲ್ಲಿ ಹೋಗಿರುವೆ?

ಸೀ—ಮಂದಭಾಗ್ಯೆಯು ಮತ್ತೆಲ್ಲಿ ಹೋಗುವಳು?

ರಾ—ನನಗೆ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವನ್ನು ಕೊಡು.

ಸೀ—ಮರ್ಯಾದೆಗೆ ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲದ ಜನರಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯುತ್ತರವೆಂತಹುದು

ರಾ—[ಶೋಕಿಸುವನು]

ಲ—ಆರ್ಯ! ಶೋಕದಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲವೆಂದು ಬಿನ್ನವಿಸುತ್ತಿರುವೆ?

ನಲ್ಲವೆ?

ರಾಮ—ಶೋಚನೀಯಳೆನಿಸಿದ ವಿದೇಹರಾಜಕುಮಾರಿಯ ಸಲುವಾಗಿ ಹೇಗೆತಾನೇ ಶೋಕಿಸದಿರಲಿ ?

ಸೀ—ಆರ್ಯವೃತ್ರ ! “ ಸೀತೆಯು ಶೋಚನೀಯಳು ” ಎಂದು ನೀನೊಂದಿಗೂ ಹೇಳಬಾರದು. ಯಾರ ಸಲುವಾಗಿ ಪ್ರಿಯನು ಈ ರೀತಿ ಮರುಗುವನೋ ಅವಳು ಶೋಚನೀಯಳೆನಿಸಲಾರವಷ್ಟೆ !

ರಾ—ವತ್ಸ, ಲಕ್ಷ್ಮಣ ! ಎಲ್ಲಿರುವಳೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದಕ್ಕಾದರೂ ಸಾಧ್ಯವೇ ?

ಸೀ—ದಿವಸಾವಸಾನಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅಗಲಿದ ಚಕ್ರವಾಕಿಯಂತೆ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರವಾಸದಲ್ಲಿರುವೆನು.

ಲ—ಎಲ್ಲಿರುವಳೆಂದು ತಿಳಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ರಾ—ಎಷ್ಟೋ ಕಾಲದಿಂದ ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನವಾಗಿದ್ದ ರಘುಕುಲವು ನನ್ನಿಂದ ಹಾಳಾಯಿತಲ್ಲಾ ! [ಎಂದು ಆಳುವನು]

ಸೀ— [ಶೋಕದಿಂದ] ಆರ್ಯವೃತ್ರನು ಮಿತಿಮೀರಿ ಮರುಗುತ್ತಿರುವನು ! ಏನುಮಾಡಲಿ ! ತಟ್ಟನೆ ಹೋಗಿ, ನೋಟವನ್ನು ಅಡ್ಡಗಿಸಿರುವ ಕಂಬನಿಯ ಪ್ರವಾಹವನ್ನು ಒರಸಲೇ ? [ಎಂದು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಅಡಿಯಿಟ್ಟು] ಅಥವಾ, ಲೋಕದ ಬಾಯಿಗೆ ಸಿಕ್ಕದಂತೆ ನನ್ನನ್ನು ನಾನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ; ಆರ್ಯವೃತ್ರನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದೆನಾದರೆ, ದುಃಖದ ಆವೇಗದಿಂದ ಮೈಮರೆತು ಪರಶಂತ್ರಕಾಗುವೆನು. ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಮುನಿಗಳು ಗುಂಪುಗುಂಪಾಗಿ ಬಂದು ಸೇರುವುದುಂಟು. ಅದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದ ಯಾರಾದರೂ ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಕಂಡರೂ ಕಾಣಬಹುದು ಲತಾಜಾಲವು ಕವಿದುಕೊಂಡಿರುವಕಾರಣ, ಹೆರರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳದಂತೆ ಸುಚರಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ ಈ ದಾರಿಯಿಂದಲೇ ಹೊರಟು ಆಶ್ರಮವನ್ನು ಹೊಕ್ಕು ಕುಶಲವರನ್ನು ಮನ್ನಿಸುವೆನು [ಎಂದು ರಾಮನನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತಾ ತೆರಳುವಳು]

[ಬಳಿಕ ತಾಪಸನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವನು]

ತಾಪಸ— ಭಗವಂತನಾದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯಿಂದ ಆಜ್ಞಪ್ತನಾಗಿರುವೆನು—

“ ವತ್ಸ, ಬಾದರಾಯಣ ! ಲಕ್ಷ್ಮಣನೊಂದಿಗೆ ರಾಮಭದ್ರನು ಈ ತಪೋವನಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವನೆಂದು ನಾನು ಕೇಳಿದೆನು. ಒಂದುವೇಳೆ ನಾನು ಮಾಧ್ಯಾಹ್ನಿಕ ಕೃತ್ಯಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತನಾಗಿರುವೆನೆಂದು ತಿಳಿದು ಆತನು ಹೊರಗೆ

ಗಡೆ ಇರಬಹುದು. ಆದುದರಿಂದ ನೀನು ಆತನ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಿ, ನಾನು ಮಾಧ್ಯಾಹ್ನಿಕ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಿ ಆತನ ದರ್ಶನವನ್ನು ಇದಿರುನೋಡುತ್ತಿರುವುದಾಗಿ ಆತನಿಗೆ ಅರಿಕೆಮಾಡು" ಎಂದು ಅದರಿಂದ ನಾನೂ ಮಹಾಮಹಿಮನೆನಿಸಿದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ರಾಮನನ್ನೇ ಹುಡುಕುವೆನು [ಎಂದು ಸುತ್ತಲೂ ನೋಡುತ್ತಾ ನಡೆದುಬರುವನು]

ಲ—[ನೋಡಿ ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ] ಆರ್ಯ! ಈ ತವೋಧನನು ಇತ್ತರೇ ದಯೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವನು

ರಾ—[ಕಂಬನಿಯನ್ನು ತೊಳೆದು, ಧೈರ್ಯವನ್ನು ತಂದುಕೊಂಡು ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವನು]

ತಾಪಸ—[ನೋಡಿ] ಓಹೋ! ಒಳ್ಳೆಯ ವೋದರಿನಿಂದ ನಿವಿಡವಾದ ಈ ನೆಳಲಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರು ಪುರುಷರಿರುವಂತಿದೆ. ಒಂದುವೇಳೆ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೊಡಗೂಡಿದ ರಾಮನೇ ಆಗಿರಬಹುದೋ? [ಯೋಚಿಸಿ] ಆ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವೇನು?

ಗಾಳಿಯು ಮೆಲ್ಲನೆ ಬೀಸುತ್ತಿರುವುದು ; ಬಿಸಿಲಿನ ತಾಪವೂ ಕಾಂತಿಯೂ ಹಿಡವಾಗಿರುವುವು ; ಹುಲ್ಲೆಗಳು ಸಿಂಹಗಳೊಂದಿಗೆ ನಿರ್ಭಯವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರುವುವು ; ಇವರು ಕುಳಿತಿರುವ ವೋದರಿನ ನೆಳಲು ಮಾಧ್ಯಾಹ್ನವಾಗಿದ್ದರೂ ಇನ್ನೂ ವೋದರಿನ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಬಾರದಿರುವುದು : ಅದರಿಂದ ರಾಮನೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಹರಿಯು ಈ ತವೋವನಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವನೆಂಬುದೇ ದಿಟ

|| ೪೮ ||

ಲೋಕೋತ್ತರವಾದ ಮಹಿಮೆಯಿಂದ ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲ. ಆಕಾರದಿಂದಲೂ ನಿಶ್ಚಯಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿರುವುದು. [ಚಿನ್ನಾಗಿ ದಿಟ್ಟಿಸಿ ನೋಡಿ] ವ್ಯಾಯಾಮಕಠಿನವಾಗಿಯೂ ಉನ್ನತವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ದೇಹದಿಂದಲೂ, ಕಿವಿಯವರೆಗೆ ಹರಡಿರುವ ಅಗಲವಾದ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದಲೂ ಅಗಲವಾದ ಎದೆಯಿಂದಲೂ, ನೀಳವಾದ ತೋಳುಗಳಿಂದಲೂ ಈತನು ದಶರಥನಂದನನೆಂಬುದೇ ದಿಟ.

ಅದರಿಂದ ನಾನೀತನ ಒಳಿಸೇರಿ ಸಮಾಚಾರವನ್ನು ಯಥಾವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ಅರಿಕೆಮಾಡುವೆನು [ಎಂದು ಬಳಸೇರಿ] ರಾಜನೆ! ಮಂಗಳವಾಗಲಿ!

ರಾ—ನಮಸ್ಕರಿಸುವೆನು.

ತಾಪಸ—ನಿನಗೆ ವಿಷಯವಾಗಲಿ.

ರಾ—ಆರ್ಯನು (ಇಲ್ಲಿಗೆ) ದಯೆಮಾಡಿಸಲು ಕಾರಣವೇನು?

ತಾಪಸ—ಭಗವಂತನಾದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ಮಾರ್ಧ್ಯಾಹ್ನಿ ಕಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮುಗಿಸಿ, ಮಹಾರಾಜನ ಆಗಮನವನ್ನೇ ಇದಿರುನೋಡುತ್ತಿರುವನು.

ರಾ—[ನೋಡಿ] ಓಹೋ! ಮಾರ್ಧ್ಯಾಹ್ನಿ ಕಳೆಯುತ್ತ ಬಂದಿತು. ಅಂತೆಯೇ ಸರಿ :—

ಮರದ ಬುಡಗಳನ್ನು ಸೇರಿ ಮಾರ್ಧ್ಯಾಹ್ನಿ ದ ಬಿಸಿಲನ್ನು ತಳೆದು, ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೊರಟ ಪ್ರಯಾಣಿಕರಂತೆ ನೆಳಲು ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲಗೆ ದೂರಹೋಗುತ್ತಿರುವುದು. || ೫೦ ||

ಮತ್ತು—

ಈ ಆನೆಯು ಮಾರ್ಧ್ಯಾಹ್ನಿ ಸೂರ್ಯನ ಕಿರಣತಾಪಾಧಿಕ್ಯವನ್ನು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದ್ದು ಕಳೆದು, ನೀರಿನ ತುಂತುರುಗಳಿಂದ ಒದ್ದೆಯಾದ ಕರ್ಣವಾಯು ವಿನಿಂದ ಆಹ್ಲಾದವನ್ನು ಪಡೆದು, ಎದೆಯಿಂದ ನೀರನ್ನು ತಗ್ಗುತ್ತಾ, ಸೊಂಡಲಿನ ಬಡಿತದಿಂದ ನದಿಯ ಅಲೆಗಳ ಮಂಡಲವನ್ನು ಚಿದಿರಿಸಿ ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ದಡವನ್ನು ಸೇರುತ್ತಿರುವುದು. || ೫೧ ||

[ಎಂದು ಎಲ್ಲರೂ ತರಳಿದರು]

ಇಂತಿದು ಮೂರನೆಯ ಅಂಕವು.



ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಂಕವು.

[ಬಳಿಕ ಇಬ್ಬರು ತಾಪಸಿಯರು ಪ್ರವೇಶಿಸುವರು]

ವೇದವತಿ—ಎಲೆ, ಯಜ್ಞವೇದಿ! ರಾಮಾಯಣಸಂಗೀತದ ಸಲುವಾಗಿ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬಂದ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯು—“ನಾನು ಸನ್ನ ಮಹಿಮೆಯಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಸೀತೆಯರೂಪದಿಂದ ರಾಮನಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು, ಸೀತೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ರಾಮನು ಕನಿಕರವುಳ್ಳವನೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯಲೆಳಸುವೆನು. ಅದರಿಂದ ರಾಮನನ್ನು ಹುಡುಕಿ ಹೇಳು” ಎಂಬುದಾಗಿ ನನ್ನೊಡನೆ ಹೇಳಿರುವಳು. ಆದುದರಿಂದ ರಾಮನ ವಿಶ್ರಾಂತಿಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪ್ರಿಯ ಸಖಿಯು ನನಗೆ ತೋರಬೇಕು.

ಯಜ್ಞವೇದಿ—ಎಲೆ, ವೇದವತಿ! ತಿಲೋತ್ತಮೆಯು ಈ ಸಮಾಚಾರವನ್ನು ಮಾತನಾಡುತ್ತಾ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿದ್ದ ಬಳ್ಳಿಯ ಘೊದರಿನ ಹಿಂದೆ ಅವಳು

ಕೊಂಡಿದ್ದ ರಾಮನ ಪ್ರಿಯಮಿತ್ರನಾದ ಆರ್ಯಹಸಿತನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕೇಳಿ ತಿಳಿದನು.

ವೇದ—ಹಾಗಾದರೆ ಒಹಳ ಕೆಲಸಕಟ್ಟಿತು! ಈ ಸಂಕೇತವನ್ನು ತಿಳಿದ ಅವನ ಇದಿರಾಗಿ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯು ಸೀತೆಯ ನಡವಳಿಯನ್ನು ಅನುಕರಿಸಿದಲ್ಲಿ, ವಿಪರೀತವಾದ ಪರಿಹಾಸಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗುವಳು. ಆದುದರಿಂದ ಪ್ರಿಯಸಖಿಯಾದ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯನ್ನು ತಡೆಯುವೆನು.

ಯಜ್ಞ—ಸಖಿ ವೇದವತಿ! ಈಗ ಸೀತೆಯು ಇರುವುದೆಲ್ಲಿ ?

ವೇದ—ಕೇಳು. ಇಂದಿಗೆ ಎಳನೆಯ ದಿನದಲ್ಲಿ ತವೋವನಸುಮಂಗಲಿಯರೆಲ್ಲರೂ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿ ಭಗವಂತನಾದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ಸನ್ನಿಧಿಗೆ ಬಂದು ಮಹಾರಾಜನು ಆಶ್ರಮದ ತಾವರೆಕೊಳಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಉಪಭೋಗದ ಸಲುವಾಗಿ ತಾವರೆಹೂವುಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದದ್ದೇ ನೋದಲಾರವುಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಗ್ರನಾಗಿರುವ ಕಾರಣ ಈ ಸರೋವರದಲ್ಲಿ ಪರಪುರಷರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳದಂತೆ ಮೀಯುವುದು ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲದಿರುವುದು” ಎಂದು ಬಿನ್ನವಿಸಿದರು. ಆಗ, ಭಗವಂತನಾದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ಒಂದು ಮುಹೂರ್ತಕಾಲ ಮಾನವಿಂದ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿ ಧ್ಯಾನಮಾಡಿ : ಈ ಕೊಳದಲ್ಲಿರುವ ಹೆಂಗುಸರು ಪುರುಷರ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಕಾಣಿಸಲಾರರು” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಆ ದಿನದ ವೊದಲು ಸೀತೆಯು ರಾಮನಿಗೆ ಕಾಣಿಸದಂತೆ ಕೊಳದ ದಡದಲ್ಲಿಯೇ ಹಗಲೆಲ್ಲಾ ಕಾಲವನ್ನು ಕಳೆಯುವಳು.

ಯಜ್ಞ—ಕುಶಲವರು: ರಾಮನಿಗೂ ತಮಗೂ ಇರುವ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಅರಿತಿರುವರೇನು ?

ವೇದ—ತಮ್ಮ ಹುಡುಗತನದಿಂದಲೂ ಮುನಿಜನರ ಸಂಸರ್ಗದಿಂದಲೂ ಹೆತ್ತ ತಾಯಿಯ ಹೆಸರನ್ನೇ ತಿಳಿಯದಿರುವರು. ಇಂತಿರಲು ದೀರ್ಘಪ್ರವಾಸ ವಿಚ್ಛಿನ್ನವಾದ ರಾಮನ ವ್ರತ್ತಾಂತವನ್ನು ಅರಿಯುವುದಾದರೂ ಹೇಗೆ ?

ಯ—ರಾಮನು ತವೋವನವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ಸಮಾಚಾರವನ್ನಾದರೂ ನೀನು ಒಲೈಯಾ ?

ವೇ—ತಿಳಿಯಬರುವುದಾದರೂ ಯಾರ ಮೂಲಕ ?

ಯ—ನೀನು ತಿಲೋತ್ತಮೆಯ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಹೊರಡು. ನಾನೂ ಸೀತೆಯ ಬಳಿಯನ್ನು ಸೇರುವೆನು [ಎಂದು ಇಬ್ಬರೂ ಹೊರಡುವರು]

ಇಂತಿದು ಪ್ರವೇಶಕವು.

[ಬಳಕೆ ಅವಕುಂಠನವನ್ನು ತಳೆದ ಸೀತೆಯೂ ಯಜ್ಞವತಿಯೂ ಪ್ರವೇಶಿಸುವರು]

ಯಜ್ಞ—ಸಖಿ, ವೈದೇಹಿ! ಉತ್ತರೀಯಯುಗ್ಮವನ್ನು ಭರಿಸದೇಕೆಂಬ ಅಪೂರ್ವಧರ್ಮವನ್ನು ನಿನಗೆ ಉಪದೇಶಿಸಿದವರಾದರೂ ಯಾರು?

ಸೀ—ಆಲೆಗಳಮೇಲೆ ನೀಳವಾಗಿ ಬೀಸುವ ಕಾರಣ, ಅತ್ಯಂತ ಶೀತಲವಾದ ದೀರ್ಘಕಾಮಾರುತವು.

ಯ—ಸಖಿ! ಶರತ್ಕಾಲ ಚಂದ್ರಕಿರಣರಾಶಿಯಂತೆ ಪರಿವಾಂಡುರವೆನಿಸಿ ಪರಿಮಳವನ್ನು ಬೀರುವ ಕಾರಣ, ಮುತ್ತಿರುವ ತುಂಬಿಗಳ ಸಂಗೀತದಿಂದ ಮನೋಹರವಾದ ಇಂತಹ ಪ್ರಾವಣವನ್ನು ಧರಿಸುವುದು ಪ್ರವಾಸವಿರುದ್ಧವಲ್ಲವೆ?

ಸೀ—ಸಖಿ! ಮಹಾರಾಜನ ಶಾಸನದಂತೆ ವನವಾಸದಲ್ಲಿ ಪರಿತ್ಯಕ್ತಳಾದ ನಾನು, ಚಿತ್ರಕೂಟದಿಂದ ದಕ್ಷಿಣಾಪಥಕ್ಕೆ ತೆಂಕಿದಾಗ, ಒಹಳಕಾಲ ವಾಸ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಗೆಳತಿಯಾಗಿದ್ದು, ಚಿಂತಾಕುಲಿಯಾದ, ವನದೇವತಾ ಮಾಯಾವತಿಯು ತನ್ನ ಜ್ಞಾಪಕಾರ್ಥವಾಗಿ, ಚಂದ್ರಧವಳವೆಸಿಸಿ, ಪರಿಮಳವನ್ನು ಬೀರುವ, ದಿವ್ಯವಾದ ತನ್ನ ಉತ್ತರೀಯವನ್ನು ನನಗೆ ಕೊಟ್ಟಳು. ಅದು ಆರ್ಯವೃತ್ತನ ಹಸ್ತದಲ್ಲಿಯೂ ನನ್ನ ಹಸ್ತದಲ್ಲಿಯೂ ಒಹಳಕಾಲ ಅತ್ಯಂತಸ್ನೇಹವುಳ್ಳುದಾದ ಕಾರಣ ಚಿರದುಃಖಸಹಾಯವೆಂದು ತಿಳಿದು ಈ ದಿನ ಆದರದಿಂದ ಧರಿಸಿರುವೆನು [ಎಂದು ರೋದಿಸುವಳು]

ಯ—ಸಖಿ! ಅಳಬೇಡ. ಈ ತಪೋವನವಾಸವನ್ನು ವಸವಾಸವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದೆ?

ಸೀ—ಆಳದಿರುವುದು ಹೇಗೆ? ಆರ್ಯವೃತ್ತನು ಈ ತಪೋವನಕ್ಕೆ ಬಂದನೆಂದು ದ್ವಿಗುಣವಾಗಿರುವ ಶೋಕಭಾರವನ್ನಾದರೂ ನಾನು ಹೇಗೆ ಸೈರಿಸಲಿ? ಹಗಲಿರುಳೂ ಒಂಟಿಯಾಗಿ ನಿಟ್ಟುಸಿರುಗಳಿಂದಲೇ ಕಾಲಕಳಿಯುತ್ತಿರುವೆನು. ಇದು ಸಂಕಟಕ್ಕೆ ಪ್ರಬಲವಾದ ಕಾರಣವಲ್ಲವೆ?

ಯ—ಇವುಗಳನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸಲೇಬಾರದು. ನೀನು ಈ ಕೊಳದ ದಡದಲ್ಲಿ ವಿಹಂಗಮಮಿಥುನಗಳ ವಿಭ್ರಮಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾ, ಅಂತರಂಗವನ್ನು ಎನೋ ದಗೊಳಿಸುತ್ತಿರು. ನಾನೂ ನನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸುವೆನು [ಎಂದು ಮುಂಚೆ ಬರುವಳು]

೨೯—[ಕೊಳವನ್ನು ನೋಡಿ] ಈ ರೀತಿ ವಿರಹವನ್ನು ಅನುಭವಿಸದೆ, ಅನವರತವೂ ಜೊತೆತುಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದು, ಸುಖಿಸುವ ಈ ರಾಜಹಂಸವಿಧಾನವು ಅತ್ಯಂತ ಧನವೆನಿಸುವುದು. ದಂಪತಿಗಳಿಗೆ ವಿರಹವಮನೆಸುವ, ಉಪದೇಶ ನಿವೃಣನಾದ ಉಪಾಧ್ಯಾಯನು ಮತ್ತೆಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ ಪಕ್ಷಿಗಳು ಕೂಡ ಪರಸ್ಪರ ವನೋವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ಅರಿತು ಲಲಿತಸುಧುರವಾದ ರೀತಿಯಿಂದ ಪ್ರಿಯಸಲ್ಲಾಪಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಾ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಕಾಲಕಳೆಯುವುವು.

ಯ—[ಚಿನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿ] ಓಹೋ! ಮುಸಿಜನರೆಲ್ಲರೂ ಒಮ್ಮೆಯೇ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಪೀಠಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ತಿಷ್ಠರ ಹೆಗಲಿನಮೇಲೆ ನಾರಮಡಿಗಳನ್ನು ಹೊರಿಸಿ, ವಿಸ್ಮಯೋತ್ಕುಲ್ಲಲೋಚನಗಳಿಂದ ಒಂದೇ ಬಾರಿ ಒಂದೇ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ತೆರಳಿದರು. ಇದರಿಂದ ಮಹಾರಾಜನು ಒಂದಿರುವನೆಂದು ತಿಳಿಯುವೆನು.

[ಬಳಿಕ ಚಿಂತಾಕ್ರಾಂತನಾದ ರಾಮನೂ ಕಣ್ವನೂ ಪ್ರವೇಶಿಸುವರು.]

ಕಣ್ವ—... ಕಣ್ವನೆ! ಕಣ್ವನೆ! ದಾತರಥಿಗೆ ಸೈಮಿಶಾರಣ್ಯದ ಸೊಬಗನ್ನು ತೋರಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಮನಸ್ಸನ್ನು ವಿಸೋದಗೊಳಿಸು " ಯೆಂಬುದಾಗಿ ಭಗವಂತನಾದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯಿಂದ ಅವಿಷ್ಣುನಾಗಿರುವೆನು ಈತನಾದರೋ ಚಿಂತಾಪರಾಧೀನತೆಯಿಂದ ಮುಂದಿರುವ ನನ್ನೊಡನೆ ತಿಳಿಯದಿರುವನು! ಹಾಗೆಯೇ ಸರಿ.

ಮಾರ್ಗವು ಸುಮನಾಗಿದ್ದರೂ, ಬಾರಿಬಾರಿಗೂ ಎಡಹುತ್ತಿರುವನು; ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ನಡೆಯುತ್ತಾ ಹಿಂದೆಹಿಂದೆಯೇ ನಿಂತು ಸಾವಕಾಶಮಾಡುವನು; ಮೋರೆಯನ್ನು ತಗ್ಗಿಸಿ, ಅತ್ಯಂತ ಮನೋಹಂವಾದ ವನದ ಸೊಬಗನ್ನು ಕಣ್ಣಿಂದ ಲೂ ನೋಡುವುದಿಲ್ಲ. || ೫೨ ||

[ಸಮೀಪಿಸಿ] ಆಯ್ಯಾ! ರಾಜನೆ!

ರಾಮ—ಭಲಾ! ಮಿತ್ರನೆ! ತಾಪಸವಿರುದ್ಧವಾದ ಆಹ್ವಾನವು. ಅಥವಾ ವಯಸ್ಸಿನ ಪರಿಣಾಮದಿಂದ ಭಗವಂತನ ಅಪರಾಧವೇನೂ ಇರ ವುದಿಲ್ಲ.

ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ನಾನು ನಿನಗೆ ರಾಮನಾಗಿದ್ದೆನು; ನೀನು ನನಗೆ ಕಣ್ವನಾಗಿದ್ದೆ. ಈಗ ತಾವು ಆಧ್ಯರಿಸಿಸಿದಿರಿ. ನಾವು ಅರಸರಾದೆವು ಇದೆಲ್ಲವೂ ವಯಸ್ಸಿನ ಕಾರಣಗಳು. || ೫೩ ||

ಕ—ಆಹಾ! ಈ ಉಪಾಲಂಭವು ಎಷ್ಟು ಧೀರೋದಾತ್ತವಾಗಿರುವುದು

ರಾ—ವಿವಕ್ಷಿತವಾದುದನ್ನು ಹೇಳೋಣಾಗಲಿ.

ಕ—ಸೌರಭ್ಯುಪಾರ್ಣವಾದ ಕುಸುಮಗಂಧದಿಂದ ದಿಜ್ಜಂಡಲವನ್ನು ತುಂಬಿ, ಫಲಭಾರದಿಂದ ಬಾಗಿದ ಸಾವಿರಾರು ಮರಗಳಿಂದ ಸುತ್ತಲೂ ನೀಲ ಒಣ್ಣದ ಪರಿವೇಷರೇಖೆಯಂತೆ ಕುಗೊಳಿಸುವ ವನಾಂತಪ್ರದೇಶವು ನಿನ್ನ ಅಂತರಂಗವನ್ನು ವಿಸೋದಗೊಳಿಸುತ್ತಿರುವುದೇನು ? || ೫೪ ||

ರಾ—ಪೂಜ್ಯಬುದ್ಧಿಯು ನನ್ನ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ತುಂಬಿ ತುಳುಕುತ್ತಿರುವ ಕಾರಣ, ಈ ತವೋವನವು ವಿಸೋಹರವಾಗಿದೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬ ಮಾತ ನಾಡುವುದಕ್ಕೇ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲದಿರುವುದು. ನೋಡು :

ದಾವಾಗ್ನಿಯನ್ನು ಯಜ್ಞಹೋಮಾಗ್ನಿಯೆಂತಲೂ, ಮರಗಳನ್ನು ಯೂವ ಸ್ತಂಭಗಳೆಂತಲೂ, ಅವ್ಯಕ್ತಮಧುರವಾದ ಶಕುಂತನಿನದವನ್ನು ಮುನಿಗಳಿಂದ ಗಾನಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಸಾಮಾನ್ಯನಿಯೆಂತಲೂ, ಕಾಡಹುಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ತಾಪಸವೆಂತಲೂ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಗೌರವಿಸುತ್ತಿರುವ ನಾನು, ಈ ಸೈಮಿಶಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಲಾ ತ್ಯಾರದಿಂದ ಹೇಗೋ ನೆಲದಲ್ಲಿ ಅಡಿಯಿಡುತ್ತಿರುವೆನು. || ೫೫ ||

ಕ—ಧರ್ಮೈಕಪರಾಯಣನೂ, ಸಕಲಲೋಕದ ಅಭ್ಯುದಯನಿಶ್ರೇಯಸ ಹೇತುವೂ ಎನಿಸಿದ ಮಹಾರಾಜನಿಗೆ, ನಿರ್ವಿಘ್ನವಾಗಿ ತಪಸ್ಸಿದ್ದಿಗೆ ಕ್ಷೇತ್ರವೆನಿಸಿ, ಪೂರ್ವರಾಜರ್ಷಿವಂಶಾಧ್ಯಾಸಿತವಾದ ಸೈಮಿಶಾರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಪೂಜ್ಯಬುದ್ಧಿಯಿರುವುದು ಯುಕ್ತವಾದುದೇ ಸರಿ.

ಇತ್ಯಾತ್ಮಕುವಂತದ ಅಂಸರೆಲ್ಲರೂ, ಒಂದು ಬಿಲ್ಲಿನ ಸಹಾಯದಿಂದಲೇ ಸ್ವರ್ಗಮರ್ತ್ಯಲೋಕಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದು, ಪವಿತ್ರಗಳಾದ ನೂರಾರು ಕ್ರತುಗಳಿಂದ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹಾದಿಯನ್ನು ರಚಿಸಿ, ರಾಜ್ಯಭಾರವನ್ನು ಪುತ್ರರಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿ, ನಿಶ್ರೇಯಸಸಂವಾದನೆಗಾಗಿ ಈ ವನವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸುವರು. || ೫೬ ||

ರಾ—[ನಮಸ್ಕರಿಸುವನು]

ಕ—ಈ ಸೈಮಿಶಾರಣ್ಯದ ಅನನ್ಯಸಾಧಾರಣವಾದ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವನ್ನು ನೋಡು:—

ಇದರಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುವ ಪರಮೇಶ್ವರನ ಶಲೆಯಮೇಲೆ ಕುಗೊಳಿಸುವ ತಾರಾಧಿಪನ ಚಂದ್ರಕೆಯೊಡನೆ ಬೆರೆದು ಸುಖೋಷ್ಣವಾದ ಗ್ರೀಷ್ಮಾತಪವು ಗಿಡಗಳ ಚಿಗುರುಗಳನ್ನು ಕಂದಿಸದೆ, ಕೊಳಗಳ ನೀರನ್ನು ಹೀಗದೆ, ಜನಗಳಿಗೆ ಸಂತಾಪವನ್ನುಂಟುಮಾಡದೆ, ಕಣ್ಣುಗಳಿಗೆ ಬೆಳಕನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ಒದಗಿಸುವುದು. || ೫೭ ||

ಮತ್ತೊ—

ಈ ವನಾಂತರದಲ್ಲಿ ಅಸುದಿನವೂ ವಿಜೃಂಭಣೆಯಿಂದ ಯಜ್ಞಗಳು ನಡೆ ಯುತ್ತಲೇ ಇರುವುದರಿಂದ ಇಂದ್ರನು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಸನ್ನಿಧಾನವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿರುವ ಕಾರಣ, ನಂದನವನದ ಚಂದನತರುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ತಲೆಯೆತ್ತಿ ನೋಡುವಷ್ಟು ಎತ್ತರವಾಗಿ ಬೆಳೆದ ನಿಜವಾದ ಮರಗಳು, ಗಜಬಂಧನಸ್ತಂಭಭಾವವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಮತ್ತವಲದ ಐರಾವತದ ಕುತ್ತಿಗೆಯ ಹಗ್ಗದ ಕಚ್ಚಿನಿಂದ ಮನೋಹರ ವಾಗಿ ಕಂಗೊಳಿಸುವುವು. || ೫೮ ||

ರಾ—[ನೋಡಿ] ನಿರಂತರವೂ ಮಹಾಯಜ್ಞಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಈ ಧರ್ಮಾರಣ್ಯವು, ಭಗವಂತನಾದ ಪುಗಂದರನಿಗೆ ನಂದನವನದ ಜ್ಞಾಪಕವನ್ನೇ ಮರೆಯಿಸಿರುವುದು.

ದೇವೇಂದ್ರನನ್ನು ಕರೆಯುವ ಮಂತ್ರಧ್ವನಿಯು ಕಿವಿಗೆ ಬಿದ್ದ ಕೂಡಲೆ ಚಕಿತೆಯಾದ ಶಚೀದೇವಿಯು (ತನ್ನ) ಹೂವಾಲೆಯನ್ನು ಮುಡಿಯಿಂದ ತೆಗೆದು ವಿರಹಕಾಲದ ವೇಣೀಬಂಧವನ್ನು ರಚಿಸುವಳು. || ೫೯ ||

ಕ—ಇದನ್ನು ನೀನು ಕಾಣೆಯೋ ?

ಸಾಮಗಾನವನ್ನು ಕೇಳುವುದರಲ್ಲಿ ಮನೋವೃತ್ತಿಯನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿ ಎವೆಯಿಕ್ಕದೆ, ಮದವಾರಣಗಳ ಮಂದವಾದ ಕರ್ಣತಾಳಗಳು, ಗಂಡಸ್ಥಲದಲ್ಲಿ ಸುರಿಯುವ ಮದೋದಕಪಾನದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತವಾದ ತುಂಬಿಗಳಿಗೆ ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ವಿಘ್ನವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದೇ ಇಲ್ಲ. || ೬೦ ||

ರಾ—[ನಕ್ಕು] ಇದೇನು ಆಶ್ಚರ್ಯವು ?

ಪವಿತ್ರವೂ ಮಧುರವೂ ಆಸಿಸಿದ ಸಾಮಗೀತೆಗಳು ಪ್ರವಾಸಿಗಳ ಮನೋ ವೃತ್ತಿಯನ್ನೂ ಅಪಹರಿಸುತ್ತಿರುವವೆಂದ ಬಳಿಕ, ಆನೆಗಳ ವಿಷಯವನ್ನು ಹೇಳ ದೇಕೆ ? || ೬೧ ||

ಕ—[ಆಶ್ಚರ್ಯ] ಆಹಾ ! ರಾಮನಿಗೆ ಪ್ರವಾಸದಲ್ಲಿ ನಿರ್ದೇಶವು ಬಹಳ ವಾಗಿರುವುದು ! ತಿರ್ಮಗ್ಧಂತುಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಪ್ರವಾಸಿಗಳನ್ನೇ ಶೂನ್ಯಹೃದಯ ರೆಂದು ತಿಳಿಯುವನಲ್ಲ ! [ಪ್ರಕಾಶಂ] ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಈಕಡೆ ತಿರುಗಿಸೋಣಾಗಲಿ.

ವಸಂತಸಮಸುವು ಕಳೆದು ಹೋಗಿದ್ದರೂ, ಮುನಿಗಳ ಮಹಿಮೆಯಿಂದ ಧಟ್ಟವಾಗಿ ಕೂತಿರುವ ಸಹಕಾರ ಶಾಖೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಹೋಮಧೂಮವನ್ನು

ಕಂಡು ಹೆದರಿದ ತುಂಬಿಗಳು ಕೂಳದಲ್ಲಿರುವ ತಾವರೆಹೂಗಳ ಅಂಕುಪ್ರದೇಶ
ವನ್ನು ಕುರಿತು ಓಡುತ್ತಿರುವುವು. || ೬೨ ||

ರಾ—ಇದೇನು? ಅನುಸರತವೂ ಆಹುತಿಯಿಂದ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿರ ವ ಧೂಮ
ರಾಶಿಯು ತುಂಬಿಗಳಂತೆ ನಮ್ಮನ್ನೂ ಚೆದಿರಿಸತೊಡಗಿತಲ್ಲಾ! [ಎಂದು ಹೊಗೆಯ
ಬಾಧೆಯನ್ನು ಅಭಿನಯಿಸುವನು]

ಕ—ಅಯ್ಯೋ! ಅಯ್ಯೋ! ದಿಟವಾಗಿಯೂ ಹೊಗೆಯಿಂದ ಪರತ್ಯಾಕುಲ
ನೇತ್ರನಂತೆಯೇ ಆಗಿರುವೆಯಲ್ಲಾ!

ರಾ—ಸೀತಾವಿರಹಬಾಷ್ಪದಿಂದ ನಿಕ್ಕದುಂಬಿತಗಳೆಸಿಸಿದ್ದ ನನ್ನ ಈ
ಕಣ್ಣುಗಳು ಈ ಹೊಗೆಯಿಂದ ಒಹ್ಹವಾಗಿ ಆಯಾಸಗೊಂಡಿರುವುವು. || ೬೩ ||

ಕ—ಹಾಗಾದರೆ, ಮುಂದೆ ಇರುವ ಆಶ್ರಮಸರೋವರದಲ್ಲಿ ಇಳಿದು
ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ತೊಳೆದು ನೇತ್ರಬಾಧೆಯು ಕಡಿಮೆಯಾಗುವವರೆಗೂ ವಿಶ್ರಮಿಸಿ
ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಒಂದು ಗಳಿಗೆ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇರು. ನಾನು, ಕುಲಪತಿಯ ಅಗ್ನಿ
ಹೋತ್ರ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಹತ್ತಿರವಿದ್ದು ಗೌರವಿಸುವೆನು [ಎಂದು ತುಳುವನು]

ರಾ—[ನಡೆದುಬಂದು] ಇದೇ ಕೂಳವು. ಇಳಿಯುವೆನು. [ಎಂದು ಇಳಿದು]
ಆಹಾ! ಈ ಕಮಲಾಕರದ ಸಲಿಲವು ಎಷ್ಟು ಸಿರ್ಮಲವಾಗಿರುವುದು? [ನೀರಿನಲ್ಲಿ
ನಿಳಲನ್ನು ಕಂಡು ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ] ಏನು? ಸೀತೆಯೂ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವಳೇ!
[ಹರ್ಷವಿಸ್ಮಯಗಳನ್ನೂ ಅಭಿನಯಿಸುವನು]

ಸೀ—[ನಿಟ್ಟು] ಚಿಃ! ಚಿಃ! ಹಂಸಮಿಥುನದರ್ಶನವ್ಯಾಪ್ಯತೆಯಾದ ನಾನು
ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಒಂದ ಆರ್ಯವೃತ್ತನನ್ನು ನೋಡಲೇ ಇಲ್ಲ ಆದುದರಿಂದ
ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸರಿಯುವೆನು.

ರಾ—ಏನಿದು? ಸೀತೆಯು ನನ್ನನ್ನು ಗೌರವಿಸದೆಯೇ ಹೊರಟು
ಹೋದಳಲ್ಲಾ!

ಜೋಲಾಡುವ ಮುಂಗುರುಳುಗಳಿಂದೊಪ್ಪಿ, ಬೆಳುಪೇರಿದ ಮೋರೆಯಿಂದ
ದೀರ್ಘವಿಯೋಗವೇದವನ್ನು ತಿಳಿಯಪಡಿಸುತ್ತಿರುವ ಈಕೆಯನ್ನು ಬಹುಕಾಲದ
ಮೇಲೆ ಮನೋರಥಶತದಿಂದ ಕಂಡೆನು. ನನ್ನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸೀತೆಯು ಮರ
ಳಿಯೂ ಎಲ್ಲಿಗೋ ತೆರಳುತ್ತಿರುವಳಲ್ಲಾ! ಆದುದರಿಂದ ಇವಳನ್ನು ಹಿಡಿಯು
ನೆನು. || ೬೪ ||

[ತೋರುಗಳನ್ನು ಚಾಚಿ] ಇವಳು ಮೈದೇಹಿಯಲ್ಲ. ಆದರೆ

ಕೊಳದ ದಡದವಾರ್ಗವಾಗಿ ಎಲ್ಲಿಯೋ ಹೊರಡುತ್ತಿದ್ದ ಸೀತೆಯ ನೆಳಲನ್ನು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಅವಳೆಂತಲೇ ನಾನು ಭಾವಿಸುವೆನು || ೬೫ ||

ಆದುದರಿಂದ ಈ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಕ್ಕೆ ಮೂಲಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಹುಡುಕುವೆನು.

[ಎಂದು ಹುಡುಕಿನೋಡುವಂತೆ ಅಭಿನಯಿಸಿ] ಈ ಕೊಳದ ದಡದಲ್ಲಿ ಜನರ ಸುಳಿವೇ ಇಲ್ಲ. ಬಿಂಬವಿಲ್ಲದೆ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವೆಂಬುದು ಅಸಂಭವವು. ಇದೇನಿರಬಹುದು ?

ಸೀ — ಪ್ರತಿಕೃತಿಯನ್ನು ಆರ್ಯಪುತ್ರನು ನೋಡುತ್ತಿರುವನು. ನನ್ನನ್ನು ಮಾತ್ರ ನೋಡದಿರುವನಲ್ಲ! ಇದೇನಿರಬಹುದು ? |ಯೋಚಿಸಿ| ಆಹಾ! ತಿಳಿಯಿತು. ಈ ಕೊಳದ ತೀರದಲ್ಲಿ ಗಂಡುಸರ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ನಾರಿಯರು ಕಾಣಿಸಬಾರದೆಂಬುದು ತಪೋವನವಾ ಸಿನಿಯರ ಸಲುವಾಗಿ ಮುನೀಶ್ವರನು ತೋರಿದ ಅನುಗ್ರಹವು. ಪ್ರತಿಕೃತಿಯೂ ಕಾಣಿಸದಂತೆ ಮಹರ್ಷಿಯು ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಲ್ಲಿ ಈ ಜನವು ಅನುಗೃಹೀತವಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತು! ಆದುದರಿಂದ ಈ ಪ್ರತಿಕೃತಿಯೂ ಕಾಣಿಸದಂತೆ ನಾನೇ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸುಯುವೆನು [ಎಂದು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸುಯುವಳು]

ರಾ — ಪ್ರಸನ್ನ ಸಲಿಲಮಧ್ಯವರ್ತಿಯಾದ ಪ್ರತಿವಾಸೀತೆಯನ್ನೇ ನೋಡುವೆನು. [ನೀರಿನಲ್ಲಿ ನೋಡಿ] ವಿಸಿದು? ಅವಳೂ ಕಣ್ಮರೆಯಾದಳಲ್ಲ! [ಎಂದು ಮೈಮರೆಯುವನು]

ಸೀ — ಹಾ! ಹಾ! ಆರ್ಯಪುತ್ರನು ಮೈಮರೆತನಲ್ಲ! ಬಳಿಸೇರುವೆನು.

[ಎಂದು ನಡೆದುಬರುವಳು] ಒಂದು ವೇಳೆ ಆರ್ಯಪುತ್ರನು ನೋಡಿದರೆ ಮರಳಿ ಸಿಟ್ಟುಗೊಳ್ಳುವನೋ ಏನೋ? ಆಗ ಮುನಿಜನರೆಲ್ಲರೂ ನನ್ನನ್ನು ಅವಿನೀತಿಯೆಂದು ಭಾವಿಸುವರು! ಆದುದರಿಂದ ಹೋಗುವೆನು. [ಎಂದು ಹಿಂದಿರುಗಿ] ಯುಕ್ತಾಯುಕ್ತವಿವೇಚನೆಗೆ ಇದು ಸಮಯವಲ್ಲ ಅಥವಾ ಆರ್ಯಪುತ್ರನಾದರೂ ಕೋಪಿಸಲಿ! ಮುನಿಜನವಾದರೂ ಅವಿನೀತಿಯೆಂದು ತಿಳಿಯಲಿ! ಇಂತಹ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿರುವ ಆರ್ಯಪುತ್ರನನ್ನು ಯಾವ ರೀತಿಯಿಂದಲೂ ಉಪೇಕ್ಷಿಸಲಾರೆನು. [ಎಂದು ನಡೆದುಬಂದು] ಲೋಕಪಾಲರೆ! ಲಾಲಿಸಿ ನಾನು ಆರ್ಯಪುತ್ರನಿಂದ ನಿರ್ವಾಸಿತೆಯಾಗಿರುವೆನು. ಈಗಲೂ ನಾನು ನೀತಿತಪ್ಪಿ, ಆರ್ಯಪುತ್ರನ ಶಾಸನವನ್ನು ಮೀರುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ದುಃಖವೇಗದಿಂದ ಒಗಾತ್ತೃತಿಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ ನಾನೇ ನನ್ನ ಅಧೀನದಲ್ಲಿಲಾರದಂತಾಗಿ ಇಂತಹ ಸಾಹಸವನ್ನು ನಡೆಯಿಸುತ್ತಿರುವೆನು [ಎಂದು ಬಳಸಿಂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿ] ಚಿಃ! ಚಿಃ! ಆರ್ಯಪುತ್ರನು ಚಿಂತನವನ್ನು ಪರಿತ್ಯಜಿಸಿದಂತೆ ಇರುವನಲ್ಲ!

ರಾ— [ಚೇತರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು.]

ಸೀ— [ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಸಂಯುವಳು]

ರಾ— ಏನಿದು? ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ರೋಮಾಂಚಿತನಾದೆನು ?

ಸೀ— ಆರೀತಿ ನಿರ್ವಾಸಿತೆಯಾಗಿ, ಇಂತಹ ಸಾಹಸವನ್ನು ಮಾಡಿದ ನಾನು ದಿಟವಾಗಿ ಭೀತಿಯಾಗಿರುವೆನು

ರಾ— [ಕೂಗುತ್ತಾ] ವೈದೇಹಿ ! ಗಾಢವಾಗಿ ಅಪ್ಪಿಕೊ.....

ಸೀ— ಅನಪರಾಧಿನಿಯಾಗಿರುವೆನು

ರಾ— ಪ್ರಿಯೆ ! ನನಗೆ ದರ್ಶನವನ್ನು ಕೊಡು.....

ಸೀ— ಸಿದ್ಧಶಾಸನವು ಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ತೋರುವುದು ! (ಈ) ಮಂದ ಭಾಗ್ಯಿಯು ಏನುಮಾಡುವೆನು ?

ರಾ— ಈ ದೀರ್ಘರೋಷವನ್ನು ದೂರಮಾಡು.....

ಸೀ— ನಾನು ಆರ್ಯವೃತ್ತನೆಗೆ ಹೀಗೆಯೇ ಬಿನ್ನವಿಸುವೆನು.

ರಾ— ನಿನ್ನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನೀನೇನು ನಿಷ್ಕರುಣೆಯಾಗಿರುವೆಬೋ? || ೬೬ ||

ಸೀ— ಆರ್ಯವೃತ್ತ ! ಉಪಾಲಂಭವು ವ್ಯತ್ಯಸ್ತವಾಗಿರುವುದಲ್ಲವೆ ?

ರಾ— ದೇವಿ ! ನಿನ್ನನ್ನು ಕುರಿತು ಬಿನ್ನವಿಸುವೆನು

ಸೀ— ಅವಹಿತಿಯಾಗಿರುವೆನು. ಆಜ್ಞಾಪಿಸು

ರಾ— ಏಕೆಂದರೆ, ನೀನು ಚಾರಿತ್ರಭೂಷಿತೆಯಲ್ಲವೆ ?

ಸೀ— ಆಹಾ ! ಪ್ರಾಣದಿಂದಿದ್ದುದು ಸಾರ್ಥಕವು.

ರಾ— ದೇಶದಿಂದ ನಿರ್ವಾಸಿತೆಯಾಗಿರುವೆ.....

ಸೀ— ಆರ್ಯವೃತ್ತನು ಸಕಲಪರಿಜನರಿಗೂ ಪ್ರಭುವಾಗಿರುವನು.

ರಾ— ಈ ಅಪರಾಧದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನೀನು ನನಗೆ ಪ್ರಸನ್ನೆಯಾಗು || ೬೭ ||

ಸೀ— ನೀನು ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಬೇಕು. ನಾನು ನಿತ್ಯಪ್ರಸನ್ನೆಯು.

ರಾ— ತೋರಿಸ್ತೇ ತಲೆದಿಂಬುವಾಡಿ, ಸೆರೆಗಿನ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಿ ನಿನೊಂದಿಗೆ ಹುಣ್ಣಿಮೆಯ ರಾತ್ರಿಯನ್ನು ನಾಸಂದಿಗೆ ಕಳಿಸುವೆನು? || ೬೮ ||

ಸೀ— ಎಲೈ ಜನಾಪವಾದಭೀರುವೆ ! ಈಗ ಜನವು ಹರವಿರುವುದರಿಂದ ಸಂತಾಪಪಡುವೆಯಾ ?

ರಾ— ಹಾ ! ಪ್ರಿಯೆ ! ಜನಕರಾಜನಂದಿನಿ ! ನನಗೆ ಪ್ರೀತಿಯಚನವನ್ನು ಕೊಡು. [ಎಂದು ಮೂರ್ಛಗೊಳ್ಳುವನು]

ಸೀ—ಎನುಮಾಡಲಿ? ಆರ್ಯನು ಮರಳಿ ಮೈಮರೆಕನಲ್ಲ! ಸಂತೈಸು
ವೆನು [ಎಂದ: ಸೆರಗಿನಿಂದ ಬೀಸುವಳು]

ರಾ—[ಕೈನೀಡಿ ಸೆರಗನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳುವನು| ಇದೇನು ಬಟ್ಟೆಯ ಸೆರಗಿ
ನಂತಿದೆ! ಯಾರಿರಬಹುದು [ಎಂದು ಯೋಚಿಸು]

ಅಥವಾ:—ಯಾರಾರದರೆ ನನ್ನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳದೆ, ಗಾಳಿಯಿಂದ ನನ್ನ
ದೇಹವನ್ನು ಸೋಕುವಳೋ! ಇಂತಹ ಮಹಿಮೆಯು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಜನಕರಾಜ
ದುಹಿತೆಯಾಗದ ದೇವಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮತ್ತೊಬ್ಬರಲ್ಲಿ ನಾನರಿಯೆನು || ೨೯ ||

ಆದುದರಿಂದ ಈಕೆಯನ್ನು ನೋಡುವೆನು! [ಎಂದು ಕಣ್ಣಿರಿದು] ದಟ್ಟ
ವಾಗಿ ಕಣ್ಣಿನು ತುಂಬಿರುವುದರಿಂದ ಮನೋದೂ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಆದರಿಂದ
ಇದನ್ನು ಸೆಳೆದು ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಒರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವೆನು [ಎಂದು ಅದೇ ಸೆರಗಿನ ತುದಿ
ಯಿಂದಲೇ ಕಣ್ಣಿರನ್ನು ಒರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಬೆಳೆಯುವನು]

ಸೀ—[ಉತ್ತರಿಯವನ್ನು ಸಡಲಿಸಿಬಿಟ್ಟು| ಆರ್ಯಪುತ್ರ! ಪ್ರಣಯಕುಪಿತವಾಸ
ಜನದಂತೆ ಪರಕೀಯವಾದ ಉತ್ತರೀಯದಿಂದ ಕಂಬನಿಯನ್ನು ನೀನು ತೊಡೆ
ಯಬಾರದು

ರಾ—[ಉತ್ತರೀಯವು ಬಿಡುಹೋದುದನ್ನು ನೋಡಿ| ಇದೇನು? ಉತ್ತರೀಯ
ವನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ನೋಡುತ್ತಿರುವೆನು. ಪರಧಾನಕವು ಕಾಣಿಸದಿರುವು
ದಲ್ಲಾ!

ಗಗನತಲದಿಂದ ಜಾರಿಬಿದ್ದ ಚಂದ್ರಕೆಯಂತೆಯೂ, ಹಾವಿನ ಪೊರೆಯಂತೆ
ಯೂ ಮನೋಹರವಾಗಿರುವ, ಪರಕೀಯವಾದ ಉತ್ತರೀಯವನ್ನು, ಅವಿವೃತ್ಯ
ಕಾರಿಯಾದ ನಾನು ರಭಸದಿಂದ ಸೆಳೆದನಲ್ಲಾ! || ೩೦ ||

[ಎಂದು ಮರಳಿ ದಿಟ್ಟಿಸು] ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಅಸಮೀಕ್ಷ್ಯಕಾರಿಯೆಂತಲೇ
ನನ್ನನ್ನು ನಾನೇಕೆ ತಿಳಿಯಬೇಕು? ಚಿತ್ರಕೂಟವನಾಭಿಮಾನದೇವತೆಯಾದ
ಆ ಮಾಯಾವತಿಯೇ ತೋರಿರುವಳೆಂಬುದು ವ್ಯಕ್ತವು.

ಜೂಜಿಸಲ್ಲಿ ಪಣವೂ, ಪ್ರಣಯಕೆಳಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಠವಾತವೂ, ರತಾಂತದಲ್ಲಿ
ಕ್ರೀಡಾಪರಿಶ್ರಮಹರವೆನಿಸಿದ ಬೀಸಣಿಗೆಯೂ, ಸಿಶೀಥಕಲಹದಲ್ಲಿ ಹರಿಣಾಕ್ಷಿಯ
ಹಾಸಿಗೆಯೂ ಆಗಿದ್ದ ಈ ಉತ್ತರೀಯವು ದೈವಯೋಗದಿಂದ ದೊರೆಯಿತು.

|| ೩೧ ||

ಸೀ—ದೈವಯೋಗದಿಂದ ಆರ್ಯಪುತ್ರನು ಗುರುತಿಸಿದನು!

రా—నన్న ప్రియేగి వేమమూత్రవేసిది ఈ టుత్తరీ రుక్మే యువ
 ఒగేను సన్మానవన్న చూడలి? [యోజి] ఇంతి! ఇదే ఇదక్మే
 అనన్య సాధారణవాద సన్మానవిశేషవు [ఎందు జీవించుకొండు రుక్మ
 నోడి] నాను ఎరకు టుత్తరీయ గానన్య ధుసిగువుదన్న కుతు ముసి
 జనరు బీరేనాదరణ టుత్తరీయవరేణి ఏసోణి? ఆద దరింద నన్న టుత్త
 రీయవన్న చినుడవేసు [ఎందు ఎళిమించు]

సీ—[తగేదుకొండు సంతోషదింద] నాను ఇష్ట కాల బదుకేద్దు
 దక్మే ఒళిమ ఫలవే దీలరీయకు. బహు సంతోష! [ఎందు అభ్రాణి] అద్యష్ట
 వశదింద ఆద్యవుత్రన టుత్తరీ మక్మే విలేవనపంచువు లిప్పవగాది
 రువుదు! రఘువంశద అరవరు ఎల్లబగేమల్లిమొ సత్కరంధరీ సు [ఎందు
 తానా మ్యమేలి ధుసి] ఆహా! ప్రియజనసంగదింద సుఖస్థురవుళి
 ఈ టుత్తరీయవన్న ధుసి, ఆద్యవుత్రన వక్కే ధిదమేలి బళిదుతే నన్న
 దేకవు దట్టవాద రేణివంజదిది తుంచురువుదు.

రా—[ఆర్జుధింద] నాను చినుటి టుత్తరీయవన్న సేదమేలి
 బ్రిందంతయే యారేణి అపకుసిద కారణ, నన్న మసోరథవు ఇష్ట
 రల్లియే ఫలినువుదేందు తిళియువేసు [ఎందు జీవించుకొండు] టుత్తరీయవ
 హారవు సీరన సేళిసల్ల కణువుదు! సీతేయు మూత్ర ఇల్ల ఏసిదు?
 ఇంతి! సిదార్థశ్రుచుదల్లి వాసమూడున జనరింద ఈ కగ ఈ మువేయు
 ఒందిరబకుదు. ఆదుదరింద ఈ కునున్న ప్రత్యక్ష వాగి సోడువుదక్మే
 టువాయవాదరణ యువుదు? ఎలొ, వేదేణి! యువుదాదరీంకు
 వూర్వవృత్తాంతవు సనగే సనపిగే బారల్లివే? నన్నన్న ఈ రీతి దర్శన
 మూత్రదిందలదరణ గొరవివదిరువేయల్లా!

సీ—ఈగలొ వూర్వవృత్తాంతవేంబుదు ఎంతకుదు?

రా—కొణిమలొంగి! జిత్రకూటపర్వతదల్లి కుసుమూపజయత
 ధ్రవొగి నీను తేరళిరువల్లి, తిళియదుతయే హిందే ఒందు కుయ్య
 కుణిగళన్నల్లా సేదమేలి ఎరజి, రసాతితమదింద నిన్న సేరగన్న హిదిద
 వృత్తాంతవు నిన్న సేసపిగే ఒందితే? || ౨౨ ||

ನೀ—[ಕುಳಿತು] ಸಾಹಸಗಾರನೆ ! ಅವರ ಸಲುವಾಗಿಯೇ ನಿನ್ನನ್ನು ದೂರದಲ್ಲಿ ಬಿತ್ತರಿಸುವೆನು !

ರಾ—ವಿನೋದವು ಪ್ರತ್ಯುತ್ಕರವನ್ನೂ ಕೂಡದಿರುವಳು ! ಇದೇನು !

ನೀ—ನನಗೆ ಸಂಜೆಯಾಗುತ್ತ ಬಂದಿತು ಇಂತಹ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿರುವ ಆವ್ಯವೃತ್ತನನ್ನು ದೇವಕಾವ್ಯಿಗಳೆನಿಸುವಾಗಲಿ ಮಾಡಿ ತೆರಳುವುದು ಯುಕ್ತವಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಈಗ ವಿಸುವಾಡಲಿ ? [ಎಂದು ಸುತ್ತಲೂ ನೋಡಿ] ಆಹಾ ! ದೈವಯೋಗದಿಂದ ಆವ್ಯವೃತ್ತನ ಪ್ರಿಯಮಿತ್ರನಾದ ಕೌಶಿಕನು ವಿನೋದ ಹುಡುಕುವವನಂತೆ ಅತ್ತಿತ್ತ ನೋಡುತ್ತಾ ಈ ಕಡೆಗೆ ಬರುತ್ತಿರುವನು. ಆದುದರಿಂದ ನಾನು ಸರಿಯುವೆನು. [ಎಂದು ತರುವಳು]

[ಬಳಿಕ ವಿನೋದ ಹುಡುಕುತ್ತಾ, ವಿವಿಧವರನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವನು]

ವಿ—ವೂಜ್ಜನಾದ ರಾಜನು ಎಲ್ಲಿರಬಹುದು ? [ನಡೆದು ನೋಡಿ] ಈ ಪ್ರಿಯಮಿತ್ರನು ಚಿಂತಾಕ್ರಾಂತನಂತೆ ನಿಭೃತಮನೋಹರವಾದ ಆಕೃತಿಯಿಂದೊಪ್ಪಿ ಸರೋವರದ ತೀರವನ್ನು ಅಲಾಕುಸಿರುವನು. ಆದುದರಿಂದ ಬಳಿಸೇರುವೆನು. [ಎಂದು ಬಳಸಿ] ನಿನ್ನಿಗೆ ಮಂಗಳವಾಗಲಿ.

ರಾ—[ನೋಡಿ] ಆಹಾ ! ಪ್ರಿಯಮಿತ್ರನಾದ ಕೌಶಿಕನು ದೈವಯೋಗದಿಂದ ಬಂದನು ವರುಷ್ಯ, ಕೌಶಿಕ ! ನೀನೆಲ್ಲದ್ದೆ ?

ವಿ—ಇಂದು ಸೂರ್ಯೋದಯದ ವೇದಿಲೂ ನಿನ್ನನ್ನು ಹುಡುಕುವುದರಲ್ಲಿಯೇ ಹುಲಿಯಿ ಕಳೆದುಕೊಂಡಿತು.

ರಾ—ನಿನ್ನನ್ನು ಇಷ್ಟು ಪ್ರಮಾಣವಿಟ್ಟು ನೀನು ಹುಡುಕಿದುದೇಕೆ ?

ವಿ—ಈಗಿನ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಅತಿಮುಕ್ತಾ ಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ನಾನು ಅವಿಶ್ರಾಂತನಾದ ವಿಸ್ರಂಭದಿಂದ ಸರ್ವಾಪವನ್ನು ನಡೆಯಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಮುನಿಕಸ್ಯೆಯರ ಮತ್ತು ಅಪ್ಪರ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಮುಖದಿಂದ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ತವೋವನರಹಸ್ಯವನ್ನು ಕೇಳಿದೆನು ಅದು ವಿನೋದ ಅತ್ಯಂತಪ್ರೀತಿಕರವಾದುದು (ಅದು) ಹೊಟ್ಟಿಯೊಳಿರುವ ಗೂಢಗರ್ಭದಂತೆ ಪ್ರಬಲವಾಗಿ ಬಾಧಿಸುತ್ತಿರುವುದು.

ರಾ—ತವೋವನರಹಸ್ಯವು ಅದೆಂತಹುದೋ ?

ವಿ—ಅಯ್ಯಾ ! ನೀನು ಕೇಳಲಿಲ್ಲವೇ ? ವಾಸ್ಯೆಯಾದ ಆಕೆಯು—

ರಾ—[ಕಿವಿಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿ] ಆ ರಹಸ್ಯವು ಸ್ತ್ರೀಸಂಬಂಧವಾದುದೋ ? ಸಾಕು, ಸಾಕು. ಅದನ್ನು ಕೇಳುವುದೇಕೆ ?

ಎ—ಹೆದರಬೇಡ. ನಾನು ರಾಮನ ಮಿತ್ರನಲ್ಲವೇ ? ಬಹುಮಾನ ಪಾತ್ರ ಕೆಳಿಸಿವೆ, ಸ್ವರ್ಗಲೋಕದ ಆ ಮುದಿ ಸೂಳೆಯನ್ನು ಒಲ್ಲೆಯಷ್ಟೆ !

ರಾ—[ಆಶ್ಚರ್ಯ] ಈ ಕಥೆಯು ದೇವಗಣಕಾಸಂಬಂಧವುಳ್ಳದು. ಅದನ್ನು ಕೇಳಿದುದರಿಂದ ಯಾವ ದೋಷವೂ ಇಲ್ಲ. [ಪ್ರಕಾಶಂ] ಅವಳಾವಳು ? ಆ ಪುರಾಣಸ್ವರ್ಗದಾಸಿಯು ? ಊರ್ವಶಿಯೋ ? ಅಥವಾ, ತಿಲೋತ್ತಮೆಯೋ ?

ಎ—“ಓ, ರಾಮ ! ಪ್ರಿಯವಯಸ್ಕ ! ರಾಮನೆಂದು ಪ್ರತಿ ಕ್ಷಣದ ಲ್ಲಿಯೂ ಅಲೀಕಮಧುರವಚನಗಳಿಂದ ಪೀಡಿಸುತ್ತಿರುವೆಯಲ್ಲಾ ” ! (?)

ರಾ—ಏನು, ತಿಲೋತ್ತಮೆಯೋ ?

ಎ—ತಿಲೋತ್ತಮೆಯೋ ? ಶಿಲೋತ್ತಮೆಯೋ ? ನಾನರಿಯೆನು ! ಅವಳಾದರೆ, ಚಿಕ್ಕಕಾಲವಿಮುಕ್ತೆಯೆನಿಸಿದೆ. ವಿಶೇಷರಾಜಸಂವಿಧಿಯ ನಡವಳಿಯನ್ನು ಅನುಕರಿಸುವಮೂಲಕ ಪ್ರಿಯವಯಸ್ಕನನ್ನು ಪರಿಹಾಸ ಮಾಡಬೇಕೆಂದಿರುವಳು !

ರಾ—[ಸ್ವಗಂ] ಅಯ್ಯೋ ! ಕಷ್ಟವು ! ಕಷ್ಟವು ! ಕಾಶಿಕನು ಜಿನವಾಗಿ ಕಂಡುಹಿಡಿದನು. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಪ್ರಿಯನು ಪತ್ತಿರವಿದ್ದ ಗುರುತು ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಆಕೆಯು ಮಾತ್ರ ಕಾಣಿಸದಿರುವುದು, ಮಾನುಷಸ್ತ್ರೀಯರಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿತವೆನಿಸದು. ಕಾಮರೂಪಿಣಿಯಾದ ತಿಲೋತ್ತಮೆಯು ನನ್ನನ್ನು ಸರ್ವಪ್ರಕಾರದಿಂದಲೂ ಮೋಸಗೊಳಿಸಿದಳಲ್ಲಾ

ತೃಪಿತನಾದ ನಾನು ನೀರಡಕೆಯ ತಾಪವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಮಲೋದಕವೆಂಬ ಆಸೆಯಿಂದ ಕಾನ್ಶಾರಮೃಗತೃಪ್ತಿಕೆಯನ್ನು ಪಾನಮಾಡಲು ಬಿಡಗಸೆಯನ್ನು ಚಾಚಿದೆಲ್ಲಾ !

|| ೭೩ ||

[ಉತ್ತರೀಯವನ್ನು ನೋಡಿ] ಅತ್ಯಂತಮಾಯಾವಿನಿಯು ಉತ್ತರೀಯವನ್ನೂ ನಿರ್ಮಿಸಿರುವಳೇನು ? ಆಹಾ ! ಪರವಂಚನೆಯಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೊಂದು ನಿಪುಣತೆಯು ?

ಎ—ಹೇ ! ವಯಸ್ಕನೆ ! ಇದೇನು ? ಲಜ್ಜಿತಮುಖನಂತೆ ಕಾಣುವೆ ? ಅವಳಿಂದ ಮೋಸಹೋದೆಯಾ ?

ರಾ—ವಂಚಿತನಾಗಿಯೇ ಇರುವೆನು.

ಎ—ಏನು ? ನಾನು ಕೇಳಿದ ರಹಸ್ಯವೂ ಬೇರೆ ತೆರನಾಗುವುದುಂಟೆ ?

[ತೆರೆಸುತ್ತಿ]

ಕ್ರೂರನಾದ ಅರಸನಂತೆ ವೊದಲು ಲೋಕವನ್ನೆಲ್ಲಾ ನಿರವಗ್ರಹದಿಂದ ಸಂತಾಪಗೊಳಿಸಿ, ವ್ಯಾಪರಿಣಾವದಿಂದಲೋ ಎಂಬಂತೆ ತಾಂತಕೇಜನಾಗಿ, ಚಂಡಕಿರಣನು ಸಂಜೆಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಮಾರ್ಧವವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಿರುವನು || ೭೪ ||

೧೦ — [ನರಹರಿ] ಭಗವಂತನಾದ ದಿವಾಕರನು ಅಸ್ತಂಗತನಾಗುತ್ತಿರುವನು !

ಪ್ರಿಯವಿಗಹದಲಿರುವ ಸುದತಿಯರ, ಅವಧಿನಗಳನ್ನು ಎಣಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ವ್ಯವಸಾಯವುಳ್ಳ ಬೆರಳು ಕೊಂದಿಗೆ ಕಿರಣಮಾಲಿಯು ಅಸ್ತಂಗತನಾಗುತ್ತಿರಲು ಅರಳಿದ ತಾವರೆಯ ಎಸಳುಗಳು ಒದೆಕೊಂದಾಗಿ ಸುಕೋಚವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಿರುವುವು. || ೭೫ ||

ಮತ್ತು—

ಕಡಿವಾಣವನ್ನು ಸೆಳೆಯುವುದರಿಂದ ನಡೆಯು ನಿಂತು, ಚಾಟಿಯ ಪೆಟ್ಟಿ ನಿಂದ ನಿಲ್ಲಲೂ ಆದರೆ ನಡೆತುಲೂ ಆದರೆ ಸಾಂಧಿಯ ಅಧೀನತೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ಗೊರಸುಗಳಿಂದ ತಪ್ಪುವಜ್ಜಿಪಾಕತ್ತಾ ಹಳ್ಳತಿಟ್ಟುಗಳುಳ್ಳ ಅಸ್ತಪರ್ವತದ ತಿಬ್ಬದಿಂದ ತಿಗ್ಗರತ್ತಿಯ ಕುದುರೆಗಳು ಅತಿಪ್ರಯಾಸಪಟ್ಟು ಕಡಲಿನಲ್ಲಿ ಇಳಿಯುತ್ತಿರುವುವು. || ೭೬ ||

[ನಾದು ಎಲ್ಲರೂ ತೆರಳುವರು.]

ಇಂತಿದು ನ್ಯಾಸೆಯ ಅಂಕವು.

ಅಂತಿಮ

ಐದನೆಯ ಅಂಕವು.

[ಬಳಕೆ ವಿವರಿಸಕನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವನು]

೧ — [ತೆರೆಯ ಕಡೆ ನೋಡಿ] ತಪೋಭನರು ಒಂದು ಸೇರುವ ಸಮಯವು ಸಮಾಪಿಸುತ್ತಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ನೀನು ತ್ವರೆಯಿಡು.

[ಬಳಕೆ ರಾಮನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವನು.]

೧೦ — ಸವನವು ಮುಗಿಯಿತು; ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಮ ಮಾಡಿಯಾಯಿತು; ನುಡಿಡಿದ ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡಿದನು ; ಪ್ರಾತಃಕಾಲದ ಕೃತ್ಯಗಳೆಲ್ಲ

ವನ್ನೂ ಈರೀತಿ ಮುಗಿಸಿ ನಿಯಮಧನರನ್ನು ನಮಸ್ಕರಿಸುವ ಸಲುವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿರುವೆನು. || ೭೭ ||

ವಿ— ಇದು ಆಸ್ಥಾನಮಂಟಪವು. ಪವೇಶಿಸುವುದಾಗಲಿ !

ರಾ— [ಚಿಂತೆಯಿಂದ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ] ಆಹಾ ! ನಿನ್ನಯ ದಿನದಿ ನಮ್ಮ ಸಮಾಚಾರವು ಎಷ್ಟೊಂದು ಆಶ್ಚರ್ಯಕರವಾದುದು !

ಅಶ್ಚಂತನಿರ್ಮಲವಾಗಿರುವಿಕೆಯಿಂದ ಕೊಳವು ಇರುವಂತೆಯೇ ಕಾಣದಿದ್ದ ಆ ಸರೋವರದ ನೀರಿನಲ್ಲಿ, ಜೋಲಾಡುವ ಮುಂಗುರುಳುಗಳೆಂದೊಮ್ಮೆ, ಬೆಳುವೇರಿದ ಗಂಡಸ್ಥಲದಿಂದ ಕಂಠಾಳಿಮುಟ್ಟಿ ನಿರ್ಮಲವಾಗಿಯೂ ಮನೋಹರವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಮುಖಮಂಗಳವನ್ನು ಪಡೆದ ಪಂಕಜನೇತ್ರಿಯನ್ನು ಕಂಡೆನು || ೭೮ ||

ಒಂದುವೇಳೆ ಇದ್ದೆಲ್ಲವೂ ತಿಲೋತ್ತಮೇನು ಪರಿಹಾಸವಾಗಿರಬಹುದೆಂದು ತೋರುವುದು.

ನೀತೆಯು ರಚಿಸಿದ ಕುಂದವೂ ಲೈಯಂತೆಯೇ ಮಾಲೆ ಮನ್ನು ರಚಿಸಿದರೂ ರಚಿಸಬಹುದು; ಮರಳಿನಲ್ಲಿ ಆಕೆಯು ತಜ್ಜೆಗಳನ್ನು ಹೋಲುವಂತೆ ಅಡಿಗಳನ್ನು ಊರಿದರೂ ಊರಬಹುದು. ದೇವವಾರಾಂಗನೆಯು ನೀತೆಯ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವನ್ನೂ ಅನುಕರಿಸಬಹುದು; ಆದರೆ ಕಯ್ಯಿಂದಲೂ, ಸಂಗಿನ ಗಾಳಿಯಿಂದಲೂ ರಾಮನನ್ನು ಎದಿಗಾದರೂ ಸೋಕಲ್ಪಳೇ ? || ೭೯ ||

[ಎಂದು ಚಿಂತೆಯನ್ನು ನಟಿಸುವನು]

ವಿ— ಈತನು ಚಿಂತಾಕ್ರಾಂತನಂತೆ ತೋರುವನು. ಈಗ ಕುಳಿತು ಈತನನ್ನು ನಿರ್ಬಂಧಗೊಳಿಸುವೆನು. [ಎಂದು ಕುಳಿತುಕೊಂಡು] ಎಲೈ ಮಯಸ್ಯನೇ ! ನೀನು ಇಲ್ಲಿ ಸಿಂತುಕೊಂಡು, ನವವೇ ಘನೈಗ್ಗ ಶಾಶ್ವತವಾಗಿಯೂ, ಆಣಿಮುತ್ತುಗಳ ಮಾಲೆಯನ್ನು ತಳೆದ. ಬಹಳ ಎತ್ತರವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಇಂದ್ರನೀಲಮಣಿ ಸ್ತಂಭಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದರಂತೆ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಾ ನನ್ನ ಅಂತರಂಗವನ್ನು ಭಯಗೊಳಿಸಬೇಡ. ಅದರಿಂದ ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ವಾಸಸ್ಥಾನವೆನಿಸಿ, ಸೇವಾರ್ಥವಾಗಿ ಸಮಯವನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವ ಸಾವಂತರಾಜರ ಮೃದುಮಧುರಗಾನಯುಕ್ತವಾದ, ಆಸ್ಥಾನಮಂಟಪವೆಂಬ ಬಿಳಿದಾವರೆಯ ಕರ್ಣಿಕೆಯಂತೆ ಕಂಗೊಳಿಸುವ ಈ ಸಿಂಹಾಸನದಲ್ಲಿ ಮಧುಮಧನನ ಸಾಧೀಕಮಲಕರ್ಣಿಕೆಯನ್ನೇರಿ ಕುಳಿತ

ಭಗವಂತನಾದ ಪಿತಾಮಹನ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯುವನಂತೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವವನಾಗು.

ರಾ—ನೀನು ಹೇಳಿದಂತೆಯೇ ಆಗಲಿ [ಎಂದು ಕುಳಿತು ಚಿಂತೆಯನ್ನು ನಟಿಸುತ್ತಾ] ಇಂದು ನಾನು ಹೊಸತಾದ ಸುಖದುಃಖಗಳ ಸಲುವಾಗಿಯೇ ಜೀವವನ್ನು ತಳೆದಿರುವಂತಿದೆ! [ಎಂದು ಯೋಚಿಸಿ ಕಸ್ಯುನ್ನು ಎಡೆಮೇಲಿರಿಸಿಕೊಂಡು]

ಕಾಂತೆಯನ್ನು ಪರಿತ್ಯಜಿಸಿದಕಾರಣ ಮನೋವೃತ್ತಿಯು ಸೈರಾತ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದ ನನಗೆ ಇಷ್ಟಾದಿವನೂ ಸುಖದುಃಖಗಳೊಂದೂ ತೋರದಿದ್ದವು. ಪ್ರತಿಬಿಂಬಾದಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿದ ಬಳಿಕ ಈಗ ನನ್ನ ಮನೋವೃತ್ತಿಯು ಸುಖದುಃಖಗಳೆರಡನ್ನೂ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಮುಳಿ ಜನ್ಮವನ್ನೆತ್ತಿದಂತಿರುವುದು. || ೮೦ ||

[ಎಂದು ಚಿಂತೆಯನ್ನು ನಟಿಸುವನು]

ಎ—[ರಾಮನ ಅವಶ್ಯೆಯನ್ನು ನೋಡಿ, ಸ್ವಗತಂ] ಇರಲಿ. ಈಗ ಈತನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯುವೆನು. [ಪ್ರಕಾಶಂ] ಎಲೈ ಅರಸನೇ! ನಿನ್ನ ಪೀಠದ ಸಿಂಹಗಳು ವಿಶೇಷವಾದ ಭಾರವನ್ನು ಹೊರಲಾರದೆ ಬಳಲಿರುವುದೋ ಎಂಬಂತೆ, ಮುಖವಿವರದಿಂದ ಹೊರಬಂದ ಮುತ್ತಿನ ಜಾಲರಿಗಳ ನೆವದಿಂದ ನೊರೆಯ ಧಾರೆಗಳನ್ನು ಕಾರುತ್ತಿರುವಕಾರಣ, ಬಾಹುಯುಗ್ಮದಿಂದ ಭೂಮಿಯನ್ನೂ ಅಂತರಂಗದಿಂದ ಭೂಜಾತಿಯನ್ನೂ ಹೊಂದಿ ನೀನು ಗುರುತರನಾಗಿರುವೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯುವೆನು

ರಾ—[ಆತ್ಮಗತಂ] ಸೀತೆಯ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಇವನು ಜೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿಯಲಿಚ್ಛೆಯುಳ್ಳವನಂತೆ ಕಾಣುವನು. ಇವನು ನನ್ನ ಬಾಲಮಿತ್ರನು. ಅದುದರಿಂದ ಇವನಿಗೆ ವಾಸ್ತವಾಂಶವನ್ನು ತಿಳಿಸುವೆನು. [ಪ್ರಕಾಶಂ] ವಯಸ್ಸೆ! ಹೌದು. ನಾನು ಯಾವಾಗಲೂ ಸೀತೆಯನ್ನೇ ಸ್ಮರಿಸುತ್ತಿರುವೆನು.

ಎ—ಹಾಗಾದರೆ ದೋಷದ ಸಲುವಾಗಿಯೋ, ಇಲ್ಲವೇ ಗುಣದ ಸಲುವಾಗಿಯೋ ?

ರಾ—ದೋಷದಿಂದಲೂ ಅಲ್ಲ. ಗುಣದಿಂದಲೂ ಅಲ್ಲ.

ಎ—ಈ ಎರಡನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ಸೀಮಂತಿನಿಯರನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದರೂ ಏನು ?

ರಾ—ಪ್ರೇಮಾವೇಶವು ಕಾರಣವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿಯೇ ಇರಬೇಕೆಂದೆಂಬುದು ಇತರ ದಂಪತಿಗಳ ವಿಷಯವಾದುದು ಸೀತಾರಾಮರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಹಾಗಲ್ಲ.

ಬಹಳ ಕಾಲದವರೆಗೂ ಸುಖದ ಋತಿಗಳಲ್ಲಿ ಎಡೆಬಿಡದಿದ್ದರೂ, ನನ್ನಲ್ಲಿ ಹೇಗೆಯೂ ಹಾಗೆಯೇ ಆಕೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಗುಣದೋಷಗಳ ವಿವೇಚನೆಗೆ ಅವಕಾಶವಿರಲಿಲ್ಲ. ಆಕೆಯಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಭಾವಬಂಧವು ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಕಾರಣವನ್ನೂ ಅವಲಂಬಿಸಿ ಒಂದುದಲ್ಲ || ೮೧ ||

ಅಯ್ಯಾ ! ನೀನು ಇಂಪಾದ ಗುಳ್ಳು ಮಾತುಗಳಿಂದ ಸೀತೆಯ ವಿಷಯವನ್ನು ನನ್ನಂತಹವರಲ್ಲಿ ಮರೆಮಾಚಬೇಡ. ಅಂತಹ ಸೀನು ಸೀತೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ.....

ರಾ—ರಾಮನು ವಿಕಾರತದ್ದು ಸೀತೆಯ ವಿಷಯವಾಗಿ ನಿರಾಶನೆಂದು ಈರೀತಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸಲೇ ಇಲ್ಲವಷ್ಟೆ !

ಒಳಗಡೆ ಕೋಮಲವಾದ ನೂಸನ್ನು ತಳೆದು, ಹೊರಗೆಗೆ ಒರಟಾಗಿ ಕೂಡುಬರುವ ತಾವರೆಯ ದಂಟಿನಂತೆ ಅರಿಸನಿಸಿದ ನನ್ನ ಅನುರಾಗವೂ, ಭಾವವೂ ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ವಿಜ್ಞೇದಿಸಿ ಸಡಿಲವಾಗಿ ತಾನಾ ವುದು || ೮೨ ||

ವಿ—ಒಡಬಾಸಲನನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವ ಮಹಾವಿಸುದ್ರದಂತೆ ನೀನು ಅತಿಪ್ರಬಲವಾದ ಹೃದಯಶಾಸನವನ್ನು ಪೀಡಿತನಾಗಿ ನಿಸ್ಸಮಾಧಾನದಿಂದ ಕ್ಷೀಣನಾಗುತ್ತಿರುವೆ. ನಾನಾದರೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ದುರ್ಬಲನಾದ ಕಾರಣ ದೇವಿಯಾದ ಸೀತೆಯ ಗತಿಯನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿದ ಕೂಡಲೇ ಕಾಡಕಿಚ್ಚಿನಿಂದ ಅವೃತ್ಯವಾಗುವ ಮಂಜಿನ ತುಂತುರಿನಂತೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬತ್ತಿ ಹೋಗುತ್ತಿರುವೆನು. [ಎಂದು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಆಳತೊಡಗುವನು]

ರಾ—ಸೀತೆಯು ಸ್ಮರಿಸಲು ತಕ್ಕವಳೆಂದು ನೀನು ತಿಳಿದಿದ್ದೆಯಾದರೆ, ಆಕೆಯನ್ನು ಪರಿತ್ಯಜಿಸಬೇಕೆಂದು ಪ್ರವೃತ್ತಿಸಿದ ನನ್ನನ್ನು ವಿತಂತ್ರ ಅಪ್ಪಮಾಡಲಿಲ್ಲ?

ವಿ—ಅರಸನು ಪ್ರಸಾದಿಸುವ ಬಿರಾಗಿದ್ದರೂ ಅವರಿಗೆ ಸೇವಕರು ಬಿನ್ನವಿಸುವುದು ಅಸಾಧ್ಯವು. ಇಂತಿರಲು ಕೋಪದಿಂದ ಧರ್ಮಿಂಕರವಾಗಿರುವಾಗ ಹೇಳಬೇಕೆ !

ರಾ—ಮಯ್ಯೆ ! ಮಿತ್ರರನ್ನೂ ಲಕ್ಷ್ಯಮಾಡದಂತಹ ಕೀಳಪ್ರಾವಣಿಗೆ ನನ್ನಂತಹವರು ಎಂದಿಗೂ ಈಡಾಗುವುದಿಲ್ಲವಲ್ಲ !

ಅರಸನು ತನ್ನ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಹೊರಪಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರವೃತ್ತನಾದಾಗ, ಸುಣ್ಣನಿಧಿಗಳೆನಿಸಿದ ಸಹಿವರು ಆತನನ್ನು ತಡೆಯಬೇಕು; ಸಾವಿರ ಕಿರಣಗಳಿಂದಲೂ ಭೂಮಿಯನ್ನು ತಪಿಸುವ ಭೂಧ್ಯನನ್ನು ಜಲಭರಿತಗಳಾದ ಕಾಲಮೇಘಗಳು ಮರೆಮಾಡುವುದಿಲ್ಲವೆ? || ೮೩ ||

ವಯಸ್ಸು! ಈಗ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಕೀತಿಯ ಸುದ್ದಿಯು ನಮ್ಮಿಬ್ಬರಿಗೂ ಸಂತಾಪಕವಾದುದು. ಆದುದರಿಂದ ಜ್ವಾರಪಾಲಕರಲ್ಲಗೆ ಹೋಗಿ "ತಪೋಧನಲು ಕಿರಣವು ಸಮಯವು ಸವಿಸಿಂಹಿತವಾಗಿತ್ತು ಬಂತು. ಅದರಿಂದ ಎಲ್ಲಬಾಗಿಲುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೋಲುಕಾಯಿಗೆ ಜಾಗರಣೆ ತೆಯಿಂದ ನೋಡಿಸಿಬಿಡಿ" ಎಂದು ಆಜ್ಞಾಪಿಸು.

೧-ಎಲೈ! ರಾಜನೆ! ಗೆದ್ದುಕೊಂಡುಬಿರುಗಲನ್ನು ತಿಂದು, ನಾರು ಬಟ್ಟಿಯನ್ನು ಹೂದೆದು ಉದ್ರವಾದ ಕೆಲವನು ಕಾಯ್ದು ಹಿಡಿದು, ಕಾಲಕಳಿಯುವ ಋಷರನ್ನು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಕಾಣುವುದೇ?

೨-...ನನ್ನ ಸಂದೇಹವು ಮುಕ್ತವಾದ ದಲ್ಲ ಸಕಲವ್ಯರೂಪಾರ್ಥಗಳನ್ನೂ ತಕ್ಕ ರೀತಿಯಿಂದ ಬೋಧಿಸುವುದೇ ಜ್ಞಾನಸಂಪತ್ತಿಯ ಫಲವು. ನೋಡ :-

ಏವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಪ್ರಕಾಶವನ್ನು ಪಡೆಯದಿರುವ ತೇಜವು ಪದಾರ್ಥಗಳ ಅಂತರ್ಗತವಾದ ಪ್ರಕಾಶವನ್ನು ಹೋರಾಡಿಸಲಾರದು. ಬೆಂಕಿಯೆಂಬ ತೇಜಸ್ಸೂ, ಗಾಳಿಯ ಸಹಾಯವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ತನ್ನ ಕಾರವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಬಲ್ಲದೆ? || ೮೪ ||

೧-... ಪೋಧನು ಸಮಾಜವು ದಿವ್ಯ ಅಷ್ಟೋಂದು ಪ್ರಯೋಜನವಾಗುವಂತಿದ್ದರೆ, ನಾನೂ ಹೋಗಿ ನನ್ನ ಅಪ್ಪನೊಡನೆ ನನಗೆ ನೆನಪಿರುವಷ್ಟು ನೆರವೇರಿಸುವೆನು [ಎಂದು ಹೊರಗೆ ಬಂದು ವರದ ಕೊಟ್ಟು] ಹೀ! ಹೀ!! ನಾನು ಈಗ ಅರಸನ ಅಪ್ಪನೊಡನೆ ಪ್ರತೀಹಾರಭೂಮಿಯನ್ನು ಸೇರಿದಾಗ—ಮಿನುಗುವ ಶ್ಯಾಮಲವರ್ಣದಿಂದೊಪ್ಪಿ, ತಾರುಣ್ಯವನ್ನು ಹುಗುವುದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ದೇಹವನ್ನು ತಳೆದು, ತೋರಣವಂಭಗಳನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿದ ಮಂಗಳಾರ್ಥವಾದ ಮೋಳೆಗಳೋ ಎಂಬಂತೆಯೂ ಬಾಲಭಾವದಿಂದ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತೆ, ಅಸಮಾಪ್ತ ಪ್ರಮಾಣರೋ ಎಂಬಂತೆಯೂ ಪ್ರಮಾದಶೂನ್ಯರೆಸಿಸಿ, ಸುರೂಪಸಂಪತ್ತಿಯಿಂದ ಎತ್ತರವಾಗಿಯೂ, ಅನಿಮಿಷರಂತೆ ನಿತ್ಯಲರಾಗಿಯೂ, ಬಾಲಭಾವದಿಂದ ಚಂಚಲರಾಗಿಯೂ, ಮಹಾಬಲಮುತರಾಗಿಯೂ, ಅತ್ಯಂತಧೀರರಾಗಿಯೂ, ಲಲಿತಾ

ಕಾರಸಂಪನ್ನರಾಗಿಯೂ. ಸರ್ವವಿಧದಲ್ಲಿಯೂ ನಿರ್ದುಷ್ಟಸ್ವಭಾವಭೂಷಿತ ರೆನಿಸಿ, ನಿನ್ನನ್ನೇ ಹೋಲುವ ಇಬ್ಬರು ತಾಪಸಕುಮಾರರು ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ಬಂದಿರು ವುದನ್ನು ಕಂಡೆನು.

ರಾ—[ಕುತೂಹಲದಿಂದ] ಅವರು ನನ್ನ ಕಣ್ಣೆದಿರಿಗೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರತಿಬಂಧವಾದರೂ ಯಾವುದು ?

ಎ—ಬಾಲಭಾವಲಲಿತರಾದ ಅವರಿಬ್ಬರ ಕುತೂಹಲಯುಕ್ತವಾದ ಉಪ ನ್ಯಾಸವನ್ನಾದರೂ ಕೇಳು.

ರಾ—ಹೇಳು, ಹೇಳು !

ಎ—ಅವರಿಬ್ಬರೂ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮಹರ್ಷಿಯ ಶಿಷ್ಯರು. ವೀಣಾವಿಜ್ಞಾನ ದಲ್ಲಿ ಅಪೂರ್ವವಾದ ಪ್ರಾವೀಣ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದಿರುವರು. ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಈ ಮೇರೆಗೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿರುವರು :—

.. ಈ ರಾಜರ್ಷಿಯ ಜನಗಳು ತಪೋಧನರಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾದ ಒಹುಮಾನ ವುಳ್ಳವರಾದಕಾರಣ, ನಮ್ಮಂತೆಯೇ ಅವರೂ ನೆಲದಲ್ಲಿ ಕುಳ್ಳಿರುವರು ಸೆರವೇರಿಸತಕ್ಕದ್ದು.....ನಾವು ಗಂಧೀರ ಪದವಿನ್ಯಾಸಯುಕ್ತವೂ, ಮಹಾಕವಿಯಿಂದ ವಿರಚಿತವಾದಕಾರಣ ಮಹಾವೃರು ಷನ ಚತ್ವರೈಯನ್ನೊಳಕೊಂಡು, ವಿಶೇಷಾರ್ಥಗಳಿಂದ ಗಂಧೀರವೆನಿಸಿ ಇದುವರೆಗೆ ಯಾರೂ ಕೇಳದಿರುವ, ಗಾಂಧರ್ವವೇದದೊಡನೆ ಸಂವಾದಮಾಡುತ್ತಿರುವ, ಅಪೂರ್ವವಾದ ಆಗಮವನ್ನು ರಸಪರಿಪುಷ್ಟವಾಗಿ, ರಮಣೀಯಾಕ್ಷರವಿನ್ಯಾಸ ದಿಂದ ಮನೋಹರವಾಗಿರುವ ತೆರದಿಂದ ವೀಣಾಧ್ವನಿಯೊಡನೆ ಗಾನಮಾಡುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ವಿಜ್ಞಾನವಿಶೇಷದಿಂದ ಪ್ರಸನ್ನಹೃದಯನಾದ ಅರಸನು ಯಾವ ಯಾವ ನಡವಳಿಯನ್ನು ಆಚರಿಸುವನೋ ಅದನ್ನು ಜಾಗರೂಕತೆಯಿಂದ ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದು” ಎಂಬುದಾಗಿ ಭಗವಂತನಾದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಮಹರ್ಷಿಯ ಅಪ್ಪಣೆ ಯಾಗಿರುವುದು” ಎಂದು.

ರಾ—ಆಹಾ! ಇವರ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯು ಎಷ್ಟೊಂದು ಹೆಮ್ಮೆಯನ್ನು ಹೊರಪಡಿಸುವುದು! ಇವರ ವಚನಧೋರಣಿಯೂ ಗಾಂಧೀರೈಯುಕ್ತವಾದುದು! ವಯಸ್ಕ! ಬಹಳ ಕಾಲ ಕಾದಿದ್ದೆವೆಂದು ಅವರು ಹಿಡಿದಿರುಗಿಕೋಗಬಹುದು ಅವರ ಇನ್ನಾನುಸಾರವೇ ಆಗಲೆಂದು ಮಾತುಕೊಟ್ಟು ಬೇಗನೆ ಅವರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಪ್ರವೇಶಗೊಳಿಸು.

ಎ—ಈಗ ಈಚೆಂತೆಗೆ ಅವಕಾಶವೆಲ್ಲಿ? ಅವರ ಅನ್ಯೋನ್ಯಭ್ರಾತೃಪ್ರೇಮ ಪರಿಪೂರ್ಣತೆಯನ್ನೂ, ಆಕಾರಸಾದೃಶ್ಯವನ್ನೂ ಕಾಕಪಕ್ಷಪರಿಭಾಷಿತವಾದ ಮುಖಮಂಡಲವನ್ನೂ ಕಂಡು—ದಶಂಧಮಹಾರಾಜನು ಬದುಕಿರುವಾಗ ರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣರೂ ಇದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ ರಾಜಾಸ್ಥಾನವನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು— ಎಂಬುದಾಗಿ ನಿಮ್ಮ ಬಾಲಭಾವವನ್ನೂ, ಮಹಾರಾಜನನ್ನೂ ನೆನಪಿಗೆ ತಂದು ಕಂಬನಿತುಂಬಿದ ಕಣ್ಣುಗಳುಳ್ಳ ಕಂಜುಕಿಗಳ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರ ಕೊಡುತ್ತಾ ನಿಂತಿರುವರು.

ರಾ—ಏನು? ಅವರ ಆಕಾರವು ನಮ್ಮ ಬಾಲಭಾವವನ್ನು ಹೋಲುತ್ತಿರುವುದೇ?

ಎ—ಮತ್ತೇನು?

ರಾ—ನನ್ನ ಕುತೂಹಲವು ವೃದ್ಧಿಯಾಗುತ್ತಿದೆ. ಅದರಿಂದ ಸಾವಕಾಶ ಮಾಡದೆ ಪ್ರವೇಶಗೊಳಿಸು.

ಎ—ನಿನ್ನ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತಾಗಲಿ [ಎಂದು ತರಳುವನು]

[ಬಳಿಕ ವಿದೂಷಕನಿಂದ ದಾರಿತೋರಿಸಲ್ಪಟ್ಟು, ತಾಪಸವೇಷವನ್ನು ತಳೆದ ಕುಕಲವರು ಪ್ರವೇಶಿಸುವರು]

ಎ—ಆಯ್ಯೋ! ಇತ್ತ, ಇತ್ತ [ಹಾಗೆಯೇ ನಡೆದುಬರುವರು]

ಕುತ—[ಅಪವಾರ್ಯದಿಂದ] ವತ್ಸ! ಲವ! ಈಗ ಭಗವಂತನಾದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ಜನನಿಯನ್ನು ವಂದಿಸಿ, ನಾನು ಅರಸನ ಮನೆಯ ಇದಿರಾಗಿ ಹೊರಟು ಬರುವಾಗ, ಕಾಕಪಕ್ಷಗಳನ್ನು ಸರಿಸಡಿಮೆಂತೆ ಸನ್ನೆ ಮಾಡಿ, ಪರ್ಣಶಾಲೆಯೊಳಕ್ಕೆ ಬರವಾಡಿಕೊಂಡು, ಭದ್ರಮುಖನೆಂದಿಗೆ ಮಾತ್ರ (ಹೇಳಲ:) ಜನನಿಯು ಹೇಳಿ (ಕಳುಹಿಸಿ) ದ ರಹಸ್ಯವಾದರೂ ಯಾವುದು?

ಲವ—ಮರೆಮಾಚುವಂತಹ ಸಂವಿಭಾಗವೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ, ಆಗ ತಾಪಸಜನರಿಂದ ನಿಬಿಡವಾದ ಪರ್ಣಶಾಲೆಯೊಳಕ್ಕೆ ಕರೆದೆಯ್ದು, ತೋಳುಗಳನ್ನು ಚಾಚಿ ಕೃಶೋದರದಿಂದ ಬಿಗಿದಪ್ಪಿ ತಕ್ಕೈಸಿ ಮುದ್ದಾಡಿ, ಸೀತಕ್ಕಾರದಿಂದಲೂ, ಮಂದಹಾಸದಿಂದಲೂ, ಮನೋಹರವಾದ ಗಲ್ಲವನ್ನು ಸವರುತ್ತಾ, ಸಂದೇಹದೊಡಗೂಡಿ ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ತನ್ನ ಮೋರೆಯನ್ನು ನನ್ನ ಮುಖಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡವಾಗಿರಿಸಿ—“ವತ್ಸ! ನೀನಿಬ್ಬರೂ ನಿಮ್ಮ ಸಹಜವಾದ ಹೆಮ್ಮೆಯನ್ನು ಗಿಟ್ಟು

ಅರಸನನ್ನು ನಮಸ್ಕಾರದಿಂದ ಸತ್ಕರಿಸತಕ್ಕದ್ದು; ಆತನ ಕುತಲವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಪ್ರಶ್ನೆಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು" ಎಂದು ಅಪ್ಪಣೆಮಾಡಿದಳು.

ಕುಶ—ಕುತಲಪ್ರಶ್ನೆಯು ಯುಕ್ತವಾದುದೇ ಸರಿ. ಆದರೆ ನಮಸ್ಕರಿಸುವುದು ಹೇಗೆ ?

ಲವ—ಹೇಗೂ ಇಲ್ಲ

ಕುಶ—ನಮ್ಮ ಮನೆತನದವರು ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡುವವರಲ್ಲವಲ್ಲಾ !

ಲವ—ಈ ರೀತಿ ಯಾರು ಹೇಳಿದರು ?

ಕುಶ—ಜನನಿಯು

ಲವ—ನಮಸ್ಕಾರವನ್ನೂ ಆಕೆಯೇ ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿರುವಳು. ಹಿರಿಯರ ಅಪ್ಪಣೆಗಳನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಬಾರದಲ್ಲವೇ ?

ಕುಶ—ಇರಲಿ. ಹೋಗುವ. ಮುಂದೆ ಸಮಯೋಚಿತವಾಗಿ ನಡೆದು ಕೊಳ್ಳುವ [ಎಂದು ನಡೆದುವಳು]

ಎ—ಆರ್ಯರು ಇತ್ತ. ಇತ್ತ.

ರಾ—[ಕಣ್ಣಾರ ನೋಡಿ] ಕೌಶಿಕನಿಂದ ಮಾರ್ಗಪ್ರದರ್ಶನಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡುಬರುವ ಈ ಹುಡುಗರಬ್ಬರೂ ಇತ್ತಲೇ ಬರುತ್ತಿರುವರು. ದಿಟ. ಎನಿದು? ಇವರನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ನನಗೆ ಯಾವ ಆಶ್ಚರ್ಯವೂ ತೋಗದಿರುವುದಲ್ಲಾ ! ಇದೇ ನಿರಬಹುದು ?

ಇದೇನೆಂದು ನಾನರಿಯೆನು; ಯಾವ ವಿಸ್ಮಯವೂ ತೋರಲಿಲ್ಲ; ಆದರೂ ಒಮ್ಮೆ ನೋಡಿದ ಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಬನಿಯು ಉಕ್ಕಿಬರುತ್ತಿರುವುದು. || ೮೫ ||

ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯವೇನು? ಅಥವಾ—

ಬಾಂಧವರು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಂಡುಬಂದ ಕೂಡಲೆ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸುವರು. ಗುಣದೋಷಗಳನ್ನೇ ಅರಿಯದ ಚಂದ್ರಕಾಂತಶಿಲೆಯು ಚಂದ್ರೋದಯವಾದ ಕೂಡಲೆ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಯೋಚಿಸಿಯೇ ಶೀತಲೋದಕವನ್ನು ಒಸರುವುದೇನು ? || ೮೬ ||

ಇವರ ಆಕಾರವು ಹೇಗಿರುವುದೆಂಬುದನ್ನು ಕಣ್ಣಾರ ನೋಡುವೆನು. ಎನಿದು ? ಈ ಕುವಾರರನ್ನು ನೋಡುವುದಕ್ಕೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವಲ್ಲಾ ! ನಾನ

ಇವರನ್ನು ನೋಡಿದ ಹಾಗೆಲ್ಲಾ ನನ್ನ ಅಂತರಂಗವು ಇದುವರೆಗೆ ನಾನು ಯಾವಾಗಲೂ ಅನುಭವಿಸದಂತಹ ಸಾಧ್ಯತೆ, ಪ್ರಹರ್ಷಣೆ, ಶೋಕ, ದಯಾರಸಗಳಿಂದ ಪೂರಿತವಾಗಿ ವಿಚಿತ್ರಕರವಾದ ಅವಸ್ಥೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿ ಮೂರ್ಛೆಯಂತೆ ನನ್ನನ್ನು ಪರನಶವಾಗಿಸುತ್ತಿರುವುದು ! [ಎಂದು ಮೂರ್ಛೆಯನ್ನು ಅಭಿನಯಿಸಿ] ಹೀಗೆ ಕಂಬನಿ ಗರೆಯಲು ಕಾರಣವೇನು ? ಬಾಷ್ಪಪಾತದಿಂದ ನನ್ನ ಹೃದಯತಾಪವು ಶಾಂತವಾದಂತಿದೆ ! ಸ್ವಸ್ಥನಂತೆ ಆಗಿರುವೆನು ! ಈಗ ಕಣ್ಣೀರಿನ ವೇಗವು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಕಣ್ಣಾರ ನೋಡುವೆನು. [ದಿಟ್ಟಿಸಿ] ಆಹಾ ! ಸನ್ನಿವೇಶವು ಗಂಭೀರವಾಗಿಯೂ ಉದಾರವಾಗಿಯೂ ಇರುವುದು. ವೇಷ ರಚನೆಯು ಪ್ರಶಾಂತ ಮನೋಹರವಾಗಿರುವುದು. ಪರಾಕ್ರಮವು ಅಧಿಕವಾಗಿದ್ದರೂ ವಿನಯಯುಕ್ತವಾಗಿರುವುದು. ಇದರಿಂದ ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಮಹಾಕುಲ ಪ್ರಸೂತರೆಂದು ಹೇಳಲು ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ.

ಎ—ಇದೋ ಈತನೇ ಮಹಾರಾಜನು. ತಾವಿಬ್ಬರೂ ಇಷ್ಟಾನುಸಾರ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ದಯೆಮಾಡಿಸಬಹುದು.

ಕುತ—ವತ್ಸ, ಲವ ! ನಮಸ್ಕಾರವಿಷಯವಾಗಿ ಇದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ನಾನು ಹೇಳಿದುದು ಜ್ಞಾಪಕವಿದೆಯಷ್ಟೆ ?

ಲವ—ಈಗ ಮತ್ತೇನು ?

ಕುತ—ನಾನು ಈ ಅರಸನ ಹತ್ತಿರಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ನಡೆತಂದ ಹಾಗೆಲ್ಲಾ ನನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಒಗೆಯಾದ ಗಾಬರಿಯು ತಲೆದೋರಿ ನನ್ನ ಅವಯವಗಳನ್ನೇ ಸ್ವಾಧೀನವಿಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಿರುವುದು. ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದ ಲೋ ನನ್ನ ಹೆಮ್ಮೆಯೆಲ್ಲವೂ ಕುಗ್ಗಿರುವುದು ! ಈತನ ಮುಂದೆ ಬಾಗಿದ ತಲೆಯನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಎತ್ತುವುದಕ್ಕೂ ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದಿರುವೆನು. ಹೆಚ್ಚು ಮಾತಿನಿಂದೇನು ? ನಾನು ನಮಸ್ಕರಿಸಿದೆನು.

ಲವ—ಏನಿದು ? ಆರೈನಂತೆಯೇ ನಾನು ಪರತತ್ರನಾದೆನಲ್ಲ ! [ಎಂದು ಇಬ್ಬರೂ ನಮಸ್ಕರಿಸುವರು.]

ರಾಮ—ತಾವು ಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಅತಿಕ್ರಮಿಸಬಾರದು. ಏನಿದು ? ಬೇಡವೆಂದು ಹೇಳಿದರೂ ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡಿಯೇ ಬಿಟ್ಟಿರಲಾ ! ಆಯೋ ಕಷ್ಟವು ! ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಉತ್ತಮಾಂಗದಿಂದ ನಮಸ್ಕೃತನಾದೆನಲ್ಲ ! [ಎಂದು ವಿಚಾರಪರನಾಗಿರುವನು.]

ವಿ—ಆಯ್ಯಾ ! ಏತಕ್ಕೆ ನೀನು ವಿಚಾರಪರನಾಗಿರುವೆ ? ಇವರ ನಮ ಸ್ವಾಭಾವವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸದಿರುವೆ ಒಲ್ಲಾ ! ಇದರಿಂದ ನಿನಗೇನೂ ಕೊರತೆಯಿಲ್ಲ.

ರಾ—ಕೌಶಿಕನು ಜೆನ್ನಾಗಿ ಕಂಡುಹಿಡಿದನು. [ಲವಕುಶರನ್ನು ಕುಂತು] ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯಭರದಿಂದ ವಿಸಯವನ್ನು ಹೊರಡಿಸುವ ಪೂಜ್ಯರೆ ! ಲಾಲಿಸಬೇಕು.

ಅತಿಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ನೀವಿಬ್ಬರೂ ಈಗ ನನ್ನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆಚರಿಸಿದ ನಮಸ್ಕಾರವು, ನನ್ನ ಅನುಮತಿಯಿಂದಲೇ ನಿಮ್ಮ ಗುರುಗಳ ಅಡಿದಾವರೆಗೆ ಕಾಣಿಕೆಯಾಗಲಿ. || ೮೭ ||

ವಿ—ಪ್ರಿಯಮಿತ್ರನ ಆಳಿಕೆಗೂ ಪ್ರತಿಯಿರುವುದೇ ?— ಇದು ನಮಸ್ಕಾರದ ಪರಿಣಾಮವು

ಕು. ಲ—[ಎದ್ದು ನಿಂತು] ಮಹಾರಾಜನಿಗೆ ಕುಶಲವೆ ?

ರಾ—ತಮ್ಮ ದರ್ಶನಲಾಭದಿಂದ ಕುಶಲವೇ ಸರಿ. ತಮ್ಮಿಂದ ನಾನು ಕುಶಲಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಪಾತ್ರನೇ ಹೊರತು, ಅತಿಥಿಜನಯೋಗ್ಯವಾದ ಕುಶಲಗ್ರಹಣಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯನಲ್ಲವೇ ? [ಎಂದು ಬಿಗಿಡಪ್ಪಿ] ಆಹಾ ! ಸ್ವರ್ಕವು ಎಷ್ಟೊಂದು ಹೃದಯಾಹ್ಲಾದಕರವಾಗಿರುವುದು ! [ಎಂದು ಸ್ವಲ್ಪ ಯೋಚಿಸಿ] ನಾನು ವೃತ್ತಾಲಿಂಗನ ಸೌಖ್ಯವನ್ನು ಅರಿತನಲ್ಲ. ಆದರೂ ಅದರ ಉತ್ತಮಕೋಟಿಯನ್ನೇ ಹೊಂದಿರುವೆನು. ತವೋವನಪರಾಜ್ಞುಬರಾದ ಗೃಹಸ್ಥರು ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಪರಿಭ್ರಮಿಸುವುದು ಯುಕ್ತವೇ ಸರಿ. [ಎಂದು ಹೇಳಿ ಅವರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಅರ್ಧಾಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು]

ಕುಶಲವ—ಇದು ಧರ್ಮಜಾಸನವಷ್ಟೆ ? ನಾವು ಇದರಮೇಲೆ ಕುಳಿತ್ಯು ಕೊಳ್ಳುವುದು ಯುಕ್ತವಲ್ಲ.

ರಾಮ—ನಡುವೆ ಒಂದು ಅಡ್ಡವಾಗಿದ್ದರೆ ತಮ್ಮ ನಡೆವಳಿಗೆ ಚ್ಯುತಿಯುಂಟಾಗಲಾರದು. ಆದುದರಿಂದ ನನ್ನ ತೊಡೆಯಿಂದ ವ್ಯವಧಾನವುಳ್ಳ ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. [ಎಂದು ತನ್ನ ತೊಡೆಯಮೇಲೆ ಕುಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು]

ಕುಶಲವ—[ಇಚ್ಛೆಯಿಲ್ಲದಿರುವುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಾ] ರಾಜನೆ ! ಸಾಕು ತಮ್ಮ ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯದಿಂದ ನಾವು ಸಂತುಷ್ಟರಾದೆವು.

ರಾಮ—ಬಹಳವಾಗಿ ಸಂಕೋಚವಡುವಿರಲ್ಲಾ !

ವಯಸ್ಸಿನ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪಾಲನೆಮಾಡುವುದು ಗುಣನಿಧಿಗಳಿಗೂ ತಕ್ಕದ್ದೇ ಸರಿ. ತೀತಕಿರಣನು ಬಾಲಭಾವಯುಕ್ತನಾಗಿದ್ದರೂ, ಪಶುಪತಿಯ ಒಟುಜೊಬ್ಬದಲ್ಲಿ ಕೇತಕೀಕುಸುಮಭ್ರಾಂತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದಿಲ್ಲವೇ ?

|| ೮೮ ||

[ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾ ಕಂಚಿಯೊಡಗೂಡಿ ಅವರನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತಾ ಮರಳಿ ಅಲಿಂಗಿಸುವನು. ಬಳಿಕ ವಿಡೂಷಕನನ್ನು ನೋಡಿ] ಸೀತೆಯನ್ನು ದೇಶದಿಂದ ಹೊರಡಿಸಿ ಎಷ್ಟು ವರ್ಷಗಳಾಗಿಹೋದುವೆಂದು ನಿನಗೆ ಜ್ಞಾಪಕವಿದೆಯೇ ? .

ಎ.—[ಯೋಚಿಸಿ] ಈ ನಿರ್ಭಾಗ್ಯನಿಗೆ ಜ್ಞಾಪಕವಿದೆ. [ಎಂದು ಕೆಲವು ಬೆರಳುಗಳನ್ನೂ ಸಾಲದುದಕ್ಕೆ ಕಾಲಿನ ಮೂರು ಬೆರಳನ್ನೂ ಎಣಿಸಿ ತೋರಿಸಿ] ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಲೆಕ್ಕ ಮಾಡಿದುದರಿಂದೇನು ? ನಿನ್ನನ್ನು ಅಗಲಿ ಸೀತೆಯು ಹೊರಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟುದು ಮೊದಲು, ಇಂದಿಗೆ, ಹತ್ತುವರ್ಷಗಳಾದುವೆಂದು ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಹೇಳುವೆನು.

ರಾ.—[ಕುಮಾರರನ್ನು ಚಿನ್ನಾಗಿ ನೋಡಿ] ಗರ್ಭವೂ ಸುಖಪ್ರಸವವಾಗಿ ಇದುವರೆಗೂ ಯಾರಾದರೂ ಸಂರಕ್ಷಿಸಿದ್ದರೆ, ಈ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅದೂ ಇಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಆಗುತ್ತಿದ್ದಿತು.

ಎ.—ಅಯ್ಯೋ ! ತಿಳಿಯದೆಯೇ ಅಗಲಿದ ಮಕ್ಕಳ ಸಮಾಚಾರವನ್ನು ಕೇಳಿ ನಿರ್ಭಾಗ್ಯನಾದ ನಾನು ಮಂಕನಾದೆನಲ್ಲಾ ! [ಎಂದೂ ಅಳುವನು]

ರಾ.—ಈ ತಾಪಸಕುಮಾರರನ್ನು ಕಂಡು ನಾಳೂ ಸಹಿಸಲಸಾಧ್ಯವಾದ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಬಗೆಯಾದ ಯಾತನೆಗೆ ಗುರಿಯಾಗಿರುವೆನು.

ಪ್ರವಾಸಿಯು ಯಾವಯಾವ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಮಗನನ್ನು ಉತ್ತೇಕ್ಷಿಸುವನೋ, ಅಂತಂತಹ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಕುಮಾರನನ್ನು ತಿಳಿದು ಮರುಕಗೊಂಡು ಕರಗಿಹೋಗುವನು.

|| ೮೯ ||

[ಎಂದು ಹೇಳಿ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಅಳುವನು]

ಎ.—[ಸಂಭ್ರಮದೊಂದಿಗೆ] ಅಯ್ಯೋ ! ಅಯ್ಯೋ !! ಬಿಡು. ಬಿಡು. ಹಾವು ! ಬಿಡು. ತಾಪಸಕುಮಾರನು ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಬದುಕಿರಲಿ ! ಸಿಂಹಾಸನದಿಂದ ಕೆಳಕ್ಕೆ ಇಳಿಯಲಿ.

ದೂ.—[ಗಾಬರಿಯಿಂದ ಕುಮಾರನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು] ಮಿತ್ರನೆ ! ಏನಿಡು ? ರಘುವಂಶದವನಲ್ಲದ ಯಾವನಾದರೊಬ್ಬನು ಈ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನು ಏರಿದನಾದರೆ

ಅವನ ತಲೆಯು ನೂರಾರು ಜೂರಾಗಿ ಒಡೆದುಹೋಗುವುದು, ಎಂದು ಸಾಕೇತ ನಿವಾಸಿಗಳಾದ ಮುದುಕರ ಬಾಯಿಯಿಂದ ಕೇಳಿರುವೆನು

ರಾ — [ಚಿಂತೆಯಿಂದಲೂ ಗಾಬರಿಯಿಂದಲೂ] ಬೇಗನೆ ಇಳಿಯಿರಿ.

[ಕುಶಲವಂಚುರೂ ಕೆಳಕ್ಕೆ ಇಳಿದು ನೆಲದಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವನು]

ರಾ — [ಕುಶಲವರನ್ನು ಕುಂಟು] ನೀವಿಬ್ಬರೂ ಸೌಖ್ಯವಾಗುವಿರಾಷ್ಟೆ ? ನಿಮ್ಮ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದೊಂದು ವಿಕಾರವೂ ಇಲ್ಲದಿರುವುದೇ ?

ಇಬ್ಬರೂ — ತಿಯ್ಯಾ ! ನಾವು ಸುಖವಾಗಿಯೇ ಇರುವೆವು. ನಮ್ಮ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಏನೊಂದು ವ್ಯತಾಸವೂ ಇಲ್ಲ.

ಎ — ಆಹಾ ! ಆಶ್ಚರ್ಯವು ! ಆಶ್ಚರ್ಯವು ! ಈ ರೀತಿ ಕುಂದಿಲ್ಲದೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ಇರುವರಲ್ಲ !

ರಾ — ಇದೇನೂ ಆಶ್ಚರ್ಯವಲ್ಲ ! [ಎಂದು ಕುಮಾರರನ್ನು ತೋರಿಸಿ ವಿಷಾಸಕನನ್ನು ಕುಂಟು] ತಪಶ್ಚರೀರಗಳು ಶುಭಪರಂಪರೆಗಳ ಸಲುವಾಗಿಯೇ ಸ್ವೀಕೃತಗಳಾದುವು. ನೋಡು.

ವಜ್ರಾಯುಧದ ಮೊನೆಗಳಂತೆ ಹರಿತವಾಗಿ ಮೊನೆಯುಳ್ಳ, ದೇವೇಂದ್ರನ ಬಾಣಗಳು ಕೂಡ, ತಪಸ್ಸಿದ್ದರ ದೇಹಗಳಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಲಾರದೆ ಹಿಂಜರಿಯುವುವು. || ೯೦ ||

[ಎಂದು ಅವಕಾಶರನ್ನು ಕುಂಟು] ಇದೇತಕ್ಕೆ ? ನೀವು ಬರಿಯ ನೆಲದಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿರುವಿರಿ ?

ಇಬ್ಬರೂ — ಮಹಾರಾಜನೆ ! ಇದು ನಾವು ಮೊದಲೇ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದ್ದ ವಿಷಯವು

ರಾಮ — ಓಹೋ ! ಹಾಗೆಯೇ ?

ಎ — ಎಲೈ ರಾಜನೆ ! ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಅತಿಥಿಗಳಷ್ಟೆ ! ಅದರಿಂದ ಕಥಾಸಲ್ಲಾಪಗಳ ಮೂಲಕ ಅತಿಥಿಸತ್ಕಾರವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸು.

ರಾ — [ಕುಶಲವರನ್ನು ಕುಂಟು] ನಿಮ್ಮ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಕಂಡು ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಮನಸೋತು ಪ್ರಶ್ನೆಮಾಡುವೆನು. ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಜನ್ಮ ದೀಕ್ಷೆಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತಗಳಾದ ವರ್ಣಾಶ್ರಮಗಳು ಯಾವುವು ?

ಕು — [ಅವನಿಗೆ ಸನ್ನಿವಾಡುವನು]

ಲ — ಎರಡನೆಯ ವರ್ಣವು. ಮೊದಲನೆಯ ಆಶ್ರಮವು.

ರಾ—[ಸ್ತುತಂ] ಇವರು ಅಗ್ರಜನ್ಮರಲ್ಲ. ಇವರು ನಮಸ್ಕರಿಸಿದುದೂ, ನನಗಿಂತಲೂ ಕೀಳಾದ ಪೀಠವನ್ನು ಪಂಗ್ರಹಿಸಿರುವುದೂ ದೊಡ್ಡತಪ್ಪಲ್ಲ. [ಪ್ರಕಾಶಂ] ಹಾಗಾದರೆ ಕ್ಷತ್ರಿಯಕುಲಪಿತಾಮಹರೆನಿಸಿದ ಸೂರ್ಯಚಂದ್ರರಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ವಂಶದ ಮೂಲವುರುಷನು ಯಾರಾಗಬಹುದು ?

ಲವ—ಭಗವಂತನಾದ ಸಹಸ್ರಕಿರಣನು.

ರಾಮ—ಓಹೋ! ನಮ್ಮ ವಂಶೀಯರೇ ಆಗಿರುವಿರಿ !

ಎ—ಇದೇನು ? ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರದೂ ಒಂದೇ ಪ್ರತ್ಯುತ್ಪರವೇ ?

ರಾಮ—ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರಿಗೂ ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ಸಂಬಂಧವಿರುವುದೇ ?

ಲವ—ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಒಡಹುಟ್ಟಿದ ಅಣ್ಣತಮ್ಮಂದಿರು.

ರಾಮ—ಸನ್ನಿವೇಶವು ಇದನ್ನು ಸಂವಾದಮಾಡುತ್ತಿರುವುದು. ಆದರೆ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿದ್ದಂತೆ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ !

ಲವ—ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಅವಳಿಮಕ್ಕಳು.

ರಾಮ—ಇದೀಗ ಯುಕ್ತವಾದುದು. ಹಾಗಾದರೆ ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯವನಾರು ? ಹೆಸರೇನು ?

ಲವ—[ಅಂಜಲಿಯನ್ನು ಧರಿಸಿ] ಆರ್ಯನ ಚರಣಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಹೆಸರನ್ನು "ಲವ" ಎಂದು ಅರಿಕೆಮಾಡುವೆನು. [ಎಂದು ಹೇಳಿ ಕುಶನನ್ನು ತೋರಿಸಿ] ಆರ್ಯನು ಗುರುಚರಣವಂದನೆಯಲ್ಲಿ —[ಮುಂದೆ ಮಾತನಾಡುವುದಕ್ಕೆ ತೋರಿದ ಸುಮ್ಮನಾಗುವನು]

ಕುಶ—ನಾನೂ "ಕುಶ" ನೆಂದು ನನ್ನ ಹೆಸರನ್ನು ಬಿನ್ನವಿಸಿಕೊಳ್ಳುವೆನು.

ರಾಮ—ಆಹಾ ! ಇವರ ನಡವಳಿಯು ಎಷ್ಟೊಂದು ಗಂಭೀರವಾಗಿಯೂ ಮನೋಹರವಾಗಿಯೂ ಇರುವುದು !

ಎ—ಹೆಸರುಗಳೇನೋ ತಿಳಿದುವು. ಹಿರಿಯನು ಯಾರೆಂದು ಮಾತ್ರ ಉತ್ತರ ದೊರೆಯಲಿಲ್ಲ.

ರಾ—ಅಂಜಲಿ ನಿರ್ದೇಶದಿಂದಲೂ, ಹೆಸರು ಹಿಡಿದು ಬಾಯಿಯಿಂದ ಹೇಳದಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಕುಶನೇ ಹಿರಿಯವನೆಂಬುದು ಉತ್ತರವಲ್ಲವೆ ?

ಎ—ಈಗ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಯಿತು.

ರಾ—ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಗುರುವಿನ ಹೆಸರಾವುದು ?

ಲವ—ಭಗವಂತನಾದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು.

ರಾ—ಯಾವ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ?

ಲವ—ಉಪನಯನದಿಂದಲೂ, ಎದ್ದೊಪದೇಶದಿಂದಲೂ,

ರಾಮ—ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರ ತರೀರಕ್ಕೆ ಕಾರಣಭೂತನಾದ ಜನಕನಾರೊಂದು ನಾನು ತಿಳಿಯಲಿಚ್ಛಿಸುವೆನು.

ಲವ—ಆತನ ಹೆಸರನ್ನು ನಾವು ಅರಿಯೆವು; ಈ ತಪೋವನದಲ್ಲಿ ಯಾ ಲೊಬ್ಬರೂ ಆತನ ನಾಮಧೇಯವನ್ನು ಬಾಯಾರ ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ.

ರಾ—ಆಹಾ ! ಎಷ್ಟೊಂದು ಮಹಿಮೆಯು !

ಕುಶ—ಆತನ ಹೆಸರನ್ನು ನಾನು ಬಲ್ಲೆನು.

ರಾ—ಹೇಳೋಣವಾಗಲಿ.

ಕುಶ—ನಿರನುಕ್ರೋಶ' ನೆಂದು—

ರಾ—[ವಿದೂಷಕನೊಡನೆ] ಹೆಸರು ಅವೂರ್ವವಾದುದಲ್ಲವೇ !

ಎ—[ಸ್ವಲ್ಪಯೋಚಿಸಿ ಸ್ವಗತಂ] ಈರೀತಿ ಕೇಳಿ ನೋಡುವೆನು. [ಪ್ರಕಾಶಂ] ನಿರನುಕ್ರೋಶನೆಂದು ಹೇಳುವವರು ಯಾರು ?

ಕುಶ—ಜನನಿಯು.

ವಿದೂ—ಎನು ? ಸಿಟ್ಟೀರಿದಾಗ ಈರೀತಿ ಹೇಳುವಳೋ, ಇವೇ ಸಹಜ ವಾಗಿಯೇ ಹೀಗೆಂದು ಹೇಳುವಳೋ ?

ಕುಶ—ನಾವು ಬಾಲಭಾವಸಹಜವಾದ ತುಂಟತನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, “ನಿರನುಕ್ರೋಶನ ವೃತ್ತರೇ ! ತುಂಟತನ ಮಾಡಬೇಡಿ” ಎಂದು—ಆಗ ದೂಷಿಸುವಳು

ಎ—[ಮರೆಯಾಗಿ ರಾಮನೊಂದಿಗೆ] ಇವರ ತಂದೆಯ ಹೆಸರು ನಿರನುಕ್ರೋಶ ನೆಂದು ವ್ಯಕ್ತವಾಯಿತು. ಹಾಗಾದರೆ ಇವರ ಜನನಿಯು ಆತನಿಂದ ಅವಮಾನ ತೆಯಾಗಿ ಪ್ರವಾಸವನ್ನನುಭವಿಸುತ್ತಾ ಆತನಮೇಲೆ ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ನಡೆ ಯಿಸಲಾಗದೆ, ಈ ಮಾತಿನಿಂದ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಗದರಿಸುವಳೆಂದು ತೋರುವುದು.

ರಾ—[ಸ್ವಗತಂ] ಕೌಶಿಕನು ಜಿನವಾಗಿ ಊಹಿಸಿದನು. [ಎಂದು ನಟ್ಟುಸಿರು ಬಟ್ಟು] ಈರೀತಿಯಾದ ನನ್ನ ಬಾಳು ವ್ಯರ್ಥವು. ಆ ತಪಸ್ವಿನಿಯು ನನ್ನ ಅಪರಾಧದ ಸಲುವಾಗಿ ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕ್ರೋಧಗರ್ಭಿತವಾದ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಗದರಿಸುವಳು. [ಎಂದು ಕಂಬನಿಯೊಡನೆ ಕುಶಲವಾಕ್ಯ ನೋಡಿ] ಆ ನಿರನುಕ್ರೋಶನು ನಿಮ್ಮ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವನೆ ?

ಲವ—ಸನ್ನಿಹಿತನಾಗಿಲ್ಲ.

ರಾ—[ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ] ಆತನ ಸನಾಚಾರವಾದರೂ ಕೇಳಿಬರುವುದೆ ?

ಲ—[ಕುಶನ ಮೋರೆಯನ್ನು ನೋಡುವನು]

ಕುಶ—ಆತನ ಅಡಿದಾವರೆಗಳನ್ನು ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಇದುವರೆಗೂ ನಮಸ್ಕರಿಸಲಿಲ್ಲ. ಜನನಿಯು ಏಕವೇಣೀಧಾರಿನಿಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಆತನು ಜೀವದಿಂದಿರುವುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುವಳು.

ರಾಮ—ಇದುವರೆಗೆ ಎಂದಿಗಾದರೂ ನೀವು ಆತನಿಂದ ಲಾಲನೆಯನ್ನು ಪಡೆದಿರುವಿರಾ ?

ಕುಶ—ಅದೂ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ.

ರಾಮ—ಈ ಪ್ರವಾಸವು ಅತಿರೀಘವಾಗಿಯೂ ಭಯಂಕರವಾಗಿಯೂ ಇರುವುದು. ಇಷ್ಟುಕಾಲವಾದರೂ ನೀವು ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ನೋಡದಿರುವಿರಲ್ಲಾ ! [ಎಂದು ವಿದೂಷಕನನ್ನು ಕುರಿತು ಜನಾಸ್ತಿಕಂ] ನನಗೆ ಕುತೂಹಲವು ಅಧಿಕವಾಗಿರುವ ಕಾರಣ, ಇವರ ಜನನಿಯ ಹೆಸರನ್ನು ತಿಳಿಯಲಪೇಕ್ಷೆ ಸುವೆನು. ಸ್ತ್ರೀವಿಷಯಕವಾಗಿ, ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ತಪೋವನದಲ್ಲಿ, ನಾನು ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡುವುದು ತರವಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಈಗ ಉಪಾಯವಾವುದು ?

ಲ—[ಜನಾಸ್ತಿಕಂ] ಬ್ರಾಹ್ಮಣಜಾತಿಯ ಮಹತ್ತ್ವವು ಅಪ್ರತಿಹತವಾದುದು. ಆದುದರಿಂದ ನಾನೇ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡ ವೆನು. [ಪ್ರಕಾಶಂ] ಅಯ್ಯಾ ! ನಿಮ್ಮ ಜನನಿಯ ಹೆಸರೇನು ?

ಲವ—ಆಕೆಗೆ ಎರಡು ಹೆಸರುಗಳು.

ಲ—ಅದು ಹೇಗೆ ?

ಲವ—ತಪೋವನವಾಸಿಗಳೆಲ್ಲರೂ “ವೇದಿ” ಯೆಂದು ಕರೆವತು ಭಗವಂತನಾದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯಾದರೋ “ ವಧೂ ” ಎಂದು ವ್ಯವಹರಿಸುವನು.

ರಾಮ—ವಾಲ್ಮೀಕಿಯುನಿಯ ಬಾಯಿಯಿಂದ ಹೊರಡುವ “ ವಧೂ ” ತಬ್ಬವು ಯಾವ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಕುಲವನ್ನು ವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸುವುದು ?

ಲ—ಕ್ಷತ್ರಿಯಕುಲವು ಲೋಕಜಿಲ್ಲಾ ಹರಡಿರುವ ಕಾರಣ ಇಂತಹ ಕ್ಷತ್ರಿಯಕುಲವೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ರಾಮ—ಮತ್ತೆ—ಪ್ರಿಯವಯಸ್ಕ ! ಇತ್ತ, ಒಂದು ನಿಮಿಷ.

ಎ—[ಸಮೀಪಿಸಿ] ಆಜ್ಞಾಪಿಸೋಣವಾಗಲಿ !

ರಾಮ—[ಜನಾಂತಿಕಂ] ಈ ಕುಮಾರರ ಮತ್ತು ನಮ್ಮ ಕುಟುಂಬದ ಸಮಾಚಾರವು ಸಕಲ ವಿಧದಲ್ಲಿಯೂ ಸಮಾಸವಾಗಿರುವೆಯಲ್ಲವೆ ?

ಎ—ಅದು ಹೇಗೆ ?

ರಾಮ—ನೋಡು. ಈ ಹುಡುಗರಿಗೂ ಸೀತೆಯ ಗರ್ಭಕ್ಕೂ ವಯಸ್ಸು ಒಂದೇ ಸಮವಾಗಿರುವುದು ; ಇವರೂ ಕ್ಷತ್ರಿಯರೇ ಆಗಿರುವರು ; ಮತ್ತು ಸೂರ್ಯವಂಶದವರು ; ಹುಟ್ಟುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮುಂಚಿತವಾಗಿಯೇ ಪ್ರವಾಸಕ್ಕೆ ಈಡಾಗಿರುವರು ; ರಾಜಾಸನವನ್ನು ಎರಿದರೂ ಯಾವ ವಿಕಾರವೂ ಇಲ್ಲವಿರುವರು : ಇವರ ಜನಕನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಕ್ರೂರತನವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ “ ನಿರನು ಕ್ರೋತ ” ಶಬ್ದವು ರೂಢಿಗೆ ಬಂದಿರುವುದು ; ಜನನಿಗೆ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ “ ದೇವಿ ” ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿರುವುದು. ಯಾವ ಬಗೆಯಿಂದ ನೋಡಿದರೂ, ಹೋಲಿಕೆಯು ಒಪ್ಪವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಮಂದ ಭಾಗ್ಯನಾದ ನಾನು ವ್ಯಾಕುಲನಾಗಿರುವೆನು. [ಎಂದು ಹಿಂತಿರುವನು]

ಎ—ಏನು ? ಈ ಬಾಲಕರು ಸೀತಾಗರ್ಭಸಂಭೂತರೆಂದು ನಿನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೆ ?

ರಾಮ—ಅಲ್ಲ. ಹಾಗಲ್ಲ. ತಪೋವನದಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುವ ಜನರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಹೇಗೆ ಆರೋಪಿಸಬಹುದು ? ಆದರೆ—

ಈ ಬಾಲಕಯುಗ್ಮವು ವಯಸ್ಸಿನಿಂದಲೂ ವಂಶದಿಂದಲೂ, ಉನ್ನತವಾದ ಶ್ಯಾಮಲದೇಹದಿಂದಲೂ, ಈ ಬಗೆಯ ಕ್ಷುಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಗಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೂ, ಆ ಮಿಥಿಲರಾಜನಂದಿಸಿಗೆ ಪ್ರಸವಸಮಯವಾಗಿವುದರಿಂದಲೂ ನನ್ನ ಅಂತರಂಗವು ಕಳವಳಗೊಂಡಿರುವುದು. || ೯೧ ||

[ಹಿಂತೋಕವೀಡಿತನಾಗುವನು]

[ತರೆಯಲ್ಲಿ]

ಎಲೈ ! ಎಲೈ ! ಇಕ್ಕಾಪ್ಪ ಕುಕುಲಕುಮಾರರನಿಸಿದ ಪೂಜ್ಯರಾದ ಕುಕುಲನರಲ್ಲಿ ಹತ್ತಿರವಿರತಕ್ಕವರು ಯಾರು ?

ಇಬ್ಬರೂ—[ಕಿವಿಗೊಟ್ಟು ಕೇಳಿ] ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಸನ್ನಿಧಾನದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವೆವು.

[ಮರಳಿ ತರೆಯಲ್ಲಿ]

ಅದೇಕೆ ಇಷ್ಟು ಹೊತ್ತಾದರೂ ನಿಮ್ಮ ನಿಯೋಗವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಉದಾಸೀನರಾಗಿರುವಿರಿ ?

ನಾಲ್ಕೇಕಿವಿರಚಿಸುವುದು ಮಹಾರಥಿಕನೆನಿಸಿದ ಪುರಾಣಪುರುಷನ ಕಥೆಯನ್ನು ರಾಘವನ ಶ್ರೋತ್ರನಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಆತಿಥಿಯನ್ನಾಗಿಸಿರಿ. ಮಾಧ್ಯಂದಿನ ಸವನವೇಳೆಯನ್ನು ವಿಚಾರಕೂಡದು. || ೯೨ ||

ಇಬ್ಬರೂ—ಅರಸನೆ! ಉಪಾಧ್ಯಾಯದೂತನು ನಮ್ಮನ್ನು ತ್ವರೆಗೊಳಿಸುತ್ತಿರುವನು.

ರಾ—ವಿಶೇಷವಾದ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಒದಗಿಸುವ, ಮುನಿನಿಯೋಗವು ನನಗೂ ಸಂಭಾವನೀಯವೇ ಸರಿ.

ನೀವಿಬ್ಬರೂ ಗಾಯಕರು; ಕವಿಯಾದರೆ ತಪೋನಿಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಪುರಾತನನು; ನಜನಸಂದರ್ಭವಾದರೋ ಹೊಸತಾಗಿ ಭೂಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಾರಗೊಂಡಿರುವುದು; ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಕಮಲಸಾಧನ ಶ್ಲಾಘ್ಯವಾದ ಚರಿತೆಯು; ಇಷ್ಟೊಂದು ಪುಕರವು ಶ್ರೋತ್ರಜವನನ್ನು ಪಾವನಗೊಳಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ || ೯೩ ||

[ವಿಷೂಷಕನನ್ನು ಕುರಿತು] ವಸುಧೆ! ಮಾನವಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಸರಸ್ವತಿಯ ಅವತಾರವು ಅಪೂರ್ವವಾದುದು. ಅದರಿಂದ ನಾನು ಮಿತ್ರವರ್ಗಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಕೇಳಲಿಚ್ಛಿಸುವೆನು. ಸುಭಾಷದರನ್ನೆಲ್ಲಾ ಬರಮಾಡು. ನಮ್ಮ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಸಾಮಿತ್ರಿಯನ್ನು ಕಳುಹಿಸು. ಬಹಳಕಾಲ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದುದರಿಂದ ಒಂಟಾದ ಇವರ ಆಯಾಸವನ್ನು (ಸ್ವಪ್ನ) ಸುತ್ತಾಡುವುದರಿಂದ ನಾನು ಹೋಗಲಾಡಿಸುವೆನು [ಎಂದೆಲ್ಲರೂ ತೆರಳುವರು]

ಇಂತಿದು ಐದನೆಯ ಅಂಕವು.

ಆರನೆಯ ಅಂಕವು.

[ಬಳಿಕ ಕಂಚುತಿಯು ಪ್ರವೇಶಿಸುವನು]

ಕಂ—ಕೌಶಿಕನ ಮಾತಿನಂತೆ ಅರಸನ ಅಜ್ಜಿಯನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿದ ನಾನು ಇಲ್ಲಿರುವ ಸ್ವಾಮಿಯನ್ನು ನೋಡುವೆನು. [ನೋಡಿ] ಓಹೊ! ಸ್ವಾಮಿಯು ಬಂದೇ ಬಂದನು.

ಮೂರು ವೇದಗಳಿಂದ ಪಂಚೈತನವಾದ ಅಶ್ವಮೇಧಾಧ್ಯರದಂತೆ, ಮಹಾ
ತೀಲರಿಸಿಸಿದ ಮೂವರೊಡನೆ ಇತ್ತಲೇ ಬರುತ್ತಿರುವನು || ೯೪ ||

[ಬಳಿಕ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರೂ, ಓಂಮಂತ್ರದ ಲವಕುಶರೂ ಪ್ರವೇಶಿಸುವರು]

[ಎಲ್ಲರೂ ಗುಟ್ಟಲೂ ಬರತೊಡಗುವರು]

ಕಂ—[ಸೋಮ] ಆರೈಗೆ ಮಂಗಳವಾಗಲಿ ! ಇದು ಆಸ್ಥಾನಮಂಟಪ
ವು ಇದು ಪೀಠವು ! [ಎಲ್ಲರೂ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವರು]

ಕಂ—ಸ್ವಾಮಿಯು ಇತ್ತ ಅವಧರಿಸಬೇಕು. ರಘುವಂತದವರೂ, ಪೌರ
ಜಾತನವರೂ ಸ್ವಾಮಿಯನ್ನು ಗೌರವಿಸುತ್ತಿರುವರು

ರಾ—[ಸೋಮ] ನಮ್ಮ ಹತ್ತಿರ ಯವನಿಕೆಯಿಂದ ತಿರೋಹಿತವಾಗಿರು
ವುದಾವುದು ?

ಕಂ—ಇವರು ಮಹಾರಾಜನ ಮೂವರು ಮಹಾದೇವಿಯರಿಸಿಸಿದ
ಕೌಸಲ್ಯೆ ವೊದಲಾದವರು. ಇದು ಭರತಶತ್ರುಘ್ನಲಕ್ಷ್ಮಣರವಧೂತ್ರಯವು.

|| ೯೫ ||

ಲಕ್ಷ್ಮಣ —[ಕಂಚುಕಿಯನ್ನು ಕುಳಿಸು] ಆರೈ ! ವೈದೇಹಿಯನ್ನೂ ದೇವಿಯ
ರೊಡನೆ ಎಣಿಸಬೇಕು ಸೊಸೆಯರೊಡನೆ ಅಲ್ಲ.

ರಾ—[ನಿಟ್ಟುಗುರುಬಿಟ್ಟು] ಕಂಚುಕಿಯೆ ! ಹೊರತು ನಿನ್ನ ಸಾಫನ
ದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲು.

ಕಂ—ಅಪ್ಪಣೆ [ಎಂಜು ತರಲುಮನು]

ರಾ—ಆರೈ ! ಪ್ರಸಂಪಿಸೋಣವಾಗಲಿ !

ಕುಶಲವರು—ತರುವಾಯ ಭೂವಾಂಕನು ಕೌಸಲ್ಯೆ, ಸುಮಧ್ಯಮೆಯೆನಿ
ಸಿದ ಕೈಕೆ, ಸುಮಿತ್ರೆಯೆಂಬ ಮೂವರು ಧರ್ಮಪತ್ನಿಯರನ್ನು ಮದುವೆ
ಯಾದನು.

|| ೯೬ ||

ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣರು—[ಹರ್ಷದಿಂದ] ಕವಿಯು ತಂದೆಯನ್ನೇ ಕಥಾನಾ
ಯಕನನ್ನಾಗಿ ಕಲ್ಪಿಸಿರುವನು. [ಎಂಜು ಇಲ್ಲರೂ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಹೀತದಿಂದ ಇಳಿಯುವರು]

ಕು. ಲ—ಕೌಸಲ್ಯೆಯು ರಾಮನನ್ನು ಪಡೆದಳು.

ಲಕ್ಷ್ಮಣ—[ನಮಸ್ಕರಿಸುವನು]

ಕು. ಲ—ಬಳಿಕ ಕೈಕೆಯು ಭರತನನ್ನೂ ಸುಮಿತ್ರೆಯು ಶತ್ರುಘ್ನ
ಲಕ್ಷ್ಮಣರೆಂಬ ಯಮಕಥನನ್ನೂ ಪಡೆದಳು. || ೯೭ ||

ರಾ—[ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಅಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವನು]

ಕು. ಲ—ಬಳಿಕ ರಾಮನು ಸೀತೆಯನ್ನೂ, ಸೌಮಿತ್ರಿಯು ಊರ್ಮಿಕೆಯನ್ನೂ ಹಾಗೆಯೇ ಭರತಶತ್ರುಘ್ನರು ಕುಶಘಟನ ಇಬ್ಬರೂ ಮಕ್ಕಳನ್ನೂ ಕೈಹಿಡಿದರು. || ೯೮ ||

ಬಾಲೈಯವನಗಳ ನಡುವೆ ಇರುವ ಅರಸುಮಕ್ಕಳು ನೂತನೋತ್ಕಂಠಿಯಿಂದ ತಮ್ಮತಮ್ಮ ಕಲಕ್ರದಲ್ಲಿ ಸೌಖ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದರು. || ೯೯ ||

ಲಕ್ಷ್ಮಣ—ರಮಣೀಯವಾಗಿರುವುದು.

ರಾ—ಕಾಲಹರಣವು ಸಾಕು. ಗಾನವು ನಡೆಯಲಿ.

ತಾತನು ಮುಪ್ಪಿಸಿಂದ ಪಲಿತನಾಗಿದ್ದನು; ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಕಾಕಪಕ್ಷಿ ಧಾಂಗಳು ಈಗಿರುವ ಸಾಕೇತೋದ್ಯಾನವಾದವಗಳು ಆಗ ಮೋಣಕಾಲಿನಷ್ಟು ಎತ್ತರವಾಗಿದ್ದುವು. || ೧೦೦ ||

ಕು. ಲ—ಒಳಿಕ ರಾಮನು ಅಭಿಷೇಕಸಂಭಾರವು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತಿರಲು ಭರತನು ಸೋದರವನವನನ್ನು ನೋಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಮಾತಾಮಹನ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಹೋಗಿರಲು || ೧೦೧ ||

ರಾ—[ಶೃಗಲಂ] ಮಧ್ಯಮಜನನಿಯನ್ನು ನಿಂದಿಸುವರೆಂಬುದು ಮಕ್ಕವು. [ಶೃಕಾಶಂ] ಆ ಸುವಾಚಾರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಸೀತಾಪಹರಣದಿಂದ ಮೊದಲು ಮಾಡಿ ಗಾನಮಾಡೋಣವಾಗಲಿ.

ಕು. ಲ—ಕೆಲವುಕಾಲದಮೇಲೆ ತೂರ್ಪಣಖಿಯ ಮುಖದಿಂದ ರೂಪ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಕೇಳಿ, ದಶಾನನನು ಸೀತೆಯ ದೇಹವನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿದನು; (ಆಕೆಯು) ಚಾರಿತ್ರವನ್ನಲ್ಲ. || ೧೦೨ ||

ಲಕ್ಷ್ಮಣ—[ರಾಮನನ್ನು ನೋಡುವನು]

ಕು. ಲ—ಬಳಿಕ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಸೇತುವೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿ, ರಣಮುಖದಲ್ಲಿ ರಾವಣನನ್ನು ಕೊಂದು, ಸೀತೆಯನ್ನು ಪರಿಗ್ರಹಿಸಿ, ರಾಮನೂ ಅಯೋಧ್ಯೆಗೆ ತಿರುಗಿ ಬಂದನು. || ೧೦೩ ||

ರಾ—ಆಹಾ! ಎಷ್ಟು ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿರುವುದು!

ಕು. ಲ—ಬಳಿಕ ಪ್ರಾಪ್ತರಾಜ್ಯನಾದ ರಾಮನು ಜನಾಪವಾದದಿಂದ ಹೋದಿತನಾಗಿ, ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಕರೆದು 'ಸೀತೆಯನ್ನು ನಿರ್ವಾಸಮಾಡಿಸು, ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. || ೧೦೪ ||

ಬಾಷ್ಪಪೂರ್ಣಮುಖಿಯೂ, ಅನಾಥಿಯೂ, ಶೋಕವಿಕ್ಲಬೆಯೂ ಎನಿಸಿ,
ಪವಿತ್ರವಾದ ರಾಘವಸಂತತಿಯನ್ನು ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿದ್ದು || ೧೦೫ ||

ಸೀತೆಯನ್ನು ಜನಸಂತಾರಶೂನ್ಯವೆನಿಸಿ, ಘಾತುಕಮೃಗಗಳಿಂದ ನಿರ್ದಿ
ವಾದ ಘೋರಾಂಗಣದಲ್ಲಿ ಪರಿತ ಬಿಸಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನೂ ಹಿಂದಿರುಗಿದನು || ೧೦೬ ||

ಲಕ್ಷ್ಮಣ — ಆಯ್ಯೋ! ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಅವಕೀರ್ತಿಭಾಜನನು!

ರಾ — ನಿನ್ನ ಅಪರಾಧವಾದರೂ ಯಾವುದು? ಇವುಗಳನ್ನು ರಾಮನ
ಪರಾಕ್ರಮಗಳೆಂದು ಗ್ರಹಿಸುವರಲ್ಲವೆ? ಆಮೇಲೆ?

ಕ. ಲ — ಇಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೇ ಗೀತವು.

ರಾ — [ಉದ್ವೇಗದಿಂದ] ಸೌಮಿತ್ರಿಯೇ! ಎಂತಹ ಕಷ್ಟವು ಬಂದಿತು?

ರಾ. ಲಕ್ಷ್ಮಣ — ಆಮೇಲೆ ನಿರಾಶೆಯಿಂದ ಜನಕನು ದಿಸಿಯು ಪಾಣತತ್ಯಾಗ
ಮಾಡಿದಳು; ಅಪ್ರಿಯವನ್ನು ಹೇಳುವುದರಲ್ಲಿ ಭೀತಿಗೊಂಡ ಕವಿಯು ಕಥ
ೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಮುಗಿಸಿರುವನು || ೧೦೭ ||

ಕು — [ಮರೆಯಾಗಿ] ಈ ವ.ಪಾ.ಮಹಿಮಂಜ್ವರೂ ಸೀತಾವೃತ್ತಾಂತದಲ್ಲಿ
ಅಶ್ಯಂತವಿಷ್ಣುರಾಗಿರ.ವರು. ಅದರಿಂದ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡುವೆನು. [ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು
ಕುಂಟು] ತಾವಿಬ್ಬರೂ ರಾಮನಾದ ಣಕಥಾನಾಂಯಕರೆನಿಸಿದ ರಾಮಲಕ್ಷ್ಮಣ
ರೇನು?

ಲಕ್ಷ್ಮಣ — ಕ್ಲೇಶಭಾಗಿಗಳಾದ ಅವರೇನು.

ಕುತ — ಏನು? ಸೀತೆಯನ್ನು ಕರೆದುಯ್ಯುವನು ನೀನೋ?

ಲಕ್ಷ್ಮಣ — [ನಾಚಿಕೆಯಿಂದ] ಮಂದಭಾಗ್ಯನಾದ ನಾನೇ.

ಕುತ — ಸೀತೆಯು ರಾಮನ ಧರ್ಮಪತ್ನಿಯೇನು?

ಲಕ್ಷ್ಮಣ — ಮತ್ತೇನು?

ಕುತ — ಆಮೇಲೆ ಸೀತೆಯ ಸವನಾ ಚಾರವಾಗಲಿ, ಇಲ್ಲವೇ ಗರ್ಭದ ಸುದ್ದಿ
ಯಾಗಲಿ ತಿಳಿಯಬಂದಿತೇ?

ಲಕ್ಷ್ಮಣ — ನಿಮ್ಮ ಗೀತದಿಂದ ತಿಳಿಯಿತು.

ರಾ — ಇನ್ನೂ ಯಾವ ಬಸಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸುವೆನಿ? [ಚಿಂತಿಸಿ] ಈರೀತಿ
ಕೇಳಿ ನೋಡುವೆನು. ಆದ್ಯರೇ! ನಿಮಗೆ ಒಂದು ವದೇ ಇಷ್ಟೋ? ಅಥವಾ ಸಂದ
ರ್ಭವೇ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಸಂಕುತೋಗುವುದು?

ಕುಶ—ನಾನು ಅರಿಯುವೆ.

ರಾ—ಕಣ್ವನನ್ನು ಕೇಳಿ ನೋಡಬೇಕು. ಸೌಮಿತ್ರಿ ಕಣ್ವನನ್ನು ಬರ ಹೇಳು.

ಲಕ್ಷ್ಮಿ—[ಹೊರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಕಣ್ವನೊಂದಿಗೆ ಮರಳಿ ಪ್ರವೇಶಿಸುವನು]

ಕಣ್ವ—[ರಾಮನನ್ನು ನೋಡಿ]

ಸೀತೆಯ ಇಬ್ಬರು ಮಕ್ಕಳಿಂದಲೂ ಸೇವೆಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಈ ರಾಮನು ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಎರಡು ಪಕ್ಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪುಷ್ಪಪುಷ್ಪವರ್ಗವು ಸಜ್ಜತೃಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಶೀತಕಿರಣನಂತೆ ಕಂಗೊಳಿಸುವನು. || ೧೦೮ ||

ಲಕ್ಷ್ಮಿ—ಆರಾಸಿ ! ಇದೋ ಕಣ್ವಮುನಿಯು ಬಂದಿರುವನು

ರಾ—[ಶೈಮುಗಿಡು] ಇದೋ ನೀತಪ್ಪ ! ಕುಳಿತ ಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಕಣ್ವ—[ಕುಳಿತು] ರಾಮನು ಬಂದನನ್ನು ಕೇಳುವ ಕುತೂಹಲವಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅವನೊಬ್ಬನೇ ! ಕುತೂಹಲವು ಬಿಡುವುದು ಕೇಳಿರುವರು ?

ಲಕ್ಷ್ಮಿ—ಸೀತೆಯನ್ನು ಬಿಡುವಂತಹ ಶೋಕವಾದೆ ? (ಎಲ್ಲರೂ ಹೇಳಿ) ಕುತೂಹಲವು ಹಾಡಿದುದು. ಅಲ್ಲವೆಂದೆ.

ಕಣ್ವ—ಮುಂದೆ ಕೇಳಬೇಕಾದವಾಗಲಿ.

ರಾ—ಬೇರೆ ಗತಿಯುಂಟೆ ?

ಕುತೂಹಲವು—ಕಣ್ವನು ರಾಮನು ಅರಸಿಗೆ ಮಂಗಳವನ್ನು ಹಾಡುವಂತಿದೆ

ಕಣ್ವ—ತರುವಾಯ ಮುನಿಸಿಕ್ತಮುನಿಸಿದ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ತನ್ನ ಶಿಷ್ಯ ವರ್ಗದಿಂದ ಸಮಾಚಾರವನ್ನು ತಿಳಿದು, ತಾನೇ ಬಂದು ಸಂತೈಸಿ ಸೀತೆಯನ್ನು ತನ್ನ ತಪೋವನಕ್ಕೆ ಕರೆದೊಯ್ಯನು. || ೧೦೯ ||

ರಾ—ಭಗವಂತನು ರಘುಕುಲವನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದನು. ಭಗವಂತನಿಂದ ಉದ್ಧೃತನಾದೆನು.

ಕುಲ—ದೈವಯೋಗದಿಂದ ರಾಮನು ಪತ್ತಿಯು ಕುತೂಹಲವಾಗಿರುವಳು ! [ಎಲ್ಲರೂ ಹರ್ಷವನ್ನು ಅಭಿವಯಿಸುವರು]

ಕುಶ—ವತ್ಸ ! ಲವ ! ವಾಲ್ಮೀಕಿತಪೋವನದಲ್ಲಿರುವ ಸೀತೆಯೆಂಬುವಳು ಯಾರು ?

ಲವ—ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ. ಮುಮ್ಮೆ ಗೀತದಲ್ಲಿ ಮಾತೃ ಸೀತೆ ಸೀತೆ ಎಂಬ ಅಕ್ಕರಗಳಿ.

ರಾ—ಆಮೇಲೆ ? ಆಮೇಲೆ ?

ಕಣ್ಣು—ದಿನಗಳು ತುಂಬಿದ ಬಳಿಕ, ಅಂತರಿಕ್ಷವು ಚಂದ್ರಸೂರ್ಯರನ್ನು ಪ್ರಸವಿಸುವಂತೆ, ಸೀತೆಯೂ ಅವಳಿಮಕ್ಕಳನ್ನು ಹೆತ್ತಳು. || ೧೧೦ ||

ಲಕ್ಷ್ಮಿ—ಅರ್ಜುನ ಜಯಶೀಲನಾಗಿರಲಿ ! ದೈವಯೋಗದಿಂದ ರಾಘವ ಕೂಲವು ವೃದ್ಧಿಯನ್ನೈದಲಿ !

ಕು. ಲ - ಮಹಾರಾಜನು ವೃತ್ತಜನನದಿಂದ ಮರೆಯಲಿ !

ರಾ—[ಸ್ವಗತಂ] ಇವರೇ ಕುಶಲವರಾಗಿರಬಹುದೇ ?

ಕಣ್ಣು—ಕ್ರಮವರಿತು ಜಾತಕರ್ಮಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ಮುನಿಯು ಅವಳಿಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಕುಶಲವರೆಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟನು. || ೧೧೧ ||

ರಾ—ಏನು ? ಇವರೇ ಸೀತಾ ತನಯರೇ ? ಹಾ ! ಪುತ್ರ, ಕುಶ ! ಹಾ ! ಪುತ್ರ, ಲವ !

ಲಕ್ಷ್ಮಿ—ಇದು ದೇವೀಕಂಠವವೆನಿಸಿದ ಅರ್ಜುನ ದೇಹಸಂಭೂತಿಯೇ ?

ಕು. ಲ—ಏನು ? ಆತನೇ ಈತನು ? ಹಾ ತಾತ ! ಪಾಲಿಸು [ಎಂದು ಎಲ್ಲರೂ ಪುಸ್ತಕವಾಗಿ ಅಬ್ಬಿಕೊಂಡು ಮೈಮರೆಯುವರು.]

ಕಣ್ಣು—[ವಿನಾಡದಿಂದ] ಏನಿದು ? ಕಷ್ಟವು ಒದಗಿತಲ್ಲಾ !

ನಿರ್ಭಾಗ್ಯನಾದ ನಾನು ಶುಭಕರವಾದ ಗಾಸವನ್ನು ಹಾಡಿದರೂ ನಾಲ್ಕುಮಂದಿ ಘೋರರೂ ಒಂದೇ ಬಾರಿ ಉರುಳಿಬಿದ್ದಿಲ್ಲಾ ! ||೧೧೨||

[ದಿಟ್ಟು ನೋಡಿ] ದೈವಯೋಗದಿಂದ ಉಸಿರಾಡುವಂತಿದೆ ! ನಾನೀ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ಭಗವಂತನಿಗೂ ದೇವಿಗೂ ಅರಿಕೆಮಾಡುವೆನು. [ಎಂದು ತರಳುವನು]

[ಬಳಿಕ ವಾಲ್ಮೀಕಿಯೂ ಸಂಭ್ರಮಗೊಂಡ ಸೀತೆಯೂ ಪ್ರವೇಶಿಸುವರು.]

ವಾಲ್ಮೀ—ವತ್ಸೆ ! ತ್ವರೆಗೊಳ್ಳು. ತಡಮಾಡಬೇಡ. ಮೂರ್ಛೆಗೆ ಪ್ರತಿಘಾತ ಮಾಡದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅನರ್ಥವು ಸಂಭವಿಸುವುದು.

ಸೀತೆ—ಹೇಳಿ ದಿಟವನ್ನು ಹೇಳಿ. ರಾಘವರು ಜೀವಿಸಿರುವರೇ ?

ವಾಲ್ಮೀ—ಸಂತೈಸಿಕೊ ರಾಘವರು ಬದುಕಿರುವರು. ಎಲೆ ! ಜೀವದಿಂದಿರುವುದನ್ನು ನೀನು ನೋಡಲಿಲ್ಲವೇ ?

ಸೀ—ದಿಟವು. ಕಂದೆಯ ಮಾತಿನಿಂದ ನಂದಿಕೆಯುಂಟಾಯಿತು

ವಾ—[ಹುತುಕಿತಂಕ ವಚನ]

మౌఢిలి ! దృష్టియున్న ఇత్తప్రసారగోళిను; ధృఢ్యవన్న తళి;
సౌఖ్యిందిరువరు; నిన్న వృత్తాంతవేంబ ప్రళయమారుతవింద రాఘవ
కులప్ర సునుళిదిద్దితు. || ౧౧౩ ||

సీ—[లజ్జియించ] భగవన్ ! ఆర్యవృత్తనింద నాను అననుజ్ఞాత
దశ సేయగిరువేను.

వాల్మీ—[అట్టహాసించ] నానిరువల్లి అభ్యనుజ్ఞిగాగలి ప్రతి
జోధకత్కాలి యావను ప్రభువు ? వాల్మీకియేసిగిడ నాను ఇవరన్న
కాణువ కలువಾಗಿ అభ్యనుజ్ఞికిట్టిరువేను కుండగు. పతిసన్నిధి
యన్న కురికు నిశ్చంకయింద తేరళు

సీతీ—[శమిపిసి సోది] ఇదేన ? కిరిగువనల్లా ! సర్వనాత
వాయుకు ! మందభాగ్యియాదేనల్లా ! [ఎందు నెలదమేరి బిడ్డు అశ
కొదగువళు]

వాల్మీ—ఎళు సంకేసు, కుండగు నానని రామలక్ష్మణ
రన్న లువజరిసువేను [రామలక్ష్మణు బళున్న సేరి] వత్స, రామ !
వత్స, లక్ష్మణ ! సంకేసికొళ్ళి, సమాధానవన్న పడేయిరి

సీతీ! మగు, కుక ! మగు, అవ ! సమాధానవన్న పడేయిరి.
[ఎందు నిరేరణువదన్న అభినయసువను]

రామ—[జీకరిసికొండు] ఆర్య, కల్పసే ! మౌఢిలియ ఒదుకిరు
వళి ?

వాల్మీ—ముందుగడేయిరి ఇరువళు.

రామ—[దిట్టసి] ఏసిదు ? పుంజ్యనే దయచూదిసిరువనల్లా !
[ఎందు లజ్జియన్న అభినయసువను]

వాల్మీ—సాకు, సాకు నాచికిపడకలసవిల్లి. కళక్రవిషయ
వారి కసికరవజ్జే ?

లక్ష్మణ—[సంకేసికొండు] ఆర్యను మరళి జేకరిసికొండనేది
ఇల్లవో ? [ఎందు కంబరిసువను]

రామ—మందభాగ్యునాద నాను ప్రకాశకపాత్రనాగిరువేను.

ಕುತಲವ—[ಸಮಾಧಾನದಿಂದ] ಹಾ! ತಾತ! ಸಂರಕ್ಷಿಸು. [ಎಂದು ರಾಮನ ಕಾಲುಗಳಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಅಳತೊಡಗುವರು]

ರಾ. ಲಕ್ಷ್ಮಿ—[ಕುತಲವರನ್ನು ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಸಂತೈಸಿ] ತರಳರೆ! ತೋರಿಕೆ ಸದಿರಿ.

ವಾಲ್ಮೀ—ಚಿ: ಚಿ: ಪಿತೃಸಂದರ್ಶನದಿಂದ ದುರ್ಲಲಿತರೆನಿಸಿದ ತರಳರೆ! ಎಲ್ಲಿ, ಯಾರಸಲುವಾಗಿ ಅಳುತ್ತಿರುವಿರಿ? ಕಣ್ಣೀರನ್ನು ಒರಸಿಕೊಳ್ಳಿ.

ಕು. ಲ—[ಕಂಬನಿಯನ್ನು ತೊಡೆದುಕೊಂಡು ರಾಮನನ್ನೇನೋ ಶುಕ್ತಾ ನಿಲ್ಲುವರು]

ಸೀತೆ—[ಮರೆಯಾಗಿ] ಆತನಾದರೂ ಯಾರು? ನಿಮ್ಮಿಬ್ಬರ ದೃಷ್ಟಿಗೂ ಗೋಚರವಾದವನು?

ರಾಮ—ಆಹಾ! ಬಹುದೀರ್ಘಕಾಲಾನಂತರ ದೈವಯೋಗದಿಂದ ಸಂಘಟಿಸಿದ ನನ್ನ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯವನ್ನು ಮುಖವಿಕಾಸದಿಂದಾದರೂ ಗೌರವಿಸಿರುವೆವೆಲ್ಲಾ! ಈ ವೈದೇಹಿಯು ಬೆದಾಸೀನ್ಯವನ್ನು ವಿನೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು!

ವಾಲ್ಮೀ—[ಕೋಪದಿಂದ] ಎಲೈ ರಾಜನೆ! ಧೃತಸೌಹಾರ್ದನೆ! ವಹಾ ಕುಲಸಂಧೂತನೆ! ಸಮೀಕ್ಷ್ಯಕಾರಿಯೆ! ನಿನ್ನ ಸಲುವಾಗಿ ಜನಕಮಹಾರಾಜನಿಂದ ದತ್ತಳಾಗಿ, ದತರಥನಿಂದ ಸ್ವೀಕೃತಿಯಾಗಿ ಅರುಂಧತಿಯಿಂದ ಮಂಗಳ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೆನಿಸಿ, ವಾಲ್ಮೀಕಿಯಿಂದ ಪರಿಶುದ್ಧ ಚಾರಿತ್ರಸಂಪನ್ನೆಯೆಂದು ಪ್ರಖ್ಯಾತಿಹೊಂದಿ, ಅಗ್ನಿವೇವನಿಂದ ಪಾರಿಶುದ್ಧ್ಯವನ್ನು ಹೊರಪಡಿಸಿ, ಕುತಲವರಿಗೆ ಜನನಿಯೂ, ಭಗವತಿಯಾದ ಎತ್ತಂಭರಿಯ ನಂದಿಸಿಯೂ, ನಿನ್ನ ಪಟ್ಟದ ರಾಣಿಯೂ ಆದ ಸೀತೆಯನ್ನು ಜನಾಪವಾದ ಶ್ರವಣಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ನಿರಾಕರಿಸುವುದು ನಿನಗೆ ಯುಕ್ತವಾದುದೇ?

ರಾಮ—[ಭಯದಿಂದ ಮರುಳನಂತ ನಟಿಸುವನು]

ವಾಲ್ಮೀ—ಸೌಮಿತ್ರಿಯೇ! ಯುಕ್ತವೇನಯ್ಯಾ, ಇದು? ಅಥವಾ ನಿನ್ನನ್ನೇಕೆ ನಂದಿಸಬೇಕು? ನೀನು ನಿಯೋಗವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸತಕ್ಕವನು ಇಷ್ಟರಮೇಲೆ ಚಿಕ್ಕವನು. [ಎಂದು ರಾಮನನ್ನು ಕುರಿತು] ಮತ್ತೆ, ದತ್ತಗ್ರೀವನೇ ಮುಂತಾದ ವೀರವಧಿಯ ತರುವಾಯ, ಸೀತಾಪ್ರತಿಗ್ರಹ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಬೇವತೆಯನ್ನು ಸಾಕ್ಷಿಯೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಪ್ರವಾಣಮಾಡೋಣವಾಗಿದ್ದಿತು?

ರಾಮ—ಭಗವಂತನಾದ ವೈಶ್ವಾನರನನ್ನು.

ವಾಲ್ಮೀ—[ಅಟೋಪವಂದ] ಓಕೋ! ಹಾಗಾದರೆ ಆ ನಂದಿಕೆಯು
ನಾಶವಾಗಲು ಕಾರಣವಾದರೂ ಏನು ?

ಸೀತೆ ಹಾ! ಚಿಃ! ಚಿಃ! ಮಂದಭಾಗ್ಯೆಯಾದ ನನ್ನ ಸಲುವಾಗಿ
ಅಧ್ಯಾತ್ಮತನು ಈರಿತಿ ನಂದಿಗೆ ಗುರಿಯಾದನಲ್ಲಾ! [ಎಂದು ಕಿವಿಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿ
ಕೊಳ್ಳುವಳು]

ವಾಲ್ಮೀ—ಕುಶಲವರ ಜನನಿಯು ಪರಿಶುದ್ಧವಿಷಯಕವಾದ ಸಾಕ್ಷ್ಯ
ದಲ್ಲೆ. ಪರ್ವಸುಖನನ್ನು ದೇವತೆಯೆಂದು ಗುರಮಾಡಿವುದೇ ಆದರೆ, ಜನಗಳ
ಬಾಯಿಯಿಂದ ನಿರಂಕುಶವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹೊರಡುವ ಅವವಾದವು ಕಾಲೂ
ರಿದ ಒಗೆಯಾದರೂ ಹೇಗೆ? || ೧೧೪ ||

ರಾಮ—ಇದೇನು? ಅಯುಕ್ತವಾದುದೆಂತರೂ ?

ವಾಲ್ಮೀ—ಹೇಗೆ? ವೀರಹಸ್ತದಿಂದ ನನ್ನನ್ನೂ ತಿರಸ್ಕರಿಸುವನಲ್ಲಾ!

ಅನುಕರಣದಿಂದ ಸರಳವೆಂದ ಪ್ರಜೆಗಳ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಸಾಂದ್ರವಾದ
ಅನುರಾಗವು ಇರುವುದಾದರೆ, ಅರಸನ ಹೃದಯವೂ ಅದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಬೆಲೆಯನ್ನು
ತಿರುಗಿ ಕೊಟ್ಟಂತೆಯೇ ಆಯಿತು. ಮರಳದಿಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಎಳ್ಳು ಉತ್ಪನ್ನವಾಗು
ವುದಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ? || ೧೧೫ ||

ವತ್ಸ! ಈ ಘರ್ಷಣದಿಂದ ಘನವೇನು? ನೀನು ಕುಶಲವರನ್ನು ಪರಿಗ್ರ
ಹಿಸು ನಾನಿನ್ನು ಅತ್ರಮಕ್ಕೆ ತೆರಳುವೆವು [ಎಂದು ಹೊರಡುವನು]

ರಾ ಲ—ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿಬೇಕು. ಭಗವಂತನು ದಯೆಮಾಡಿಸಬಹುದು.

ವಾಲ್ಮೀ—[ಹಿಂದಿರುಗಿ] ವೈದೇಹಿ! ತಪೋವನದಲ್ಲಿರುವವರೆಗೂ, ಈತನು
ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸುವನು! ಆದುದರಿಂದ ಅತ್ಮಪರಿಶುದ್ಧಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊ.

ಸೀ. — ನಾನೇನೆಂದು ತಿಳಿಯಹೇಳಲಿ ?

ವಾಲ್ಮೀ—ವಾಪರಹಿತಿಯಾಗಿರುವೆನುಷ್ಟೆ ?

ಸೀ—[ನಾಚಿಕೆಯಿಂದ] ಜನಮಧ್ಯಗತೆಯಾದ ನಾನು—, ಮಂದಭಾಗ್ಯ
ಯೆನಿಸಿದ ವಿದೇಹರಾಜಪುತ್ರಿಯು ಅಧಿನ್ನಚಾರಿತಸಂಪನ್ನೆಯು” ಎಂದು
ಹೇಳುವೆನು.

ವಾಲ್ಮೀ—ವಿಕಾರಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಪ್ರತೀಕಾರವೆಂದು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಸಾಂ
ಹೇಳು

ಸೀತೆ—ಗುರುವಿಯೋಗವು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ತೋರುತ್ತಿರುವುದು. [ಶೈಲಮುಗಿದು ಡಿಕ್ಕುಗಳನ್ನು ನೋಡಿ] ಲೋಕವಾಲಕರೂ ಗಗನಮಧ್ಯೆ ಸಂಚಾರಿಗಳೂ ಎನಿಸಿದ ಗಂಧರ್ವ ಸಿದ್ಧ ವಿದ್ಯಾಧರರೂ ದೇವತೆಗಳೂ, ತಮ್ಮ ಮಹಿಮೆಯಿಂದಲೇ ಸಕಲ ಲೋಕರಹಸ್ಯಗಳನ್ನೂ ಪ್ರಕೃತ್ಯ ಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ವಾಲ್ಮೀಕಿ, ವಿಕ್ರಾಮಿತ್ರ, ವಸಿಷ್ಠಾದಿ ಮುನಿವೃಂದಗಳೂ, ಸಕಲಲೋಕಪುತ್ರಪುತ್ರಿಯರೂ ಸಾಕ್ಷಿಯೂ, ರಘುಕುಲಪಿತಾಮಹನೂ ಎನಿಸಿದ ಸಹಸ್ರಕಿರಣನೂ ಸೀತೆಯ ನಡವಳಿಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸತ್ಯವನ್ನು ಹೊರಪಡಿಸತಕ್ಕವರಾಗಿರುವರು.

ವಾಲ್ಮೀಕಿ—ನೋಡಿ! ನೀವೆಲ್ಲರೂ ನೋಡಿ. ಸೀತೆಯ ಮಹಿಮೆಯಿಂದ ನಡೆದ ಆಶ್ಚರ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿ.

ಎಲ್ಲರೂ—[ಏಸ್ಮಯದಿಂದ] ಆಶ್ಚರ್ಯವು! ಆಶ್ಚರ್ಯವು || ಸಕಲಜರಾಚರ ಸಮುದಾಯದಿಂದೊಪ್ಪುವ ಈ ಜೀವಲೋಕವು ದೇವಿಯ ಮಾತು ಮುಗಿದ ಕೂಡಲೆ ದತ್ತಾತ್ರೆಯವರನ್ನು ನೋಡಿ, ನಿಶ್ಚಲವಾಗಿ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ತಂತಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನೇ ಮರೆತಿರುವುದು! ಆಹಾ! ಹಾಗೆಯೇ ಸರಿ:—

ಸಮುದ್ರಗಳು ನಿಶ್ಚಲವಾದ ಆಲೆಗಳಿಂದ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ತಳೆದುವು! ಸ್ವಭಾವಚಂಚಲನಾದ ಋದಾಂತಿಯೂ ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿಯೇ ನಿಶ್ಚಲನಾದನು! ಆನೆಗಳ ಸಮುದಾಯಗಳೂ ಕಿವಿಗಳನ್ನು ಅಲುಗಿಸದೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿಯೇ ನಿಂತಿರುವುವು! ಜನಕನಂದಿಸಿಯ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಗಮನವಿಟ್ಟು ಲೋಕವೆಲ್ಲವೂ ಶಾಂತವಾಗಿರುವುದು. || ೧೧೬ ||

[ಎಲ್ಲರೂ ಆಶ್ಚರ್ಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವರು]

ಸೀತೆ—[ರಾಮನೊಡನೆ ಹೋಗಿ] ಸಕಲ ಲೋಕಗಳ ಮೇಲ್ಮೈಯ ಸಲು ವಾಗಿ ದೃಢಭಾವದಿಂದ ಗುರುವಿಯೋಗವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿ, ಸಾವಿರಾರು ಬಿಟ್ಟು ಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತು ಸೇತುವೆ ಕಟ್ಟಿ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಎರಡುಭಾಗಮಾಡಿ, ಸುರಾಸುರ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಏಕಧನುರ್ಧರನೆಂದು ಪ್ರಖ್ಯಾತಿವೆತ್ತ, ರಘುಕುಲನಂದನನಾದ ಸಿನ್ನಹೊಂತು ದೇವಿಯನ್ನು ವಾತಿವ್ರತ್ಯವಿರುದ್ಧವಾದ ಮನೋಭಾವದಿಂದ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ನೋಡಿದ್ದರೂ, ಮಾತನಾಡಿದ್ದರೂ, ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಭಾವಿಸಿದ್ದರೂ ಈ ನನ್ನ ಸತ್ಯವಾಕ್ಯದಂತೆ ಎಲ್ಲರ ಕಣ್ಣಿಗೂ ಗೋಚರವಾಗುವಂತೆ ದಿವ್ಯರೂಪವನ್ನು ತಳೆದು, ಮಹಾಪ್ರಭಾವವುಳ್ಳವನೆಯೆನಿಸಿದ ಭಗವತಿಯಾದ ಭೂದೇವಿಯು ಮೈಕೊಂಡು ಮನಸ್ಸಿನಿಂದಲೂ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದಲೂ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಸುಕಾಶಪಡಿಸಲಿ!

ವಾಲ್ಮೀ—[ಆಕ್ಷರ್ಮದಿಂದ] ಏನಿದು? ಲೋಕವೆಲ್ಲವೂ ಅವ್ಯಕ್ತಧೀಷಣ
ವಾದ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ರಸದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿರುವುದಲ್ಲಾ!

ದಿಬ್ಬಂಡಲವನ್ನೂ ಅಂತರಿಕ್ಷವನ್ನೂ ತುಂಬಿ ಯಾವುದೋ ಒಂದು
ತಟ್ಟವು ಪಾತಾಲಮೂಲದಿಂದ ಉಂಟಾಗುತ್ತಿದೆ! ಅತ್ತನೋಡಿದರಲ್ಲಿ ಬೆಟ್ಟ
ಬೆಟ್ಟಗಳೆಲ್ಲವೂ ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಜಲಿಸುತ್ತಿವೆ! ಸುತ್ತಲೂ ಲವಣಸಮುದ್ರವು
ಮುಕ್ತವಾಗುತ್ತಿರುವುದೋ ಎಂಬಂತಾಗಿದೆ. ಸಮುದ್ರಜಲವು ಮೇರೆಯನ್ನು
ದಾಟಿ ಹರಿಯತೊಡಗಿರುವುದು! || ೧೧೭ ||

[ಎಂದು ಸೀತೆಯನ್ನು ಕುಂಕು] ಸೀತೆ! ಈ ಲಕ್ಷಣಗಳೆಲ್ಲವೂ ನಿನ್ನ ಸಲು
ವಾಗಿಯೇ ಉಂಟಾದುವು ಮರಳಿ ನಿನ್ನ ಸತ್ಯವನ್ನು ಹೊರಪಡಿಸು.

ಸೀತೆ—[ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಸಕಲ ಲೋಕಗಳ.....ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯವನ್ನೇ
ಮರಳಿ ಹೇಳುವಳು]

[ತರಿಯಲ್ಲಿ]

ಗೋವುಗಳಿಗೆ ಮಂಗಳವಾಗಲಿ! ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಶುಭವಾಗಲಿ! ರಾಘವ
ಕುಲಕ್ಕೆ ಮೇಲ್ವಿಯುಂಟಾಗಲಿ!

ಮಿಥಿಲಾಧಿರಾಜನ ಕುವರಿಯ ಸತ್ಯವರ್ತನದಿಂದ ಆಕೃಷ್ಣವಾಗಿ, ತನ್ನ
ಸ್ಥಾವರರೂಪವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಮನೋಹರವಾದ ದಿವ್ಯದೇಹವನ್ನು ತಳೆದ ಸಮು
ದ್ರವಸನೆಯಾದ ವಿಕ್ರಂಧರಿಯು ಪಾತಾಲದಿಂದ ಕೊರಟು ಮಜ್ಜನಲೀಲೆ
ಯಿಂದ ಮಧ್ಯಮಲೋಕವನ್ನು ಎರಿ ಬರುತ್ತಿರುವಳು. || ೧೧೮ ||

ಎಲ್ಲರೂ—[ಸಿವಿಗೊಟ್ಟು ಕೇಳಿ ಆಕ್ಷರ್ಮವನ್ನು ನಟಿಸುವರು]

ವಾಲ್ಮೀ—ಈ ಆಕ್ಷರ್ಮ ಪರಂಪರಾವರ್ತನವನ್ನು ಹಿಂದೆ ನೋಡಿದ್ದಿರೋ?
ಇಲ್ಲವೇ, ಕೇಳಿದ್ದಿರೋ?

ಪಾತಾಲಲೋಕದಿಂದ ದಿವ್ಯವಾದ ತೇಜಸ್ಸು ಆವಿರ್ಭವಿಸಿರುವುದು;
ಪ್ರಪ್ತನಾಲಿಗಳ ಸಮುದಾಯದಿಂದ ಪರಿಮಳವನ್ನು ಬೀರುವ ಪದ್ಮಗಂಧ
ವನ್ನೊಳಕೊಂಡಿರುವ ಪಾತಾಲಲೋಕದ ತಂಗಾಳಿಯು ದಿಕ್ಕುಗಳನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿ
ರುವುದು; ವಸುಂಧರಿಯು ಬರುತ್ತಿರುವಳು! ರಾಜನೆ! ನೀನು ಕೈಮುಗಿದು
ನಿಲ್ಲು! ಸೌಮಿತ್ರಿಯೇ! ಆದರದಿಂದ ಕೈಮುಗಿ! ಕುತಲವರೆ! ಪ್ರಪ್ತಾಂಜಲಿ
ಯನ್ನು ಎರಚಿರಿ! || ೧೧೯ ||

ಎಲ್ಲರೂ—[ಹಾಗೆಯೇ ಮಾಡುವರು]

[ಬಳಿಕ ಪಾಪಾಲವನ್ನು ಭೇದಿಸಿ, ಹೂಮಳೆಗರೆಯುತ್ತಾ, ತನ್ನಂತೆಯೇ ದಿವ್ಯವೇಷದಿಂದೊಡ್ಡವನು ಸಖಿಯರೊಂದಿಗೆ ಧೂಮದಿವಿಯು ಪ್ರವೇಶಿಸುವಳು.]

ಎಲ್ಲರೂ—[ಕೈಮುಗಿದು] ಜನನಿ! ನೀನು ಸಮಸ್ತಲೋಕಗಳನ್ನೂ ಧರಿಸಿರುವೆ; ನಿನ್ನನ್ನು ಆದಿಶೇಷನು ತನ್ನ ತಲೆಯಮೇಲೆ ಧರಿಸಿರುವನು; ವೇದಲು ದೇವತೆಗಳು ನಿನ್ನಿಂದಲೇ ತಮ್ಮ ಕೋರಿಕೆಗಳನ್ನು ಈಡೇರಿಸಿಕೊಂಡರು; ||೧೨೦||

ವಿಂಧ್ಯ ಕೈಲಾಸಗಳು ನಿನ್ನ ಉನ್ನತಪರ್ಯಾಯಧರ್ಮಗಳಂತಿವೆ; ಲೋಕವಾವನೆಯಾದ ಜಾಹ್ನವಿಯು ನಿನ್ನ ಹಾರಾಟವಿಷಯ; ಸಮುದ್ರಗಳು ರಕ್ಷಾಬಲವಾದ ಮೇಖಲೆಯು. || ೧೨೧ ||

ಯಜ್ಞಸಾಧನಗಳ ಸಲುವಾಗಿ ದೇವೇಂದ್ರನು ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಮಳೆಗರೆವನು; ಸಕಲರಕ್ಷಗಳೂ ಓಷಧಿವಿಶೇಷಗಳೂ ನಿನ್ನ ಸಂತಾನವೆಂದ ಹೇಳುವರು ||೧೨೨||

ಭಗವತಿ! ವಿಶ್ವಂಭರೇ! ನವ.ಸತ್ಕಾರವು. [ಎಂದೆಲ್ಲರೂ ಕೈಮುಗಿಯುವರು] ಧೂಮದೇವಿ—[ಸುತ್ತಲೂ ನೋಡಿ] ಆಹಾ! ಲೋಕಾಂತರವಹಿಮೆಯಿಂದೊಡ್ಡವನು ಪತಿವ್ರತೆಯರ ಶತಸಂಖ್ಯೆ ವಿಚಾರಲಶಕ್ಯವಾದದ್ದು.

ಧೂಮ್ಯಂತರಿಕ್ಷಗಳನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವ ಸೂರ್ಯನ ಕಿರಣಗಳು ಯಾವೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಂಸಲಾರವೋ, ಗುರುತ್ವಂತನು ಯಾವುದನ್ನು ಧರಿಸಲು ಗಾಂಧೀರ್ಯದಿಂದಲೂ, ವೇಗಾತಿಶಯದಿಂದಲೂ ತನ್ನ ಗವನವನ್ನು ನಿಜಮನಮಾಡುವನೋ, ಯಾವ ಸ್ಥಾನವು ತನ್ನೊಸಿಯಮನುಪನ್ನರೆನಿಸಿದ ಯೋಗಿಗಳಿಗೂ ಅಗಮ್ಯವೆನಿಸಿದುದೋ, ಅಂತಹ ದೂರವೇಶದಿಂದ ಈ ಜನಕನಾದಿಯು ನನ್ನನ್ನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರಮಾಡಿದಳು. || ೧೨೩ ||

ಆದುದರಿಂದ ಆಕೆಯೊಡನೆಯೇ ಮಾತನಾಡುವೆನು [ಉತ್ತಮ ಕಡೆ ತಿರುಗಿ] ವತ್ಸೆ! ವೈಥಿಲಿ! ಯಾರ ಮೂಲಕ ಯಾವ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಬಯಸುತ್ತೀಯೆ?

ಸೀತೆ—[ವಿಸ್ಮಯದಿಂದ ನೋಡಿ] ಭಗವತಿ! ನೀನಾರೆಂದು ನಾನು ತಿಳಿಯಲಿ? ಧೂಮ—ಏನು? ನೀನೂ ನನ್ನನ್ನು ಅರಿಯೆಯಾ?

ಮನಸತೀಲರು ನನ್ನನ್ನು ಪ್ರಣವದ್ವಿತೀಯೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯುವರು. ಈ ಚರಾಚರವೆಲ್ಲವೂ ನನ್ನಿಂದಲೇ ಜನಿಸಿದವು. ತನ್ನನ್ನು ಫಲವನ್ನೂ ನಾನೇ ಕೈಗೊಂಡಿರತಕ್ಕವಳು. ಹೇಗೆ ಜಾನಕಿ? ನಿನ್ನ ಕೋರಿಕೆ ತನ್ನನ್ನು ಒಳಗೆ ಬಂದವನು ಪ್ರಣವದ್ವಿತೀಯನು. || ೧೨೪ ||

ವತ್ಸೇ ! ಇನ್ನೂ ಇದನ್ನೂ ತಿಳಿದಿರು.

ಈ ರೂಪವಿಂದ ನಾನಿಂತು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಬಂದೆನು—ಹಿಂದೆ ಮಹಾವರಾಹ ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿದ್ದ ನಾರಾಯಣನ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಒಮ್ಮೆ; ನಿನ್ನ ಮಹಿಮೆಯಿಂದ ಈಗ ಒಮ್ಮೆ. || ೧೨೫ ||

ಸೀತೆ—[ಕೈಮುಗಿಪು] ಭಗವತಿ ! ನಾನು ಚಾರಿತ್ರವಿಲ್ಲವೆಂದು ನೀನು ತಿಳಿದಿರುವ ಒಳಿಯನ್ನು ನನ್ನ ಮೇಲೆ ಅನುಗ್ರಹವಿಟ್ಟು ಲೋಕಕ್ಕೆ ತಿಳಿಸಬೇಡವೆನು.

ಭೂ—ತಥಾಪ್ಯ [ಎಂದು ಸುತ್ತಲೂ ನೋಡಿ] ಮುನಿವೃಂದವರೂ, ದಾನವರೂ, ಸಿದ್ಧರೂ, ಮುಕ್ತಗುಂಧರ್ವಕಿನ್ನರರೂ, ಮಾನವರೂ, ಲೋಕವಾಳಕರೂ ಒಂದು ನಿಮಿಷಕಾಲ ಅವಹಿತರಾಗಿ ಕೇಳಿರಿ. || ೧೨೬ ||

ದಶರಥಕನುನಾದ ರಾಮಜಂದ್ರನನ್ನು ಕೂರತು ಸೀತೆಯು ಬೇರೊಬ್ಬವರುಷವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದರೂ ಅದರಲ್ಲಿಯೇ ಈ ಸಮಾಚಾರವು ನಿಮಗಿಲ್ಲ ತಿಳಿದಿರಲಿ ! || ೧೨೭ ||

[ಒಡನೆಯೇ ಅಂತರಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಕೂಡುವೊಂದಿಗೆ ದೇವಮಂದುಳಿಗಳು ಮೊಳಗುವುವು]

ಎಲ್ಲರೂ—[ಅಂತರಕ್ಷದಿಂದ] ಆಹಾ ! ಅಶ್ಚರ್ಯವು || ವಸುಂಧರೆಯ ವಾಕ್ಯವನ್ನು ಅನುವೇದಿಸಿ, ಸೀತೆಯ ಕುದ್ಧಚಾರಿತ್ರವನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿ ತೆರತೆರನಾದ ಅದ್ಭುತಗಳು ಸಂಭವಿಸುತ್ತಿವೆ :—

ದಿವ್ಯಂಜಲಗಳ್ಳಿ ದೇವವಾದ್ಯಗಳು ಮೊಳಗುತ್ತಿರುವುವು ! ಅಂತರಕ್ಷದಿಂದ ದಟ್ಟವಾದ ಹೂಗಳ ಮಳೆಯು ಸುರಿಯುತ್ತಿದೆ ! ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ, ಸೀತಾದೇವಿಯ ಮೇಲ್ಗಡೆ ಅಂತರಕ್ಷದಲ್ಲು ಯಾರೂ ಕಟ್ಟಿಹಿಡಿಯದಿರುವ ದಿವ್ಯವಿಶಾಸನಗಳು ಕಂಗೆಡಿಸುತ್ತಿರುವುವು ! || ೧೨೮ ||

[ಕರೆಯಲ್ಲಿ]

ನಕ್ಕಸಂಧನೆಂದು ಪ್ರಖ್ಯಾತಿಪಡೆದ ಆ ದಶರಥನು ಜಯತೀಲನಾಗಿರುವನು. ಧನುರ್ಧರಾಗ್ರೇಷುವನೆಸಿದ ರಾಮಜಂದ್ರನು ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠನೆನಿಸಲಿ ! ಕಳಂಕರಹಿತವಾದ ಫುಕುಲವು ಮತಸ್ಸಿನಿಂದ ಮೆರೆಯಲಿ ! ಚಾರಿತ್ರದಿಂದಲೂ ಗುಣಾತಿಶಯದಿಂದಲೂ ಒಪ್ಪಿರುವ ಸೀತಾದೇವಿಯು ಮಂಗಳಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸಲಿ ! || ೧೨೯ ||

ಭೂದೇವಿ—ವೈದೇಹಿಯು ಚಾರಿತ್ರಸಂಪನ್ನೆಯಷ್ಟೆ ?

ಎಲ್ಲರೂ—[ಕೈಬೋದಿಸಿ] ಎಲೆ ಭಗವತಿ! ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ಅನವಧ್ಯಚಾರಿತ್ರದಿಂದೊಪ್ಪುವ ಪತಿವ್ರತಾಶಿರೋಮಣಿಯಾದ ಜಾನಕಿಯನ್ನು ಜನಾಪವಾದಗಳೆಂಬ ಮೇಘಗಳು ಕವದಿದ್ದ ಸಲುವಾಗಿ ತರತ್ಯಾಲದಂತಿರುವ ನೀನು ಅದನ್ನು ದೂರಮಾಡಿ ಬೆಳ್ಳಿಂಗಳಂತೆ ಪ್ರಕಾಶಗೊಳಿಸಿದೆ || ೧೩೦ ||

[ಎಂದು ಎಲ್ಲರೂ ಕೈಮುಗಿಯುವರು] ಈ ದಂಪತಿಗಳು ಮರಳಿ ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಸೇರುವುದೂ ಒಂದು ಆಶ್ಚರ್ಯವೇ ?

ವಾಲ್ಮೀ—ಅಯ್ಯೋ! ಅಯ್ಯೋ! ಕೌಸಲ್ಯಾನಾತೆಯೇ! ಪಾರಿತುಡ್ಧೈ ಪನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸುವ ಮೂಲಕ ಸೀತೆ ಯನ್ನು ಪರಿಗ್ರಹಿಸಿ ಮನ್ಮಥನಿವಾಳು.

ರಾಮ —ಗುರುಗಳ ಅಪ್ಪಣೆ [ಎಂದು ಹೇಳಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣನನ್ನು ಕುರಿತು] ವತ್ಸ, ಲಕ್ಷ್ಮಣ! ಪಾದಗಳಿಗೆ ಪ್ರಣಾಮಮಾಡು.

ಸೀತೆ—[ಕೈಮುಗಿದು, ಹರ್ಷದೊಂದಿಗೆ] ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಗಿ ಜಯವಾಗಲಿ!

ವಾಲ್ಮೀ—ಆಹಾ! ಪ್ರತಿಗ್ರಹಪ್ರಕಾರವು ಉದಾತ್ತವಾಗಿಯೂ ಗಂಭೀರವಾಗಿಯೂ ಇರುವುದು.

ಲಕ್ಷ್ಮಣ—[ಹರ್ಷಲಕ್ಷಿಗಳೊಂದಿಗೆ] ಆದ್ಯೆ! ವಧ್ಯನೂ, ಪಾತಕಿಯೂ ಆದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ನಿನಗೆ ಸಮಸ್ಥರಿಳುವನು. [ಎಂದು ಕಾಲಗರಗುವನು]

ಸೀತೆ—ಏತರ ಸಲುವಾಗಿ ನಿನ್ನನ್ನು ನೀನೇ ನಿಂದಿಸುವೆ? ಹೀಗೆಯೇ ನಿನ್ನ ಹಿರಿಯರ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ನಡೆಯಿಸತಕ್ಕವನಾಗಿ ಚಿರಕಾಲ ಬದುಕಿರು.

ವಾಲ್ಮೀ—ವತ್ಸ, ರಾಮ! ಇದರಿಂದ ನೀನು ಸೀತೆಯನ್ನು ಪರಿಗ್ರಹಿಸಿದಂತಾಯಿತು. ನೀನೇ ಮಾತನಾಡಿಸಿ, ಆಕೆಯ ಕಯ್ಯನ್ನು ನಿನ್ನ ಹಸ್ತದಿಂದ ಹಿಡಿದು, ಯಜ್ಞಾಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ಆಕೆಯನ್ನು ನಿಯೋಗಮಾಡು.

ರಾಮ—[ಲಕ್ಷ್ಮಿಯನ್ನು ಅಭಿನಯಿಸುವನು]

ವಾಲ್ಮೀ—ನಾಚಿಕೆಯಂತಿರಲಿ! ಅನ್ವರ್ತವಾದ ಯಜ್ಞಾಂಗವಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಪಿತೃಭಕ್ತನಯನು ಸರ್ವಸಾಕ್ಷಿವಾಗಿ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣಮಾಡಿದುದೆಂದರೇನು ?

ರಾಮ—ಇದು ತಿಷ್ಠಾಚಾರವೂ, ಗುರುನಿಯೋಗವೂ ದಿಟ [ಎಂದು ಸೀತೆಯ ಕಯ್ಯನ್ನು ಹಿಡಿದು] ಭದ್ರೇ! ಮೈದೇಹ!

ಸಂತಾನವೂ, ಯಜ್ಞಾನುಷ್ಠಾನವೂ ಗೃಹಸ್ಥಾತ್ಮಮಸ್ವೀಕಾರದ ಫಲವೆಂದು ವೂಚ್ಯರು ಹೇಳುವರು. ಆ ಎರಡರಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯದು ಮನೋಹರ

ವಾದ ರೀತಿಯಿಂದ ಉಂಟಾಯಿತು. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಡುವ ಮೂಲಕ ಎರಡನೆಯದನ್ನೂ ವಹಿಸು. || ೧೩೧ ||

ಸೀ—ಆರ್ಯ ತ್ರತನ ಅವುಗಳನ್ನು ಶಿಸಾಕುವುಸಿರುವೆನು. ನನ್ನ ದೇವವು ಮರಳಿ ಉಸಿರು ಪಡೆಯಿತು. ನನ್ನ ಪ್ರಾಣಗಳು ಹಿಂದಿರುಗಿ ಬಂದುವು.

ಭೂ—ಯಜ್ಞಗಳು ನಿರ್ವಿಘ್ನವಾಗಿ ನೆರವೇರಿಲಿ! ಇಂದ್ರನು ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಮಳೆಗರೆಯಲಿ! ಸೀತಾರಾಮರ ಸಮಾಗಮದಿಂದ ಪ್ರಜೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ನಿರಾತಂಕವಾಗಿರಲಿ! [ಎಂ. ಅಂಕಧಾನವಾಗುವರು] || ೧೩೨ ||

ರಾಮ—ಇದೇನು? ವಸುಮತಿಯು ಕಣ್ಮರೆಯಾದಳು!

ವಾಲ್ಮೀ ದೇವತೆಗಳು ಒಹುಕಾಲ ಇಲ್ಲಿರತಕ್ಕವರಲ್ಲವಷ್ಟೆ!

ರಾಮ—[ಗಾರ್ಮೀಕಿಯನ್ನು ಕುರಿತು] ತಮ್ಮ ಅನುಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪಡೆದು, ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕ ಮಾಡಲಿಚ್ಛಿಸುವೆನು.

ಲಕ್ಷ್ಮಣ—[ಕೈಮುಗಿದು] ಆರ್ಯನು ಪ್ರಸನ್ನನಾದ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ರಾಜ್ಯಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿಂಟಿ, ಚಿಕ್ಕಾಳುದಿಂದಲೂ ಅನುಚರನಾದ ಸೌಮಿತ್ರಿಯ ಯುವರಾಜತ್ವವನ್ನು ಹಂಚಿಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಬಿಡುವೆನು.

ವಾಲ್ಮೀ.—ಇತ್ಯಾದಿ ಕುಕುಲಸದೃಶವಾದುದನ್ನೇ ಹೇಳಿರುವನು.

ರಾಮ—ದೇವರಿಂದ ಉಪಾಯವಿಲ್ಲ! ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಕೋರಿಕೆಯನ್ನು ರಾಮನು ವಿರೋಧಿಸುವನು! ವತ್ಸನಿಗೆ ಇದೇ ಅವಶ್ಯವೆಂದು ತೋರದರೆ ನಾನೇ ಆ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸುವೆನು. ಸೌಮಿತ್ರ! ಹಾಗಾದರೆ ಅಧಿಷೇಕ ಸಂಘಾರಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಬಹುದು.

ಲಕ್ಷ್ಮಣ—ಆರ್ಯ! ದೇವತೆಗಳೇ ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ಸಮಯೋಚಿತವಾಗಿ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಸಜ್ಜುಗೊಳಿಸಿರುವರು. ಇತ್ತನೊಡು:

ಇತ್ತ ವಾಸವನು ಇಂದ್ರನಂತೆ ಬಿಳುವಾದ ಭಕ್ತವನ್ನು ಧರಿಸಿರುವನು! ಜಕ್ಕು ಕನ್ಯೆಯೂ ಕಬೀದೇವಿಯೂ ಚಾಮರಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದಿರುವರು! ಪ್ರಜಾಸಮುದಾಯವು ಒಲವುರಿತರ್ಮಣ ಕಲಶಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದಿರುವರು; ನಿನ್ನಂತಹವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಈ ವಿಧವಾದ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ಕೋರಿದುದು ಒಂದು ಅಶ್ಚರ್ಯವಲ್ಲ. || ೧೩೩ ||

ರಾಮ—ಹಾಗಾದರೆ ನಮ್ಮಿಬ್ಬರಿಗೂ ಬೆತ್ತವನ್ನು ಹಿಡಿದಿರುವ ಅಧಿಕಾರ ಮಾತ್ರವೇ.

ಲಕ್ಷ್ಮಣ—ಅನುಗ್ರಹಯುಕ್ತವಾದ ವಿಭಾಗವಿದು.

ರಾಮ—ಲಕ್ಷ್ಮಣ! ಬೆತ್ತವನ್ನು ಹಿಡಿ, [ಎಂದುಹೇಳಿ, ವಾಲ್ಮೀಕಿಯನ್ನು ಕುಂಟು] ಭಗವಾನ್! ಮೊಮ್ಮಗನಿಗೆ ಅಭಿಷೇಕಮಾಡುವುದಾಗಲಿ

ವಾಲ್ಮೀ—[ಕುಲಕವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಸಮೀಪಿತಿ] ಎಲೈ ಎಲೈ ಸಾಕೇಶ ನಿವಾಸಿಗಳಾದ ಪಟ್ಟಣಿಗರೇ! ನಾನಾದಿಗಂತನಿವಾಸಿಗಳಾದ ಸರವಾಲಕರೇ! ವಿಧೀಷಣ ಸುಗೀವ, ಹನೂಮಂತ ಮೊದಲಾದ ಮಹಾಪುರುಷರೇ! ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಕೇಳಿ:—

ಮೈಥಿಲೀತನುಮನೂ, ಶ್ರೀಷ್ಠನೂ ಎಸೆದ ಮಹಾರಥನಾದ ಕುಶನು ಇಂದು ಚಕ್ರವರ್ತಿಪದವಿಯಲ್ಲಿ ಅಭಿಷಿಕ್ತನಾಗಿರುವನು. ಈತನ ಶಾಸನವನ್ನು ನೀವೆಲ್ಲರೂ ಗೌರವಿಸತಕ್ಕದ್ದು. || ೧೩೪ ||

ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ದೇವೇಂದ್ರನಿಗೂ, ಪಾತಾಳದಲ್ಲಿ ನಾಗನಿಗೂ, ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಂಧಾತನಿಗೂ ಆದ ಮಂಗಳವು ನಿನಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಲಿ! || ೧೩೫ ||

[ಎಂದುಹೇಳಿ ಅಭಿಷೇಕವನ್ನು ಅಭಿನಯಿಸುವನು; ಕಿರಿಯಲ್ಲಿ ಕುಲಕಲನಾದವನುವುದು] ಜಯ! ಜಯ! ಮಹಾಮಂಡಲೇಶ್ವರ! ದೈವಯೋಗದಿಂದ ನನ್ನ ಇವ್ಯಾರ್ಥವು ಈಡೇರಿತು.

ರಾಮ—ಲಕ್ಷ್ಮಣ! ನಿನ್ನ ಮನೋರಥವು ನೆರವೇರಿತೇ?

ಎಲ್ಲರೂ—[ಸಂತೋಷಗೊಳ್ಳುವರು]

ರಾಮ—[ಕುಶನನ್ನು ಕುಂಟು] ರಾಜನೇ! ನಿನ್ನ ಅಸುಜ್ಜಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ನಾನೂ ಲವನನ್ನು ಯೌವರಾಜಾಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ಅಭಿಷೇಕಮಾಡಬೇಕೆಂದಿರುವೆನು.

ಕುಶ—ಘೋಷನಾದ ಜನಕನ ಅಪ್ಪಣೆಯಂತೆ ನಡೆಯಬಹುದು.

ರಾಮ—ಒಳ್ಳೆಯದು [ಎಂದ. ಕುಲಕವನ್ನು ಕೂಸಿ ಹಿಡಿದು]

ನಾನು ಮಹಾರಾಜ ಕುಶನ ಅಪ್ಪಣೆಯನ್ನು ಪಡೆದು ಆತನ ಪ್ರಿಯ ಸೋದರನಾದ ಲವನೊಬ್ಬ ಈತನನ್ನು ಯೌವರಾಜ ಪದವಿಯಲ್ಲಿ ಅಭಿಷೇಕ ಮಾಡುವೆನು. || ೧೩೬ ||

ಎಲ್ಲರೂ — [ಅನಂದವನ್ನು ಅಭಿನಯಿಸುವರು]

ವಾಲ್ಮೀ — [ರಾಮನನ್ನು ಕುರಿತು] ನಾನು ನಿನಗೆ ಮತ್ತಾವ ಪ್ರಿಯವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಲಿ ?

ರಾಮ — ಪರಿಶುದ್ಧವರ್ತನವುಳ್ಳ ಆ ಸೀತೆಯೇ ಈಗ ತಮ್ಮ ದರ್ಶನ ವಿಧಾನದಿಂದ ಮಹಾಧ್ಯಂವೆನಿಸಿದ ಅಶ್ರಮೇಧದಲ್ಲಿ ಸಖಿಯಾದ ಪತ್ನಿಯಾಗಿ, ಎರ್ಪಟ್ಟಳು. ಲೋಕಾಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ತನುರೀವರ್ತನವನ್ನು ಇರಿಸಿದುದಾಯಿತು. ಇದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಅತಿಶಯವಾದ ಪ್ರಿಯವಾದರೂ ಯಾವುದೆಂಬುದನ್ನು ಕಾವೇ ಅನುಗ್ರಹಿಸಬೇಕು. || ೧೩೭ ||

ವಾಲ್ಮೀ ಹಾಗಾದರೆ ಇದುವರಲಿ.

ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳೂ, ಪರಮದ್ರಗಳೂ, ವಾಚಕನೂ, ವಾಯುದೇವನೂ, ವಾತಾವು, ನಾಲ್ಕು ಕಡಲುಗಳಿಂದ ಮೇರೆವರಿಯಲ್ಪಟ್ಟ ಭೂಲೋಕವೂ, ಭುವ ಸ್ಪುವಲೋಕಗಳೂ, ವೇದಮಂತ್ರಗಳೂ, ಜ್ಞಾನತಪಸ್ಸನ್ನಿಯನ್ನು ಪಡೆದ ಮುನಿಪುಂಗವರೂ, ತಾಪಸರೂ ಈ ಅಶ್ರಮ ವೇಲ್ಮಿಯನ್ನು ಹಾರೈಸಲಿ ! ಗೋಸಮುದಾಯವೆಲ್ಲವೂ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಲಿ ! || ೧೩೮ ||

[ಎಂದಲ್ಲರೂ ತಿಳುವರು]

ಇಂತಿದು ಆನೆಯ ಅಂಕವು.

ಕುಂದಮಾಲೆಯು ಸಂಪೂರ್ಣವು.



ಇದೇ ಗ್ರಂಥಕಲ್ಪಾ ಎ: ... ಲಿಪಿಸ್ತಕಗಳು.

೧. ರನಾಮಾಧವ (ಕಲ್ಪನಾಪ್ರಬಂಧ)
೨. ಸುಭದ್ರಾವಿಜಯನಾಟಕ
೩. ಸುಭದ್ರಾಹರಣ ತ್ರೀಗದಿಕ
೪. ಸತ್ಯರಾಜಾ ಪೂರ್ವದೇಶಯಾತ್ರಿಗಳು ೧, ೨ ನೆಯ ಭಾಗಗಳು
೫. ಕೃಷ್ಣಾಕುಮಾರೀನಾಟಕ
೬. ಪದ್ಮಾವತೀನಾಟಕ
೭. ಕಲಹಪ್ರಯಾಪ್ರಹರಣ
೮. ಸದಾಹಾರವಿವೇಚನೆ (ಉಪನ್ಯಾಸ)
೯. ತರೂಬಾಲಾ (ನಾಟಕ)
೧೦. ಇರಾವತಿ (ಕಲ್ಪನಾಪ್ರಬಂಧ)
೧೧. ಮಹನೀಯಚರಿತ್ರಮಾಲೆ
೧೨. ಚಿಕ್ಕ ಕಥೆಗಳು
೧೩. ದೂತಾಂಗದ (ಛಾಯಾನಾಟಕ)
೧೪. ಪಾರ್ವಾತ್ಯರ ವರ್ಗವ್ಯವಸ್ಥೆ
ಮತ್ತು ಪಾಶ್ಚಿಮಾತ್ಯರ ವರ್ಗವ್ಯವಸ್ಥೆ } (ಉಪನ್ಯಾಸ)
೧೫. ಜಯದೇವವಿಜಯ (ನಟ್ಯದಿ)
೧೬. ಕರ್ಣಾಟಕಘೋಷಯಾತ್ರೆ, (ಯುಧಿಷ್ಠಿರಾನ್ಯತಂತ್ರ)



